

T.C.

OKAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EĞİTİMCİ VE EBEVEYNLERİN OTİZM SPEKTRUM
BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGUN EĞİTİM
ORTAMLARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Fulden TUNÇ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erhan ALABAY

İstanbul, 2018

T.C.

OKAN ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**EĞİTİMCİ VE EBEVEYNLERİN OTİZM SPEKTRUM
BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARA YÖNELİK UYGUN EĞİTİM
ORTAMLARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

Fulden TUNÇ

164004004

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Erhan ALABAY

İstanbul, 2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI

T.C
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Y Ü K S E K L İ S A N S T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Fulden TUNÇ Öğrenci No : 164004004
Anabilim/Bilim Dalı : Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Tez Savunma Tarihi : 06.06.2018
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Erhan ALABAY Tez Savunma Saati : 11.00

Tez Konusu : "Eğitimci ve Ebeveynlerin Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamları Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi"

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULU ne OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI (KABUL/RED/ DÜZELTME)	İMZA
Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz Aktekin	KABUL	
Dr. Öğr. Üyesi Mine Akkaynak	KABUL	
Dr. Öğr. Üyesi Erhan ALABAY	KABUL	

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	KANAATI (KABUL/RED/ DÜZELTME)	İMZA

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar, çocukların ebeveynleri, eğitimcileri ve bu alanda eğitim veren akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara yönelik uygun eğitim ortamı hazırlanması hakkındaki görüşlerinin incelenmesidir.

Araştırmanın çalışma grubu kamu ve özel eğitim kurumlarında 2017-2018 eğitim öğretim yılında eğitim desteğine devam etmekte olan otizm spektrum bozukluğu (OSB)'li olan çocukların ebeveynleri ve eğitimcileri ile çeşitli üniversitelerin Eğitim Fakülteleri Özel Eğitim Anabilim Dalı öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Nitel araştırmaların evreni temsil etme özelliği olmadığından dolayı evren sayısı hesaplanmayıp uygun örnekleme yöntemi kullanılarak 10 OSB'li çocuğun ebeveyni, 10 OSB'li çocuğun öğretmeni, 10 öğretim elemanı ve 6 OSB olan çocuk araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Bu araştırmanın verileri yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanmış ve betimsel olarak analiz edilmiştir.

Bu araştırmada, bir eğitim ortamında bulunması gereken özellikler katılımcılara tek tek sorulmuş ve verilen cevaplar kaydedilmiştir. Katılımcıların sorulan sorular haricinde eklemek istedikleri özelliklerin bilgisi de alınmıştır. Bu araştırmanın sonucuna göre, alanda çalışan öğretmenlerin verdiği cevaplar diğer gruplara göre bilinenden farklı ve sıra dışıdır. Öğretmenlerin verdikleri cevapların da mezuniyet alanlarına göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. OSB olan çocukların ise, yapmış oldukları çizimler incelendiğinde, geleneksel sınıf ortamının aksine daha eğlenceli ve oyun temelli uygulamalara yönelik beklentileri olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Otizm spektrum bozukluğu, Eğitim ortamı, Oyun temelli uygulamalar, Geleneksel sınıf ortamı.

ABSTRACT

AN ASSESMENT OF APPROPRIATE EDUCATIONAL SETTING FOR CHILDREN WITH ASD FROM THE ASPECT OF PARENT AND TRAINERS

The aim of this study is to examine proper education environments for children with autism spectrum disorder (ASD) by taking into account the notions of their parents, educators and academicians that train specialists on this field.

The study sample is consisted of parents and educators of children with ASD who are attending to private and governmental education institutions in 2017-2018 academic year and academic staff of Special Education Department in Faculty of Educational Sciences of several universities. Since qualitative research may not represent the universe, research sample was not calculated and 10 parents of children with ASD, 10 educators of children with ASD, 10 lecturers and 6 individuals with ASD were recruited by using purposive sampling methods. The data of the current work were collected with semi structured interview forms and descriptive analysis was conducted.

During the present study, the properties that should be present in an educational environment were asked to each participant one by one and their answers were recorded. Moreover, the participants were also asked for any additional properties that they wish to add. According to research results, the answers provided by the teachers who are working on this field are different and uncommon regarding to the answers of other groups. Also it is observed that the answers of teachers differ according to their field of graduation. When the drawings of children with ASD were examined, it is observed that there is an expectation of entertaining and play based applications rather than conventional class environments.

Keywords: Autism spectrum disorder, Education environment, Play based applications, Conventional class environment.

ÖNSÖZ

Öncelikle akademik bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, tezimin fikir aşamasından tamamlanma aşamasına kadar desteğini esirgemeyen hocam, tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Erhan ALABAY'a çok teşekkür ederim.

Akademik kariyerimin şekillenmesinde çok büyük payı olan, mesleki deneyimleriyle bana her zaman yol gösteren çok değerli hocam Prof. Dr. Binyamin BİRKAN'a desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Akademik hayatım boyunca ihtiyacım olduğu her an yanımda olan, attığım her adıma sonsuz destekleyen hocam Öğr. Gör. Uzm. Gazi ACAR'a çok teşekkür ediyorum.

Tezimin veri toplama aşamasında bana kapılarını açan, eski iş yerim Tohum Otizm Vakfı'na, bana verdikleri destek için kurum eğitimcilerine, formatörlerine, ebeveynlerine ve öğrencilerine çok teşekkür ediyorum.

Her zaman olduğu gibi tezimi tamamlama aşamasında da büyük destek gördüğüm, yaratıcı fikirleriyle bana yol gösteren, motivasyonumu yüksek tutmamda çok büyük rolü olan dostum, iş arkadaşım Dr. Öğr. Üyesi Z. Deniz AKTAN'a çok teşekkür ederim.

Tezimi tamamlama aşamasında yardımını ve manevi desteğini eksik etmeyen hocam Dr. Öğr. Üyesi Onur YARAR'a çok teşekkür ederim.

Beni attığım her adımda maddi manevi destekleyen, okul ve iş yaşamımda sürekli ilerlemem için beni teşvik eden, yol gösteren, her koşulda bana sonsuz güvenen canım annem Sema TUNÇ ve canım babam Atilla TUNÇ'a çok teşekkür ediyorum. Ayrıca, beni her anlamda destekleyen canım anneannem Ganimet ULUKAYA'ya ve kıymetli kardeşim Seden Feyza TUNÇ'a teşekkür ederim.

Son olarak bu araştırmayı kabul eden ve değerli fikirlerini benimle paylaşan tüm katılımcılara çok teşekkür ederim.

İstanbul, 2018

Fulden TUNÇ

BEYAN

Bu çalışmanın, kendi tez çalışmam olduğunu, tezde kullanılan bilgileri etik kurallar içinde elde ettiğimi, daha önce üretilmiş olan ve yararlandığım bütün bilgi, fikir ve yorumları akademik kurallar içinde kullandığım ve kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Fulden TUNÇ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
ÖNSÖZ	iv
BEYAN	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR LİSTESİ	viii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.3. Alt Problemler	2
1.4. Araştırmanın Amacı.....	2
1.5. Araştırmanın Önemi	2
1.6. Sayılılar	3
1.7. Sınırlılıklar	3
1.8. Tanımlar	3
2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR.....	4
2.1. Özel Eğitim.....	4
2.1.1. Özel Eğitimin Tanımı.....	4
2.1.2. Özel Eğitimin Tarihi.....	4
2.1.3. Özel Eğitimin Amaçları ve Temel İlkeleri.....	6
2.2. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)	9
2.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Tanımı.....	9
2.2.2. Otizmin Tarihsel Yaklaşımı.....	10
2.2.3. Otizm Spektrum Bozukluğu Nedenleri.....	11
2.2.4. Otizm Tanısı Alan Çocuklarda Özel Eğitimin Önemi	12
2.2.5. Otizm Tanısı Alan Çocukların Özel Eğitim Süreci	13
2.2.6. OSB’li Öğrencilerin Eğitim Ortamları	15

2.3. OSB'li Çocukların Eğitimi ve Eğitim Ortamları İle İlgili Yapılan Çalışmalar:	19
3. GEREÇ ve YÖNTEM.....	29
3.1. Araştırma Modeli	29
3.2. Çalışma Grubu.....	29
3.3. Veri Toplama Araçları.....	33
3.3.1. Akademisyen Demografik Bilgi Formu	34
3.3.2. Öğretmen Demografik Bilgi Formu	34
3.3.3. Aile Demografik Bilgi Formu	34
3.3.4. Çocuk Demografik Bilgi Formu	34
3.3.5. Görüşme Soru Formu	34
3.4. Verilerin Toplanması	35
3.5. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	36
4. BULGULAR	37
5. TARTIŞMA	95
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	102
7. KAYNAKÇA	109
8. EKLER.....	115
8.1. EK-1. Akademisyen Görüşme Formu	116
8.2. EK-2. Öğretmen Görüşme Formu	118
8.3. EK-3. Ebeveyn Görüşme Formu.....	120
8.4. EK-4. Çocuk Görüşme Formu	122
8.5. EK-5. Etik Kurul Onayı.....	123
8.6. EK-6. Milli Eğitim Bakanlığı İzin ve Valilik Onay Belgesi	124
8.7. EK-7. Aile Gönüllü Katılım Formu.....	126

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Demografik Bilgi Dağılımları.....	30
Tablo 2: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Bilgi Dağılımları.....	31
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Demografik Bilgi Dağılımları.....	32
Tablo 4: Araştırmaya Katılan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Demografik Bilgi Durumuna Dağılımı.....	33
Tablo 5: Görüşme Soruları.....	35
Tablo 6: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Kapı Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı	37
Tablo 7: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Kapı Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı	39
Tablo 8: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Kapı Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	40
Tablo 9: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Pencere Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı	42
Tablo 10: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Pencere Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı	43
Tablo 11: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Pencere Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı	45
Tablo 12: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Tavan Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı	47
Tablo 13: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Tavan Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı	48
Tablo 14: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Tavan Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	49
Tablo 15: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Zemin Özelliği ile İlgili Görüşleri Dağılımı.....	51
Tablo 16: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Zemin Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	52

Tablo 17: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Zemin Özelliği ile İlgili Görüşleri Dağılımı	54
Tablo 18: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	55
Tablo 19: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	56
Tablo 20:Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	58
Tablo 21: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Duvar Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	59
Tablo 22: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Duvar Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	60
Tablo 23: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Duvar Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	61
Tablo 24: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Dolap Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	62
Tablo 25: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Dolap Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	64
Tablo 26: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Dolaplar İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	65
Tablo 27: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Havalandırma ve Isınma İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	66
Tablo 28: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Havalandırma ve Isınma İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	68
Tablo 29: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Havalandırma ve Isınma İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	69
Tablo 30: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	70
Tablo 31: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	72
Tablo 32: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	73
Tablo 33: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Panolar İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	74

Tablo 34: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunan Panolar İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	75
Tablo 35: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Panolar İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	76
Tablo 36: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Eğitim Materyalleri İle İlgili Görüşleri Dağılımı	78
Tablo 37: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunan Eğitim Materyalleri İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	80
Tablo 38: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Eğitim Materyalleri İle İlgili Görüşleri Dağılımı.....	81
Tablo 39: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunması Gereken Özelliklere Eklemek İstedikleri İle İlgili Dağılımı.....	83
Tablo 40: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunması Gereken Özelliklere Eklemek İstedikleri İle İlgili Dağılımı.....	85
Tablo 41: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunması Gereken Özelliklere Eklemek İstedikleri İle İlgili Dağılımı.....	86

KISALTMALAR LİSTESİ

ADÖ: Ayrık Denemeli Öğretim

DEHB: Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu

ECES: Engelli Çocukların Eğitimi Sertifikası

EYDE: Erken Yoğun Davranışsal Eğitim

OSB: Otizm Spektrum Bozukluğu

OÇEM: Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

RAM: Rehberlik Araştırma Merkezi

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

UDA: Uygulamalı Davranış Analizi

1.GİRİŞ

Bu bölümde yapılan araştırmanın gerekçelerini ortaya koyan problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıltılar, sınırlılıklar ve tanımlara ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

1.1.Problem Durumu

“İyi bir araştırma problemi araştırılabilir, anlamlı, orijinal ve güncel olan eldeki kaynaklarla, mevcut teknik olanaklarla ve araştırma için planlanan süre zarfı içinde araştırılabilecek bir problemdir” (1). Araştırma açık ve tam olarak belirtilmiş problemlere doğru çözüm yolları bulmayı amaçlayan, objektif, planlı ve sistematik bir süreçtir (1).

Otizm tanımı ilk kez 1700 yılından yaklaşık iki yüzyıl sonra yapılmıştır. En kolay tanımıyla iletişim kurma zorluğu olarak ifade edilen ‘otizm’, genellikle yaşamın ilk 3 yılı içinde ortaya çıktığı görülmektedir. Otizm; en az dereceden en yüksek dereceye kadar bireysel farklılıklar göstermesinden dolayı OSB klinik belirtilerin şiddeti açısından farklılık göstermektedir. Yüksek beyin işlevleriyle ilişkili olarak sosyalleşme, dil ve iletişim gibi alanlarda yaşam boyu devam eden davranış özelliklerine göre tanımlanan bir bozukluktur (2).

OSB tanısı almış kişilerin yaşamış oldukları sosyal, iletişim ve kişilerarası etkileşim sorunlarıyla ortaya çıkan problem davranışların sebep olduğu ihtiyaçları karşılamak üzere OSB tanısı almış kişilere yönelik birtakım uygulamalar planlanmaktadır. Planlanan programların bazılarında OSB görülen bireylerin başarılı olduğu alanlar ön plana alınarak kullanılmaktadır (3).

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayımlanan kılavuza (DSM-V’e) göre; Otizm şu şekilde tanımlanmaktadır; *“Otizm Açılımı Kapsamında Bozukluk”* ve iki alanda görülen yetersizlikle kendini belli etmektedir (4). Bu alanlar; *“Toplumsal iletişim ve etkileşim alanında görülen yetersizlikler”* ve *“Sınırlı, yineleyici davranış örüntüleri ve kendini tekrarlayan davranışlar”* olarak iki alanda kendini belli etmektedir.

Toplumsal iletişim ve etkileşim alanında; başkalarıyla ilişki kurma ve ilişkiyi sürdürmede zorluk çekme, göz teması kurmada ve göz temasını devam etmede güçlük çekme, kendi duygularını ifade etmede problem yaşama, etkileşim başlatma, devam etme ve sonlandırmada çekmektedir. Sınırlı, kendini yineleyici davranış kalıpları ve kendini tekrarlayan davranışlar alanlarında kendini belli etmektedir. Sürekli aynı hareketlerin tekrarlanması, vokal ve motor stereotipler, rutine bağlı kalmada ısrar etme,

çok yoğun görülen ilgi alanı, duyuşal olarak az veya çok uyarılma özellikleriyle kendini göstermektedir. (4).

1.2.Problem Cümlesi

OSB olan çocuklara uygun eğitim ortamının tasarımı nasıl olmalıdır? Bu problem doğrultusunda yanıtlanması beklenen sorular şunlardır:

1.3.Alt Problemler

a) Özel Eğitim Bölümü akademisyenlerinin OSB olan çocukların eğitim aldığı ortamların olması gereken özellikleri ile ilgili görüşleri nelerdir?

b) OSB olan çocukların ebeveynlerinin uygun eğitim ortamı ile ilgili görüşleri nelerdir?

c) OSB olan çocuklarla çalışan eğitimcilerin uygun eğitim ortamı ile ilgili görüşleri nelerdir?

d) OSB olan çocukların uygun eğitim ortamı ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, OSB olan çocukların ebeveynleri, eğitimcileri ve bu alanda eğitim veren akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda, OSB olan çocuklara uygun eğitim ortamı hakkındaki görüşlerinin incelenmesidir.

1.5. Araştırmanın Önemi

OSB olan çocukların eğitim aldığı ortamlar gözlemlendiği zaman çok fazla eksiklikler ve yanlışlıklar görülmektedir. Buradan yola çıkarak OSB olan çocuklara yönelik uygun eğitim ortamı hakkındaki görüşlerin incelenmesi amacıyla bu alanda çalışan öğretmenlerin, özel eğitim bölümünde görev yapan öğretim elemanlarının, OSB sahip çocuğı olan ebeveynlerin uygun eğitim ortamı ile ilgili görüşlerini değerlendirmektir. Ayrıca OSB olan çocukların da hayal ettiği, kendini mutlu hissettiğı eğitim ortamı kendilerine sorularak bu eğitim ortamının resmini çizmeleri istenmiştir. Çocukların nasıl bir eğitim ortamında kendilerini mutlu hissettikleri onların eğitiminin verimli olması açısından büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde OSB olan çocuklara eğitim veren kurumlar incelendiği zaman, normal bir rehabilitasyon merkezinden veya özel eğitim okulundan çok da bir farkı olduğu görülmemektedir. Oysa OSB diğer gelişimsel yetersizlik alanlarından çok farklıdır. Bu çocukların birbirinden çok farklı özellikleri vardır. Eğitim ortamları bu

çocukların özellikleri dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Her detay incelikle düşünölmeli, tasarlanmalıdır. En ufak bir detayın atlanması, görmezden gelinmesi davranış problemlerine sebep olabilir. Bu araştırmanın amacı; OSB olan çocuklara en uygun eğitim ortamının nasıl ve ne gibi özelliklere sahip olması gerektiğini ortaya koymaktır. Araştırmanın bu alanda eğitim veren eğitimcilere, eğitim koordinatörlerine ve OSB olan çocuklara yönelik özel eğitim okulu açmak isteyenlere fikir vererek örnek olacaktır.

1.6. Sayılılar

Sayıltı, diğör bir adıyla varsayım doğru olduğu kabul edilen genellemeler olarak tanımlanmaktadır. “Bir teörinin hangi koşullarda uygulanacağı hangi koşullarda geçerli olduğu, varsayımlarla ifade edilir” (1).

Bu araştırma kapsamında seçilen araştırmaya katılan katılımcılarla yapılan görüşmelerde kendilerine sorulan sorulara objektif ve reel bir şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- 1) 2017-2018 eğitim öğretim yılı ile,
- 2) OSB olan çocuklara eğitim veren 10 öğretmen, uzmanlığını özel eğitim alanında yapmış 10 öğretim elemanı, OSB olan çocuğa sahip 10 ebeveyn ve 6 OSB olan çocuk ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

OSB (Otizm Spektrum Bozukluğu): “Toplumsal iletişim ve etkileşim alanında görölen yetersizlikler” ve “Sınırlı, yineleyici davranış örüntüleri ve kendini tekrarlayan davranışlar” olarak iki alanda kendini belli eden nörogelişimsel bozukluk olarak tanımlanmaktadır (4).

OÇEM (Otistik Çocuklar Eğitim Merkezi): Zorunlu öğrenim yaşında olup normal ilköğretim programlarına devam edemeyecek özelliklerde olan otizimli çocukların öğrenim gördüğü okullardır (5).

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

2.1. Özel Eğitim

2.1.1. Özel Eğitimin Tanımı

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği'ne göre özel eğitimin tanımı şu şekilde yapılmaktadır; “*Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla özel olarak yetiştirilmiş personel, bireye özel olarak geliştirilmiş eğitim programları ve bu programlara uygun öğretim yöntemleriyle onların engel ve engel özelliklerine uygun ortamlarda sürdürülen eğitimidir*” (6).

Özel eğitim alanında kendini geliştirmiş ve uzmanlığını bu alanda tamamlamış olan kişiler, bu tanımda bahsedilen özel olarak yetiştirilmiş personeli ifade etmektedir. Ayrıca özel eğitim öğretmenlerinin yanında birçok farklı uzmanlık alanından oluşan bir ekip de vardır. Özel eğitim gereksinimi olan çocuğun ihtiyacına göre, alması gereken hizmet türüne göre personel de değişmektedir (7).

Genel olarak adlandırılan eğitimin farklılaşması özel eğitimin verildiği yer ile alakalıdır. “*En az kısıtlayıcı ortam*” ifadesine uygun ve özel eğitim gereksinimi olan çocukların çoğu normal eğitim ortamlarında eğitim almaktayken, bu çocukların bir kısmı da özel sınıf, gündüz okulu, yatılı okul, ev, hastane gibi ortamlarda da eğitim alabilmektedir (6).

2.1.2 Özel Eğitimin Tarihi

Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler farklı ve üstün özelliklerinden dolayı kimi zaman üstün başarılarla imza atmışlar, kimi zaman da toplumdan soyutlanmışlardır (8).

Bu konu ile ilgili yapılan araştırmalar tarandığı zaman Itard ve Victor'un hikâyelerine çok sık rastlanmaktadır. Bu hikâyede, 1799 yılında Fransa'nın güneyinde bir ormanda ölmek üzere bulunan ve zihinsel yetersizliği olan Victor'un, çoğu kişi tarafından umutsuz bir vaka olarak görülmesine rağmen bu günlere kadar özel eğitimin babası olarak kabul edilen Itard tarafından inanarak eğitilmiştir. Kelimeleri doğru kullanma, yürüme, insanlara iletişim kurmaya başlamasından ve bunlara rağmen normal gelişim gösteren bireyin özelliklerini göstermediğinden bahsedilmektedir (7).

Dünyada özel eğitimle ilgili hizmetler dâhilinde ilk defa 1873 yılında Paris'te görme engelliler okulu açılmıştır (7). Ülkemizde ise 1889 yılında işitme engelli çocuklar için açılan eğitim kurumu ile bu hizmetlere başlanmıştır. Rehberlik kavramı ise İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkmış, bireyler arası farklılıklardan

bahsedilmeye başlanmıştır. Bireylere uygun programlar hazırlama ve düzenleme bu dönemlerde gündeme gelmiştir (7).

Bugünlere bakarsak eğer özel eğitim alan çocuklar için devletten alınan destek, özel eğitim okulları ve özel eğitim alan çocukların sayısı artmış ve birçok il ve ilçede özel eğitim okulu açılmıştır (8).

1940 yıllarında Türkiye’de özel eğitim ihtiyacı olan çocuklarla ilgili yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu yasal düzenlemeler ise, kendinden öncekileri tamamen değiştirerek yeni bir uygulama haline getirmiştir (9).

Türkiye’de 1889 yılında İstanbul’da Grati Efendi tarafından işitme ve görme engelli çocuklar için sınıf açılması ve daha sonra bu sınıfların okula dönüştürülmesi ve bu okulda 1912 yılına kadar 30 yıl süreyle eğitim verilmiştir. Ardından İzmir’de ‘Özel İzmir Sağırlar e Körler Müessesesi’ adıyla bir okulun açılması, daha sonra ise bu okul Sağlık ve Sosyal Bakanlığına bağlı olarak 1950 yılına kadar hizmet vermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında özel eğitim gerektiren çocukların problemi sadece bakım ve sağlık problemi olarak düşünülmüş ve Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak hizmet veren kurumlarda bakım ve sağlık sunmak amaçlanmıştır. Daha sonra ise özel gereksinimli çocukların eğitim ve hizmeti Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığından Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir (10).

1950 yılında ilk STK olarak Altı Nokta Körler Derneği kurulmuştur. 1952-1953 yılları arasında Gazi Eğitim Enstitüsünde Özel Eğitim Şubesi açılmıştır. İki dönem sonra ise kapatılmıştır. 1955’de Ankara’da ilk Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) açılmıştır. İki ilkokulda zihin engelli öğrenciler için özel eğitim sınıfı açılmıştır. 1955’den 1979’a kadar hizmet içi eğitim ile sınıf ve dal öğretmeni yetiştirilmiştir. 1961 Anayasasında özel eğitim gerektiren çocukların hakları devlet tarafından güvence altına alınmıştır. 1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi bünyesinde Özel Eğitim Bölümü açılmıştır. Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitime başlanmıştır. 1997 yılında bölüm zihin engelliler öğretmeni yetiştirme kapsamına alınarak yapısı değiştirilmiştir. 1973’de kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ‘Özel eğitime ve korunmaya muhtaç çocukları yetiştirmek için özel tedbirler alınır.’ İfadesi yer almıştır (10).

1978’de Engelli Çocukların Eğitimi Sertifika (ECES) programı başlatılmıştır. 1979’da Ankara Üniversitesi Özel Eğitim Sertifika programı başlatılmış ve bu uygulama 1982 yılında 2547 sayılı YÖK yasası ile sona ermiştir. Özetle, bu dönem yasal düzenlemelerde özel eğitime ilişkin hükümlerin yer aldığı, özel eğitim okullarının

ve sınıflarının sayısının arttığı ve bu eğitim ortamlarına öğretmen yetiştirme çabalarının görüldüğü dönemdir. 1980’de İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde ayrı bir şube müdürlüğü tarafından yürütülen Özel Eğitim Şubesi kurulmuştur. 1981 yılında Anadolu Üniversitesi Engelli Çocukların Eğitimi Sertifikası (ECES) programı açılmıştır. 1982 Anayasasıyla devletin her çocuğa ihtiyacına en uygun eğitimi vermekle yükümlü kılınmıştır (10).

1983 yılında özel eğitime özgü ilk yasa olan 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Yasası yürürlüğe girmiştir. Yasada kaynaştırmaya ilişkin madde: ‘*Durumları ve özellikleri uygun olan özel eğitime muhtaç çocukların, normal akranları arasında eğitilmeleri için gerekli tedbirler alınır.*’ yer almaktadır ancak kaynaştırmanın nasıl yürütüleceği, BEP, destek hizmetler vb. yönünden eksikler bulunmaktaydı. 1991’de ilk ulusal özel eğitim konferansı düzenlendi. 1992’de Özel eğitim hizmetlerine yönelik Özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1994’de İspanya’da Salamanca kentinde UNESCO tarafından düzenlenen Dünya Özel Eğitim Konferansında tüm üye ülkelerin dikkate alması gereken bütünleştirmeye ilgili kararlar hazırlanmıştır (10).

1997’de 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin yürürlüğe girmesi Kararnamede kaynaştırmanın ‘*Özel eğitim gerektiren bireylerin eğitimleri, hazırlanan bireysel eğitim planları doğrultusunda akranları ile birlikte her tür ve kademedeki okul ve kurumlarda uygun yöntem ve teknikler kullanılarak sürdürülür.*’ şeklinde tanımlanmıştır. 2006 yılında Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. 2007’de Birleşmiş Milletler Engelli hakları Sözleşmesinin, 2009 yılında ise Sözleşmenin ek protokolü imzalanmıştır. 2008 yılında ise Kaynaştırma Yoluyla Eğitim Uygulamaları Genelgesi çıkarılmıştır (10).

2.1.3. Özel Eğitimin Amaçları ve Temel İlkeleri

“*Özel eğitimin amacı; özel eğitim gerektiren bireyleri, onların ihtiyaçlarına göre hazırlanmış BEP ile en az kısıtlayıcı ortamda eğitim vererek bağımsız ve kendine yetebilen bireyler yetiştirmektir.*” (10).

Özel eğitim hizmetleri yönetmeliğine göre özel eğitimin amaçları şu şekildedir;

“*MADDE 5 – Özel eğitim, Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin;*

- a) Toplum içindeki rollerini gerçekleştiren, başkaları ile iyi ilişkiler kuran, iş birliği içinde çalışabilen, çevresine uyum sağlayabilen, üretici ve mutlu bir vatandaş olarak yetişmelerini,
- b) Toplum içinde bağımsız yaşamaları ve kendi kendilerine yeterli bir duruma gelmelerine yönelik temel yaşam becerilerini geliştirmelerini,
- c) Uygun eğitim programları ile özel yöntem, personel ve araç-gereç kullanarak; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda üst öğrenime, iş ve meslek alanlarına ve hayata hazırlanmalarını amaçlar.”

Özel eğitim gereksinimi olan bireyler için hazırlanmış sözleşme ve kanunlar birtakım temel ilkelere dayanılarak hazırlanmıştır.

MADDE 3- GENEL İLKELER

Bu Sözleşme'nin ilkeleri şunlardır:

- a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıkları da dâhil olarak kişilerin doğuştan sahip oldukları onura ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- b) Ayrımcılık yapılmaması;
- c) Topluma tam ve etkili katılım ve dâhil olma;
- d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engelliliğin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- e) Fırsat eşitliği;
- f) Erişilebilirlik;
- g) Kadın ve erkek arasında eşitlik;
- h) Engelli çocukların gelişen kapasitelerine saygı duyulması ve engelli çocukların kendi kimliklerini koruyabilmeleri için haklarına saygı duyulması (11).

Özel eğitimin amacına ulaşması için, özel eğitim gereksinimi olan bireylerin haklarının korunması için belirlenen ilkelerin dikkate alınması ve uygulanmasıyla mümkündür. Bu ilkelerin uygulanmasında her ülkenin kendi anayasası başta olmak üzere devletimizin anayasası ile özel eğitimle ilgili yasal düzenlemeler, uluslararası sözleşmeler (insan hakları evrensel bildirgesi, çocuk hakları bildirgesi, engelli hakları) önemli dayanaklardır.

Buna göre Milli Eğitim Bakanlığı 573 Sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde “Kararnamede özel eğitimin ilkelerini aşağıdaki sıralamaktadır.

- 1- Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- 2- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.

- 3- Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- 4- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitsel performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak normal gelişim gösteren akranları ile eğitimlerine öncelik verilir.
- 5- Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için her türlü rehabilitasyonlarını sağlayacak kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılır.
- 6- Özel eğitime ihtiyacı olan bireyler için Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirilir ve eğitim programları bireyselleştirilerek uygulanır.
- 7- Ailelerin özel eğitim sürecine aktif katılmalarının sağlanması esastır.
- 8- Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum örgütleri ile işbirliği içinde çalışır.
- 9- Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır.” (12).

MEB Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde özel eğitimin ilkeleri belirlenmiştir.

“MADDE 6 – (1) Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin temel ilkeleri şunlardır;

- a) Özel eğitime ihtiyacı olan tüm bireyler; eğitim ihtiyaçları, ilgi, yetenek ve yeterlilikleri doğrultusunda ve ölçüsünde özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılır.
- b) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitimine erken yaşta başlanır.
- c) Özel eğitim hizmetleri, özel eğitime ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden ayırmadan planlanır ve yürütülür.
- ç) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin, eğitim performansları dikkate alınarak, amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde ve değerlendirmede uyarlamalar yapılarak, akranları ile birlikte eğitilmelerine öncelik verilir.
- d) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerinin kesintisiz sürdürülebilmesi için, rehabilitasyon hizmetlerini sağlayacak kurum ve kuruluşlarla iş birliği yapılır.
- e) Özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin yeterlilikleri ve tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri dikkate alınarak, Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) geliştirilir ve uygulanır.
- f) Ailelerin, özel eğitim sürecinin her boyutuna aktif olarak katılımları ve eğitimleri sağlanır.

g) Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde, üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitime ihtiyacı olan bireylere yönelik etkinlik gösteren sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılır.

h) Özel eğitim hizmetleri, özel gereksinimli bireylerin, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanır” (12).

2.2. Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB)

2.2.1. Otizm Spektrum Bozukluğu Tanımı

En anlaşılabilir tanımıyla iletişim kurmakta zorluk olarak tanımlanan ‘otizm’, genellikle yaşamın ilk 3 yılı içinde kendini gösteren, özellikle sosyal etkileşim ve iletişim becerilerinin gelişiminde önemli derecede ortaya çıkan bir nörogelişimsel bir yetersizliktir (10).

Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayımlanan kılavuza (DSM-V’e) göre; Otizm şu şekilde tanımlanmaktadır; “*Otizm Açılımı Kapsamında Bozukluk*” ve otizmin tanı ölçütleri şu şekilde verilmiştir:

“DSM-V Otizm Spektrum Bozuklukları Tanı Ölçütleri

A. Şimdi veya geçmişte farklı şekillerde görülen toplumsal iletişim ve toplumsal etkileşimde sürekli yetersizliğin olması.

1) Sosyal -duygusal karşılık vermede yetersizlik (örn. Sıra dışı toplumsal yakınlaşma, karşılıklı konuşmada güçlük; ilgilerini, duygularını veya duygulanımını paylaşmada yetersizlik, sosyal etkileşime cevap vermeme gibi yetersizlikler.)

2) Sosyal etkileşim için kullanılan sözel olmayan iletişimsel davranışlarda yetersizlik (örn. sözel ve sözel olmayan iletişimde yetersizlikler, sıra dışı göz kontağı, beden dili veya jestleri anlamakta ve kullanmakta yetersizlik; yüz ifadesi ve beden dilinde bariz eksikler.)

3) İlişkileri geliştirmekte, devam ettirmekte ve anlamakta güçlük, Örneğin farklı toplumsal ortamlara uygun davranmamak, hayali oyunda yetersizlik, arkadaş edinememe ve arkadaşla ilgi duymama gibi.

B. Sınırlı, tekrarlayıcı davranışlar, ilgiler ya da etkinliklerle kendisini belli eder.

1) Basmakalıp veya tekrarlayıcı motor hareketler, nesne kullanımı veya konuşma (Basit motor stereotipler, oyuncakları dizme veya çevirme, ekolali, kendine özgü cümleler)

2) Aynılıkta ısrarcılık, rutinlere aşırı bağlı olma veya ritüelleşmiş sözel ve sözel olmayan davranışlar, (önemsiz değişikliklerde aşırı kaygı, geçişlerde zorlanma,

değiştirilemeyen düşünce tarzı, selamlaşma ritüelleri, her gün aynı yolu veya aynı yemeği tercih etme gibi.)

3) Konu veya yoğunluk açısından sıra dışı sınırlı, sabit ilgiler (sıra dışı nesnelere anormal aşırı bağlılık, aşırı tekrarlayıcı veya sınırlı ilgiler.)

4) Duyusal olarak aşırı ya da az duyarlılık veya uyarıların duyusal boyutuna aşırı ilgi (acıya, sıcağa aşırı duyarsızlık, belirli ses veya dokunuşlara karşı ani tepki verme, nesnelere koklama veya onlara dokunma, ışık veya hareketle ilgilenme.)

C. Belirtiler erken gelişim dönemlerinde ortaya çıkmalı (toplumsal beklenti sınırlarını aşındıran fark edilmemiş veya daha sonra öğrendiği yollarla gölgelemiş olabilir.)

D. Belirtiler sosyal, mesleki ve başka önemli alanlarda klinik olarak anlamlı düzeyde bozukluğa sebep olmalıdır.

E. Bu bozukluk zihinsel yetersizlik veya genel gelişimsel yetersizlik sebebi ile olmamalıdır. Zihinsel yetersizlik ve OSB sıklıkla bir arada görülür, ancak OSB ve zihinsel engellilik tanısı konması için sosyal iletişimsel düzeyin genel gelişimin altında olması gerekir.

DSM-IV'e göre otistik bozukluk, Asperger bozukluğu ve yaygın gelişimsel bozukluk tanısı almış olanlara OSB tanısı verilmelidir. Sosyal iletişimsel alanda problem olan ancak OSB tanısı almayanlar sosyal iletişimsel bozukluk açısından değerlendirilmelidir. Zihinsel yetersizliğin eşlik edip etmediği, dil yetersizliğinin, bilinen bir tıbbi, genetik veya çevresel faktörün, başka nörogelişimsel, ruhsal veya davranışsal durumların olup olmadığı değerlendirilmelidir” (13).

2.2.2. Otizmin Tarihsel Yaklaşımı

OSB'den ilk kez farklı bireyler olarak bahseden bilim adamları 1970 yıllarında Fransa'da Jan Itard, İngiltere'de ise Jon Haslam'dır. “Otizm” kelimesini ise ilk kez kullanan ise 1911'de Eugun Bleu'dur. Otizimli kişilerde görülen belirtileri şizofreniye benzeterek otizmi, iletişimin kabul edilmemesi, gerçeklikle olan ilişkinin bozulması olarak nitelendirilmiştir. Çocuk psikiyatristi olan Leo Kanner 1943'de on bir çocuk üzerinde bir araştırma yapmıştır. Bu araştırma sonucuna göre, otistik yalnızlık, rutinlerde ısrarcılık ve sıra dışı yetenekler olarak otizmin üç karakteristik özelliği olduğunu belirtmiştir (2).

Yıllar boyunca otizm terimi kullanılmasına rağmen günümüzde OSB terimi de kullanılmaktadır. Otizm, yaygın gelişimsel bozukluklar ile benzer özellikler göstermekle birlikte, karmaşık bir gelişim yetersizliği olarak tanımlanmaktadır (14).

1990'lı yıllardan itibaren otizmin az görülen bir durum olmadığı ve yapılan araştırmaların sonucuna göre otizmin görölme sıklığının %1'in üzerinde olduğu sonucuna varılmıştır. Otizmin tanısı ile ilgili değişikliklerin görölmesi ise, otizm ile ilgili fazla bilgi sahibi olma, çok fazla gelişmemiş yaşam yerlerinde tanı koyma imkânlarının yüksek olmasından dolayı yaygınlık oranlarının yükseldiği düşünölmektedir (15).

Babanın yaş faktörü, sosyal anlamda değişiklikler ve çocuk sahibi olmak için teknolojinin kullanılması gibi faktörler de otizmin yaygınlık oranlarının yüksek olmasına sebep oluyor olabilir, fakat bu faktörlerin kesinliği mümkün değildir. Bunlara ek olarak, aşılarda bulunan maddeler ile otizm arasında bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. 1993'de Japonya'da yapılmış olan inceleme sonucuna göre, aşı uygulamalarının yapılmadığı yıllarda otizmin görölme oranının arttığı gözlenmiştir (15). Cinsiyet ile ilgili yapılan araştırmalara göre ise, erkeklerde kızlara göre 4-5 kat daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Kızlarda zihinsel yetersizliğin otizme eşlik etmesinden dolayı otizm daha ağır seyretmekte olduğu sonucuna varılmıştır. Cinsiyet ile ilgili yapılan incelemeler, bu konu ile ilgili çelişkili bilgiler sunmaktadır (15).

Otizmin klinik temeli incelendiğinde, sosyal ve farkındalık alanlarında sınırlılık ve uzaklaşmalar, konuşma ve beden dilinde görülen yetersizliklerle birlikte yineleyici, basmakalıp davranışlar olduğu görölmektedir. Bu tanı kriterlerinin dışında klinik pratikte karşımıza çıkan tüm yaş aralıklarında görülen, farklı yetersizlik alanları da yürütücü işlevlerdeki yetersizliktir (15).

2.2.3. Otizm Spektrum Bozukluğu Nedenleri

Otizm, ilk olarak 1700'lü yıllarda tanımlanmasından bugünlere kadar birden fazla teori ile açıklanmaya çalışılmıştır. "*OSB ile ilgili bu teorileri, ailesel etkenler ve psikodinamik teori, davranışsal teori, genetik faktörler ve organik, nörolojik, biyokimyasal nedenler adıyla gruplamak mümkündür.* OSB'nin olası sebepleri ve risk faktörleri olarak genetik aile kaynaklı ve çevresel etmenler üzerinde durulmaktadır (16,17).

OSB'deki genetik faktörlerle ilgili ilk bulgular, ikiz çocuklarla ve ailelerle yapılan araştırmalarla sonuçlanmıştır. OSB olan bireylerdeki genetik etmenlerle ilgili araştırmaların bulgularına göre; tek yumurta ikizlerinde OSB'nin görölme oranı (%60-%90)'nın çift yumurta ikizlerinden (%0-%20) daha yüksek olduğu görölmüştür. Tek yumurta ikizlerinden birinde OSB varsa diğerinde de görölme olasılığının daha yüksek

olması, kardeşler arasında tekrarlanma ihtimalinin ise %5 ile %10 arasında olması gibi genetik etkenler olduğu görülmektedir (18, 19, 20, 21, 22).

OSB ve kromozom yapıları arasındaki bağlantıları inceleme amacıyla yapılan araştırmalar ve genetik bağlantı analiz araştırmaları sonucunda; genom taramaları, bağlantı analizi ve aday gen yaklaşımları ile OSB ile alakalı kromozom bölgeleri ve genler bulunmuştur (23). OSB'ye sebep olan birçok genetik hastalık olduğu sonucuna varılmıştır (19, 20, 22).

Son günlerde genetik alanında görülen yeni teknolojik gelişmeler doğrultusunda her geçen gün OSB ile ilişkili olabilme ihtimali olan yeni aday genlerin olabileceği de belirtilmektedir (21, 24).

2.2.4. Otizm Tanısı Alan Çocuklarda Özel Eğitimin Önemi

Otizmlilerde çocuklarında normal gelişim gösteren çocuklar gibi eğitimden yararlanma hakkı vardır. Otizm tanısı alan çocukların eğitim programlarının planlanması, yoğun ve kesintisiz eğitim almaları çok büyük önem taşımaktadır (6). Otizmlilerde çocukların eğitimi çocukların bireysel özellikleri ve ihtiyaçları belirlenerek, aile ve çocuğun ihtiyacına göre hazırlanan bireyselleştirilmiş eğitim programı olarak tanımlanır (25).

Eğitimi planlama aşamasında ilk olarak çocuğa kazandırmak istenilen beceriler ve yok edilmesi gereken davranışlar belirlenir. Yeni bir beceriyi kazandırmada, problem davranışı azaltmada, yeni bir davranış kazandırmada pekiştirme teknikleri ve pekiştiricilerden yararlanılmaktadır (26).

Otizmlilerde çocukların eğitiminde amaç, çocukların kendi özellikleri ile birlikte çevresindeki insanların beklentileriyle uyumlu ve mutlu bireyler olmasını sağlamaktır. Bunu sağlamanın en iyi yolu ise, onların farklılıklarını bilmek ve onları kabul etmektir. Otizmlilerde çocukların aldığı eğitimin sürekli olarak yenilenmesi, zenginleştirilmesi ve gerektiği yerlerde uyarlamalar yapılması gerekmektedir. Ayrıca onların eğitimine sosyalleşmelerine de destek olacak ortamlar hazırlanmalıdır. Bu konuda normal gelişim gösteren akranlarının da büyük desteği gerekir. Bu anlamda da normal gelişim gösteren çocuklara otizmin ne olduğu ile ilgili bilgi vermek, onları yönlendirmek gerekmektedir. Bu ortamlar OSB olan çocukların sosyalleşmesine çok büyük etkisi olacaktır (25).

2.2.5. Otizm Tanısı Alan Çocukların Özel Eğitim Süreci

Otizm tanısı alan çocukların eğitsel anlamda değerlendirilmesi ve bir öğretim kurumunda yerleştirilmesi için aileler yaşadıkları il veya ilçeye bağlı Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM)' ne başvuru yapmaları gerekmektedir. RAM'da eğitsel değerlendirmeler yapılarak, otizm tanısı alan çocuğun eğitim performansı ve yaşına, gelişim düzeyine uygun eğitim alanları belirlenir. Bu değerlendirme, RAM'da bulunan "Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu" tarafından yapılır ve bu sürecin sonunda "Özel Eğitim Değerlendirme Kurulu Raporu" ve çocuğa uygun "Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı" belirlenir (6).

Günümüzde, en umut veren ve olumlu sonuçları görülen uygulama özel eğitimidir. Etkili bir özel eğitimle, OSB'li çocukların gelişimsel beceri alanlarında ilerlemeleri ve tanıya ilişkin belirtilerinin azalması mümkündür. ABD'de bir üniversitede hayvan bilimi profesörü olan Temple Grandin, OSB konusunda en iyi örnektir (27, 28, 29, 30, 31).

OSB'li çocuklara yönelik farklı özel eğitim yaklaşımları vardır. Bu eğitim yaklaşımlarının hangisinin seçilmesi gerektiği konusunda ailenin tercihi, bireyin ihtiyacı büyük önem taşırsa da bilimsel dayanaklı olması en temel ölçüttür. Bilimsel dayanaklı uygulamalar, OSB'li bireyler üzerindeki olumlu etkileri araştırmalarla gösterilmiş eğitsel yöntemlerdir. Bilimsel dayanaklı uygulamaları tercih etmek enerji ve maddi kayba yol açmayacak ve kısa sürede ilerleme kaydedecektir. Bilimsel dayanaklı uygulamaların neredeyse tamamı uygulamalı davranış analizine (UDA) dayalıdır ve davranışsal öğeler içermektedir. Davranışçı psikolojiye dayalı UDA; uygun olan davranışları arttırma ve uygun olmayan davranışları azaltma yaklaşımıdır. Bireylerin davranışlarının çevresel olaylar doğrultusunda öğrenilmiş tepkiler olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla davranış, davranış öncesi ve davranış sonrasındaki çevresel olayların yeniden düzenlenmesiyle davranışların değişeceğini öne sürer. 1960'lı yıllardan beri uygulanmakta olan UDA, son 20 yıldır yaygın bir şekilde uygulanmaktadır. Sönme, pekiştirme gibi davranışçı yaklaşım ilkeleri doğrultusunda geliştirilmiş olan öğretim ve davranış sorunlarına yönelik yöntemlerle eğitimler sunulmaktadır. UDA ile ilgili sürekli masa başında, yetişkin yönlendirmeli yapıldığına dair genel bir kanı bulunmaktadır fakat UDA sürekli masa başında değil, çocuğun bulunduğu her yerde yapılan, oldukça eğlenceli ve çocukla ilişki kurmayı temel alarak yürütülmektedir (32, 33, 34).

UDA'ya dayalı öğretim yöntemlerinden bazıları şunlardır; yanlışsız öğretim, ayrıık denemelerle öğretim (ADÖ), doğal öğretim yöntemleri, etkinlik çizelgeleri ve Erken Yoğun Davranışsal Eğitim (EYDE)' dir. Yanlışsız öğretim, bireylerin etkili bir şekilde öğrenmelerinin öğrenme sürecindeki olumlu tecrübelerinden kaynaklandığı ve buna bağlı olarak hata düzeyinin düşük olması gerektiği görüşüne dayalıdır. İpucu ve pekiştirme gibi temel UDA ilkelerinin sistematik kullanılmasıyla, bireylerin doğru tepki verme oranı arttırılmaktadır (34).

ADÖ, öğretimin ilk aşamaları olan edinim ve kalıcılık aşamalarında tercih edilen bir yöntemdir. Davranış öncesi, davranış ve davranış sonrası uyarılardan oluşan denemelerin art arda sunulmasıyla öğretim gerçekleşmektedir. ADÖ oturumlarında, önce bireye davranış öncesi uyarı sunulur. Örneğin, eğitimci “bebeği öp” dediğinde, beklenen davranış bireyin bebeği öpmesidir. Uyarı olarak “bebeği öp” yönergesi sunulur. Ardından bireyin tepki vermesi beklenir. Birey, doğru veya yanlış tepki verebileceği gibi tepkisiz de kalabilir. Birey doğru tepki verince sevdiği bir pekiştirici sunulur. Bir sonraki denemeye geçmeden 1-6 saniye beklenir. Son yıllarda ADÖ oturumlarına ipucu aşaması da eklenmiştir. Eğitimci yönergesini sunduktan sonra bireye ipucu vererek doğru tepki vermesine yardımcı olur. Böylece öğretim sürecinde yanlış tepkiler en aza indirilmiş olur (34, 35).

Doğal öğretim yöntemleri, dil ve iletişim başta olmak üzere birçok becerinin öğretiminde ve öğretilmiş becerilerin kalıcılığı ve genellemesinin sağlanmasında kullanılır. Uygulamalı davranış analizine dayalı bu yöntemlerle, doğal ve yapılandırılmamış ortamlarda öğretim gerçekleştirilir. Bu öğretim yönteminde yetişkinin yönlendirmesi söz konusu değildir. Doğal öğretim yöntemlerinde çocuk bir davranışı başlatır ve ardından öğretmen hedef davranış öğretimini yapar. Örneğin, çocuğa “balon” kelimesini söylemek hedefse, çocuk etrafında yer alan balonlarla oynama ya da balonlara bakma gibi davranışlarda bulunduğu zaman öğretime başlanır. Eğitimci, doğal öğretime ilişkin ilkeleri sistematik bir şekilde uygular ve kayıt tutar (32, 36, 37).

Etkinlik çizelgeleri, OSB'li bireylerin bağımsız yaşam becerilerini geliştiren bir görsel destek sistemidir. İlk olarak Amerika'da Princeton Çocuk Gelişim Enstitüsü (PCDI-Princeton Child Development Institute) tarafından geliştirilmiştir. Etkinlik çizelgelerinde, bireyleri belirlenmiş etkinlikleri bağımsız olarak yapabilmesine yönlendiren fotoğraflar veya sözcükler bulunmaktadır. Bireye bu çizelgeyi nasıl kullanacağı UDA ilkelerine dayalı olarak öğretilir. Bu yöntem pek çok beceri için

uygun olduğu gibi, bireyin problem davranışlarını da azaltmakta veya ortadan kaldırmaktadır (30, 38, 39).

UDA'ya dayalı yöntemlerin birleşiminden birçok davranışsal sistemler oluşturulmuştur. Bu sistemler arasında en sık kullanılanlardan biri de; Erken yoğun davranışsal eğitim (EYDE)' dir. Ivar Lovaas tarafından, küçük çocuklara yönelik olarak geliştirilmiştir. Bu sistemin hedefi, çocukları kaynaştırmaya hazırlamaktır. OSB'li çocuklara özgü olan eğitim programının izlendiği eğitimler, oldukça yoğundur. (Haftada en az 20 saat) Uzman bir ekiple yürütölen bu eğitimler, ailenin yaşam tarzı haline getirilmesi amaçlanmaktadır (14, 31, 40).

OSB'li çocukların sosyal becerilerini desteklemek amacıyla 1991 yılında Carol Gray tarafından sosyal öyküler geliştirilmiştir. Birey için belirlenen hedef beceriye yönelik belli kurallar çerçevesinde sosyal öyküler yazılmaktadır. Bireye, belirli zamanlarda okunan bu sosyal öykülerle hedeflenen davranış geliştirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin, bireysel arkadaşlarıyla oyuncaklarını paylaşmakta sorun yaşamaktadır. Bu bireye yönelik, oyuncak paylaşma davranışının önemini anlatan öykü, resimlerle, görsellerle cazip hale getirilerek bireye aktarılır (29, 41, 42).

2.2.6. OSB'li Öğrencilerin Eğitim Ortamları

Ölkemizde OSB'li çocukların tanılama ve yerleştirme süreci öğretilbilir ve eğitilebilir çocuklarda olduğu gibi uygulanmaktadır. Bu çocukların özel eğitim kurumuna yerleştirilmesi; tıbbi tanılamadan sonra RAM'da eğitsel tanısı konularak İl Eğitim Kurulu kararıyla yapılır (43).

Ölkemizde OSB tanısı almış çocuklar çeşitli eğitim ortamlarında eğitim görmektedirler. Bu ortamlardan bazıları Bağımlı OÇEM'ler, Bağımsız OÇEM'ler ve kaynaştırma sınıflarıdır. Bağımlı OÇEM; Okul öncesi dönemden ilköğretime kadar çeşitli programlarla ve kaynaştırma eğitimi yoluyla devam edebilecek OSB çocuklar için ilköğretim okulu bünyesinde açılan merkezlerdir. İlçede OSB tanısı konulmuş en az üç çocuk varsa uygun eğitim ortamı hazırlanarak bağımlı OÇEM açılır. Bağımlı OÇEM'ler, Özel Eğitim Hizmetleri Kurulu tarafından açılır ve kapatılır. Bağımlı OÇEM' de en çok üç eğitim ortamı ve en fazla dokuz OSB'li öğrenci bulunur. OÇEM'ler, ilköğretim okullarının bünyesinde açılmış ya da özel eğitim sınıfı seviyesinde faaliyet gösteren bağımsız olarak açılan, tıbbi ve eğitsel tanısı konulmuş OSB özellikler gösteren, 3-15 yaş grubundaki çocukların bireyselleştirilmiş eğitim

programlarıyla kaynaştırma, grup ve birebir eğitim uygulayan özel eğitim kurumlarıdır (44).

Bağımsız OÇEM; OSB özellikleri ve bireysel farklılıkları sebebiyle kaynaştırma eğitiminden yararlanamayan 3-15 yaş grubundaki OSB çocukların kendilerine yetecek derecede bağımsız yaşam becerilerini geliştirmek amacıyla açılan merkezlerdir. Eğitim ortamı, birebir ve grup eğitimine uygun olarak düzenlenir. Fiziksel düzenleme yapılırken eğitim ortamı, her öğrenci için beş metre kare olarak düzenlenmesi gerekir. Bağımsız OÇEM’ de mutfak, müzik odası, resim atölyesi, spor salonu ve oyun odası yer almalıdır. Ayrıca, okulda eğitim bölümleri, okul öncesi 3-6 yaş, İlköğretim 7-11 yaş ile 12-15 yaş olarak ayrılır. Bağımsız OÇEM, eğitim uygulama okullarının açılış esaslarına uygun olarak RAM’ların araştırma ve incelemesi sonucunda yapılacak teklife göre Bakanlıkça açılır ve kapatılır (44).

Kaynaştırma Sınıfları; Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği’ne (2006) göre kaynaştırma “*özel gereksinimi olan bireylerin eğitimlerini, destek eğitim hizmetleri de sağlanarak yetersizliği olmayan akranları ile birlikte resmi ve özel; okul öncesi, ilköğretim, orta öğretim ve yaygın eğitim kurumlarında sürdürmeleri esasına dayanan özel eğitim uygulamalarıdır.*” Kaynaştırma uygulamaları tam zamanlı kaynaştırma, kaynak oda destekli kaynaştırma, yarım zamanlı kaynaştırma olarak üç şekilde uygulanabilmektedir. Tam zamanlı kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencinin kaydının normal eğitim ortamlarında olduğu; öğrencinin tüm gün boyunca normal eğitim ortamında, normal sınıf öğretmeninden eğitim aldığı durumdur. Bu durumda sınıf öğretmeni öğrencinin sınıf içindeki gereksinimlerini karşılamakla yükümlüdür. Ancak, bireysel gereksinimlerine bağlı olarak, öğrencinin destek hizmetlerden yararlanması söz konusudur (45).

Kaynak oda destekli kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencinin kaydının normal eğitim ortamında olduğu durumdur. Fakat öğrenci sınıftaki programdan geri kaldığı ve desteğe gereksinim duyduğu durumlarda, özel eğitim öğretmeninden destek alır. Özel gereksinimli öğrenci eğitime ek olarak kaynak oda desteği alır (46).

Yarım zamanlı kaynaştırma, özel gereksinimli öğrencinin kaydının özel sınıfta olduğu ve öğrencinin bazı derslerde normal sınıfta eğitim aldığı durumlardır. Kırcaali’ye (2005) göre, kaynaştırmanın bu şekilde uygulanması çok yaygın olarak görülmemekle birlikte, uygulandığında özel gereksinimli öğrenci açısından yararlarının çok olacağı düşünülen bir uygulama şeklidir.

OSB’li öğrenciler, normal gelişim gösteren bireyler gibi eğitim ortamı içindeki değişiklikleri kolaylıkla fark edemeyebilirler. Onların tepkilerini bilmek ve anlamak çok önemlidir. Bu yüzden eğitim ortamlarının özelliklerinin onların eğitiminde çok büyük önemi vardır. Karışık ve düzensiz bir ortam onların gerilmesine sebep olmaktadır. OSB’liler sesleri, şekilleri ve mekanları kolaylıkla ayırt edemezler. Bu yüzden karışık bir görüntü onların rahatsız olmasına sebep olur. Sakin bir eğitim ortamı, rahat kullanılan ve düzenli bir ortam onların gerginliğinin azalmasını sağlar (47).

Bazı eğitim ortamlarında detaylar çok karmaşık olabilmektedir. OSB’li bireyler bu detaylara takılarak rahatsız olabilirler. Bu sebeple eğitim ortamlarının karmaşıklığı ve görüntüdeki detayların azaltılması gerekir. Çok farklı malzemelerin kullanılmadığı ortamlar, OSB’li kişilerin takıntılı davranışlarını azaltmaktadır (47, 48).

Eğitim ortamlarının tavanı yaklaşık 3.5 m yüksekliğe sahip 3x5m bir ortam çok geniş bir mekan izlenimi oluşturacağı için OSB’li çocuklar kendilerini rahat, sınırsız ve özgür hissetmelerine sebep olacaktır. Kendilerini sıkışmış hissetmedikleri için takıntılı davranışlarında azalma görülecektir (48).

Eğitim ortamlarının aydınlatması da OSB’li çocukları etkileyen özelliklerden biridir. Eğitim ortamlarının gün ışığını iyi alabilmesi gerekir. OSB’li çocukları gün ışığı iyi rehabilite eder. Az gün ışığı veya karanlık ortamlar bireylerin kaygılarını arttırmakta ve dolayısıyla davranış problemlerine sebep olmaktadır. Dikkat edilmesi gereken özelliklerden biri de, ışık çok parlak olmamalıdır. Çok parlak ışık OSB’li bireyleri huzursuz eder. Gün ışığı ayarı en doğru tercih olacaktır. Aydınlatma donanımlarının eğitim ortamında bulunan yerleri çocukların erişiminden uzak olması gerekmektedir. Görünmez ve çıkıntısı olmayan yuvalar tercih edilmesi uygundur. Böylece OSB’li bireylerin dikkatini çekmez (47, 49).

Eğitim ortamlarının havalandırması sağlık açısından daha uygun olduğu için doğal yollarla yapılmalıdır. Eğitim ortamının pencereleri, OSB’li bireyler için herhangi bir risk oluşturmaması için yüksekte yer almalıdır. Böylece havalandırma da düzenli sağlanmış olur (48).

Eğitim ortamları için ısıtma sistemi yerden ısıtma olarak tercih edilmelidir. Görünmeyen bir ısıtma sistemidir, yer kaplamaz ve keskin köşeleri bulunmaz. Geleneksel radyatörler OSB’li çocuklar için risklidir. Radyatörlerin ara boşluklarından birçok nesne geçebilir. Bu da hoş bir görüntü oluşturmaz. Ayrıca OSB’li çocuklar radyatörlerin üzerine bir şey atabilir, tırmanabilir ve tehlikelere sebep olabilirler. Bu yüzden en uygun ısıtma yöntemi yerden ısıtmadır (48, 49).

OSB'li bireylerin hassas olduğu konulardan biri de, sestir. Bu yüzden eğitim ortamlarının ses yalıtımı çok önemlidir. Yerde bulunan halılar ayak seslerini azaltacağı için tercih edilmelidir. Taşlı duvar bitişleri örneğın düzgün yüzlü tuğla işi tırmıklı birleşimli yansımış ses dalgalarını kırma konusunda oldukça iyidir. Böylece ses düzeyini azaltmaktadır. Yansıyan sesi önlemek için ses emici arkalıklı tavanlar kullanılmalıdır. Tavanlar 10 mm aralıklarla döşenmiş lata kerestelerdir. Ses bu aralıklardan girer ve arkadaki ses emici katman tarafından emilir. Ses dalgası duvara vurur fakat geri yansımaz. Eğitim ortamların duvarları ile ilgili en uygun tercih budur. (48, 49).

Eğitim ortamlarının duvar rengi bireylerin hisleri üzerinde oldukça etkilidir. Bazı renkler OSB'li bireyleri sakinleştirirken bazı renkler ise rahatsız eder. Pembenin tonları ve mor en pozitif renk olarak bulunmuştur ve bu sebeple duvarlarda kullanılmaktadır. Gri rengi de çok kullanılmaktadır. Doğal ve yansıtmayan bir renk olduğu için pozitif veya negatif bir etkiye sebep olmamaktadır. Bu yüzden eğitim ortamının pencereleri, kapıları gri tercih edilmelidir (48, 49).

Eğitim ortamlarının kapı ve pencereleri OSB'li bireylerin kaçmalarını engelleyecek şekilde tasarlanmalıdır. Pencereler kilitli tercih edilmelidir. Çift camlı olup, her iki camda da sertleştirilmiş veya lamine edilmiş olmalıdır. Bu özellik iki cam arasına gölgelik konmasını sağlamaktadır. Tüm kapı ve pençeler lamine ve güvenliklı camlardan üretilmelidir. Bölünmemiş büyük boyutlu camlar olmamalıdır. Eğitim ortamlarında bulunan dolap kapıları akordeon kapı olarak tasarlanmalıdır. Kapılarda en az üç menteşe olmalıdır. Tüm kapılarda yangın dayanımları bulunmalıdır (48).

OSB'li çocukların okullarında en sık tercih edilen zemin türü kolay silinebilen vinil tipi yüzeylerdir. Kolay silinebilmesinin yanında ses geçişini engelleyici bir malzeme seçilmesi gerekmektedir. Eğitim ortamlarının zemini halı tercih edilecekse mutlaka ter parça tercih edilmelidir. Halı birleşim yerleri giriş kapılarının oraya denk gelmelidir. Kapı eşiklerinin kaplama birleşimleri sağlam bir şekilde bantlanmalıdır. Halılar, mutlaka kolay temizlenebilir bir malzemedden seçilmelidir. Parlak vinil yer kaplamalarından kaçınılmalıdır (48).

2.3. OSB’li Çocukların Eğitimi ve Eğitim Ortamları ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Cafiero (1989) çalışmasında müziğin otizmli çocuklar üzerindeki olumlu etkilerini açıklamıştır. Müziğin otizmli çocukları sakinleştirdiği ve davranış problemlerini azalttığını gözlemlemiştir. Koro çalışmaları otizmli çocuğun birkaç çocukla işbirliği halinde yapacağı çalışmalar olduğu için çocuğun sosyalleşmesine de fırsat verdiği belirtilmiştir. Çocuğun hem işbirliği yapmayı öğrendiği hem de sosyalleştiği belirtilmiştir. Çocuğun toplumla uyumlu bir şekilde yaşamayı öğrendiği sonucuna varılmıştır. Otizmli çocukların sanata, müziğe karşı bir yeteneği ve ilgisi olabileceği belirtilmiştir. Eğer gizli kalmış bir yeteneği varsa bu şekilde ortaya çıkarılarak geliştirilebileceği sonucuna varılmıştır. Müziğin, çocuğun kendisini ifade etmesini desteklemesini, iletişim fırsatı yaratmasını ve geliştirmesini desteklediği belirtilmiştir. Bu yüzden müzik eğitimlerine otizmli çocukların eğitimlerinde yer verilmesi ve eğitim programlarına mutlaka eklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (50).

Sucuoğlu (1991) çalışmasında gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin özel eğitim okulları ile ilgili algılarını incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma sonucuna göre ailenin eğitime katılım durumu, kurumdan memnuniyet durumu, öğretmen ve okul personeli ile iletişimi, okul algısı ile ilgili ebeveynle ilgili değişkenlerden çocuğun yaşının etkili bir değişken olduğu sonucuna varılmıştır. Gelişimsel yetersizliği olan çocuğa sahip anneler çocuklarının eğitimine babalardan daha fazla katılmakta olduğu belirtilmiştir. Gelişimsel yetersizliği olan çocuğun cinsiyetinin sadece okul memnuniyeti üzerinde etkisi olduğu, kız çocuklarının ebeveynlerinin, çocuklarının devam ettiği okuldan erkek çocukların velilerinden daha fazla memnun olduğu sonucuna varılmıştır. Ebeveynlerin kurum yöneticileri ve öğretmenlerden düzenli olarak çocuğunun durumu ile ilgili bilgi sahibi olmak istediği görülmüştür. Ebeveynlerin büyük bir kısmı iletişimi kuvvetlendirmenin önemini farkında olup düzenli olarak bireysel toplantılar yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. OSB olan çocukların ebeveynleri ise en uygun eğitim modeli olarak “normal kurum ve özel eğitim okulunun birlikte” olması gerektiğini belirtmiştir (51).

Williams, Wriğth, Callaghan ve Coughlan (2002) araştırmasında 3-5 yaş arası OSB’li çocukların eğitiminde kullanılan okuma yöntemlerinin etkililiğini incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. On hafta boyunca bilgisayar destekli eğitim verilmiştir. Çocukların hepsi, bilgisayar koşullarında, kitap koşuluna göre daha fazla zaman harcadıkları görülmüştür. Bilgisayar destekli öğrenme sonrası çalışmanın

sonunda, sekiz çocuğun beşi en az üç kelimeyi güvenilir bir şekilde tanımlayabildiği sonucuna varılmıştır. OSB olan çocukların eğitiminde geleneksel okuma yöntemlerinin yerine bilgisayar destekli eğitim programlarının daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır (52).

Wintereman ve Sapona (2002) çalışmasında OSB’li genç çocukların başarılı bir eğitim hayatı olması için eğitim programlarının nasıl olması gerektiğini açıklamıştır. OSB’li çocukların öğretmenlerinin duyarlı olması ve eğitim programının oluştururken bazı noktaları dikkat etmesi gerektiği belirtilmiştir. Örneğin, her sabah toplantılar yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu toplantılarda sınıf organizasyonu, kurallar ve mantıksal sonuçlar, rehberli keşifler, akademik değerlendirme ve aile içi stratejiler belirlenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. OSB’li çocukların attığı her adım planlanmalı ve bu konuda yönlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. OSB’li çocukların eğitiminde akademik bilgilerin öğretimi kadar sosyal becerilerin öğretimi de büyük önem taşımakta olduğu sonucuna varılmıştır. Akademik başarının artması sosyal becerinin iyi olmasıyla doğru orantılı olduğu sonucuna varılmıştır. Sosyal beceri eğitimleri içinde, sorumluluk alma, işbirliği içinde çalışma, empati, kendi kendini kontrol etme becerileri çalışılması gereken konular arasında olduğu belirtilmiştir. OSB’li çocukların eğitiminde aile katılımı da büyük önem taşımakta olduğu sonucuna varılmıştır. Aile sınıf ortamına davet edilerek hem daha yakından tanınmış hem de eğitime dahil edilebileceği belirtilmiştir. Bunun da hem akademik hem de sosyal başarıyı arttıracığı sonucu elde edilmiştir (53).

Wintereman (2003) araştırmasında OSB’li çocukların duyarlı sınıf ortamlarının sosyal gelişimlerine etkisini incelemiştir. Verilerin toplanması ve analizi için nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Veriler, OSB’li iki öğrencinin kayıtlı olduğu iki genel ilköğretim sınıfında üç ay boyunca toplanmıştır. Her iki öğrenci de aynı ilkokula katılmıştır. Öğretmenlerin duyarlı sınıf tekniklerini uygulaması ve özgün eğitimlerine göre seçilmiştir. Her iki sınıfta da öğrenciler bir duyarlı sınıfın beş yönüne katılmıştır; sabah toplantısı, sınıf organizasyonu, kurallar ve mantıksal sonuçları, rehberli keşif ve akademik değerlendirme. OSB’li öğrenciler ve akranları, duyarlı sınıf ortamında uygulanan etkinlikleri bir arada almışlardır. Böylece normal gelişim gösteren öğrenciler ile OSB’li öğrenciler bir arada eğitim almaya başlamıştır. Normal gelişim gösteren çocuklar, OSB’lilere dilin kullanımı ve okul ortamındaki becerilerin genellenmesi konusunda destek olmuştur. Bu şekilde bir arada yapılan eğitimlerin OSB’li çocukların

eğitiminde olumlu etkileri görülmüş ve ileride yapılacak araştırmalar için buna benzer konular ve eğitimler önerilmiştir (54).

Iovannone, Dunlap, Huber ve Kincaid (2003) çalışmasında, OSB'li çocukların eğitim sisteminde karşılaştığı zorlukları ve bu zorluklara nasıl destek olunabileceğini açıklamıştır. OSB'li çocuklara sorumluluk vermek eğitimin en önemli parçasıdır. Bu yüzden bu çocuklara yapabileceği seviyede sorumluluklar vermek gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca OSB'li çocukların eğitimde yardımcı teknolojileri kullanmak gerektiği sonucuna varılmıştır. Çocuklara belli sorumluluklar verirken onların ailesi ve yakın çevresi ile de iletişim halinde olmak ve onları da eğitime dâhil etmenin önemli olduğu belirtilmiştir. Eğitim ortamlarının yapılandırılmış ve uyarlanmış olmasının da son derecede önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların problem davranışlarına çözüm yolları bulmak ve bu davranış problemlerini azaltıcı eğitim ortamları sunmak gerektiği belirtilmiştir. Çocuklara bir eğitim programı çizelgesi oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. Çocuk bu çizelgede neyi, ne şekilde yapacağını görmelidir ve eğitim programlarında bir gelişme görülmezse öğretim yeniden düzenlemesi ve uyarlama yapılması gerektiği belirtilmiştir (55).

Çetin (2004) yapmış olduğu araştırmada özel eğitim alanında çalışan farklı branşlardan mezun olan öğretmenlerin karşılaştıkları güçlükleri araştırmayı amaçlamıştır. Farklı eğitim kurumları, rehabilitasyon merkezlerinde çalışan 87 öğretmen ile yapılmış betimsel bir araştırmadır. Araştırma sonucuna göre, özel eğitim alan mezunlarının özel gereksinimli çocuklara yönelik eğitim materyali hazırlama konusunda diğer alan mezunlarına göre daha yaratıcı ve becerikli oldukları sonucu elde edilmiştir. Özel gereksinimli çocukların davranış problemleri ile özel eğitim alan mezunlarının diğer branş mezunlarına göre daha iyi müdahale edebildikleri sonucu tespit edilmiştir. Ayrıca özel eğitim alan mezunu öğretmenlerin gelişimsel yetersizliği olan çocuğa uygun eğitim ortamını uyarlama yönünden diğer alan mezunlarına göre daha fazla bilgi sahibi olduğu sonucuna varılmıştır (56).

Siklos ve Kimberly (2006) çalışmasında OSB olan çocukların ebeveynleri ile down sendromlu çocukların ebeveynlerin sosyal destek ihtiyacını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre gelişimsel yetersizliği olan çocukların eğitim aldığı kurumlarda tedavi ve terapi odalarının mutlaka olması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim programlarında terapi ve tedavi uygulamalarına yer verilmesinin önemi vurgulanmıştır. Bu araştırmada, ebeveynlerin kurumlardan beklentilerinden biri de; personelin özel eğitim alanında uzman olması, kendilerini sık sık çocuğunun eğitimi

ile ilgili bilgilendirmesi, öz bakım becerilerine ağırlık vermesi ve kurumlarda çok sık öğretmen değişikliği yapılmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir (57).

Sağiroğlu (2006) çalışmasında, gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin özel eğitim kurumlarından beklentilerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma sonucuna göre, özel eğitim kurumlarına devam eden çocuğa sahip ebeveynlerin bu merkezlerde mutlaka olması gereken gözlem odaları, kapalı tv sistemi gibi sistemlerin yer alması gerektiğini görüşünü belirtmişlerdir. Bu araştırmanın bir başka sonucu ise gelişimsel yetersizliğe sahip çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının bireysel eğitimiyle birlikte grup eğitimine ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca bu eğitimlerin tam gün sürmesinin önemini vurgulamışlardır (58).

Vogel (2008) çalışmasında otizm ile yaşam ve OSB'li çocuklar için sınıf ortamının nasıl olması gerektiğini incelemiştir. Otizmden etkilenmiş kişilerle, eğitimciler, veliler, terapistler ve üniversite öğrencileri ile birebir görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sekiz tasarım standardı bulunmuştur. Sınıf ortamlarının esnek ve uyarlanabilir olması gerektiği belirtilmiştir. Sınıf ortamında bulunan mobilyalar, mekânsal düzenlemeler ve aydınlatmanın çocukların ihtiyaçlarına uygun olması gerektiği belirtilmiştir. Onların değişiklikleri kolaylıkla uyum sağlayabilmesine yardım olacak bir şekilde tasarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Çocukların gelişimlerini ve öğrenmelerini destekleyen, onların kendine güven ve bağımsızlıklarını geliştiren özellikte olması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Sınıf ortamının OSB'li bireyleri tehdit edici olmaması gerektiği belirtilmiştir. Ortamın ferah, düzenli, huzurlu ve çocuğa güven verici olması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Yumuşak ve yastıklı sandalyeler, doldurulmuş kanepeler, halılar, kil ve su gibi duyuşal girdiler sağlayabilen elemanlar kullanılması gerektiği belirtilmiştir. Sınıf ortamının dikkat çekmeyen, duyuşal uyarılardan temizlenmiş, arınmış bir ortam olması gerektiği belirtilmiştir. Duvarlarda yer alan posterler, panolar gibi dikkat dağıtıcı unsurlar yer almaması gerektiği sonucuna varılmıştır. Flüoresan ışığından gelen seslerin azaltılmış olması, ses emici halılar, mobilyalar ve doğal ışık kullanılması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Sınıf ortamlarının tahmin edilebilir olması gerektiği belirtilmiştir. Renkli bantlar veya boyalı ayak izleri ile belirgin yollardan oluşması gerektiği sonucuna varılmıştır. Çeşitli görevlere sahip çalışma alanları yer alması gerektiği elde edilmiştir. Duyulara hitap eden materyaller yer alması gerektiği belirtilmiştir. Sınıf ortamlarının kontrol edilebilir olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Çocukların kendilerini hem rahat hem de kontrol altında hissedeceği şekilde tasarlanması gerektiği sonucuna

varılmıştır. Sınıf ortamlarının OSB’li çocukların duyuşal motor ihtiyaçlarını karşılayacak özellikte olması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim ortamlarının çeşitli dokular, müzikli duyuşal tablolar, dokulu döşeme malzemeleri, ilginç nesnelere zenginleştirilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim ortamlarının OSB’li çocuklar için güvenli olması, herhangi bir tehlike oluşturmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Sınıf ortamının kablolama sistemi, pencereleri, döşemesi, kullanılan boyalar çocuklar için risk oluşturmayacak özellikte olması gerektiği belirtilmiştir. Sınıf ortamının zemini ve duvarları yumuşak olması yaralanma gibi risklerin azaltılması açısından son derece önemli olduğu sonucu elde edilmiştir (59).

Yıkımış ve zbey (2009) alışmasında OSB ocuğa sahip annelerin rehabilitasyon merkezlerinden beklentileri incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre; annelerin kurumlarda kamera sisteminin olması gerektiğini vurguladıkları grlmştir. Anneler, seansların kontrollerinin yönetici tarafından sağlanması gerektiğini ve ders saatlerinin uzatılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, ocukların eğitiminde öz bakım becerilerine ağırlık vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, ocukların gelişimleri konusunda düzenli olarak ailelere geri bildirim vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Eğitim ortamlarında ğretmen haricinde yardımcı öğretmenin de mutlaka olması gerektiğini vurgulamışlardır. Eğitim ortamlar bireysel terapi odası şeklinde planlamalı, sınıflarda tek ğrenci olmalı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Sınıf ortamındaki materyallerin sürekli değişmesi ve güncellenmesi gerektiğini belirtmişler ve bu yeniliklerden haberdar olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca bu araştırma sonucuna göre, OSB’li çocukların ebeveynlerinin rehabilitasyon merkezi ile ilgili beklentileri araştırılmış ve bu merkezlerde yer alan materyallerin çok çeşitli olması gerektiği görüşünü bildirmişlerdir. Materyallerin sürekli yenilenmesi ve çeşitlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak, OSB ocuğa sahip ailelerin görüşleri eğitim ortamlarının bireysel olarak dizayn edilmesi, çocukların bireysel eğitim almasının daha verimli olacağı yönündedir. Grup eğitiminin çocukların bireysel farklılıkları nedeniyle aynı eğitim programına dâhil olamayacakları, problem davranışların birbirlerinden etkilenerek artacağı yönündedir (60).

Erdoğan ve Demirkasımoğlu (2010) araştırmasında, ailelerin eğitim sürecine katılımına ilişkin ğretmen ve yönetici görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmayı nitel araştırma yöntemlerinden görüşme yöntemiyle gerçekleştirmiştir. Araştırmanın alışma grubu ise Ankara ilinde görev yapan 10 ğretmen ve 10 yöneticiden oluşmaktadır. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmelerle toplanmıştır, betimsel analiz

yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, ailelerin çocukların eğitime dâhil olması çocukların eğitimi için önemli olduğu belirtilmiştir. Fakat aileler, bilinçsiz yaklaşıtları için bu süreç zorlaşmakta olduğu sonucu elde edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, aileler bu konuda bilinçlendirilmesi amacıyla eğitimler ve seminerler düzenlenmeli ve sürekli katılım sağlanması gerektiği belirtilmiştir (61).

İrtenk (2011) araştırmasında OSB’li çocukların eğitim ortamlarının mimari tasarımlarını incelemeyi amaçlamıştır. Türkiye’de ve dünyada OSB’li çocukların eğitim aldığı okulları bizzat giderek gözlemlerini kaydetmiştir. Bu araştırmaya göre OSB’li çocukların eğitim aldığı ortamın duvarı kavisli olmalı ve boyası yumuşaklaştırılmış pastel tonlardan oluşması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim ortamının pencereleri çocukların ulaşamayacağı yerde olmalı ve güvenlik önlemleri alınması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Yere kadar olan camların önü mutlaka güneş kırıcı ile kapanması gerektiği belirtilmiştir. Ses ve görüntü OSB’li çocukları rahatsız ettiği için sessiz havalandırma ve yerden ısıtma tercih edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Eğitim ortamları geniş olması gerektiği belirtilmiştir. Çocuklar kendilerini baskı altında hissetmemeli, özgür hareket edebilmelerine fırsat verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Eğitim ortamlarının tavanının yüksek olması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Eğitim ortamı çocuklarının kendilerini rahat hissetmeleri açısından düzenli ve ferah olması ve gereksiz eşyalardan arınmış olması gerektiği belirtilmiştir (62).

Faustino (2013) çalışmasında, OSB’li çocukların başarısı için eğitimleri ve eğitim ortamlarının önemini açıklamıştır. OSB’li çocuklarla çalışan eğitimcilerin her şeyden önce sakin ve pozitif olması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim ortamında çocuğun göstermiş olduğu istenilen bir davranışı, oluşma sıklığının artması için ödüllendirilmesi gerektiği sonucu elde edilmiştir. Eğitim ortamlarında gösterilmesi gereken davranışlar için resimler veya görsellerle hatırlatıcılar oluşturulabileceği sonucuna varılmıştır. Ayrıca OSB’li çocukları etkileyen duyuşal uyarıların farkında olmak ve buna göre önlem almak gerektiği elde edilmiştir. Çocuğun ailesiyle sürekli iletişim halinde olmak başarıyı arttıracacağı sonucuna varılmıştır. Eğitimde kullanılan materyaller veya çocuğun sevdiği pekiştiriciler konusunda aileden sürekli olarak bilgi almak gerektiği belirtilmiştir. OSB’li çocukların eğitiminde sporun ve hareket etkinliklerinin önemli olduğu sonucu elde edilmiştir. Çocuğun sevdiği veya ilgi duyduğu aktiviteler planlanıp etkinlikleri arasına eklenmesi gerektiği belirtilmiştir. OSB’li çocukların duyuşal uyarılardan çok fazla etkilenmesi sebebiyle eğitim ortamlarında da bazı uyarlamalar yapmak gerektiği belirtilmiştir. Eğitim ortamında bulunan tüm dikkat dağıtıcı unsurları

kaldırmak gerektiği sonucu elde edilmiştir. Duvarlarda bulunan poster, pano gibi görsel materyaller de kaldırılması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Pencerelemler mutlaka ısı, ışık ve sese karşı yalıtımlı olması gerektiği belirtilmiştir. Flüoresan ışığının sessiz olması ve parlaklığı azaltılmış olması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Çocukların koku hassasiyetine karşı oda parfümü vs kullanılmaması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim ortamında bulunan ısıtıcı ve fanlardan gelen mekanik sesler engellenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır (63).

Akçin, Çapa-Tayyare ve Mandan (2014) araştırmasında, bağımsız otistik çocuklar eğitim merkezinde yaşanan sorunları öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmiştir. Araştırmaya katılan katılımların çalıştıkları kurumda yaşadıkları sorunları belirlemek açık-uçlu görüşme yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmaya, 26 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 31 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonucuna göre, OSB'li çocukların eğitim aldıkları ortamların çocukların gereksinimleri ve ihtiyaçları göz önünde bulunarak düzenlenmesi gerektiği sonucu elde edilmiştir. Eğitim ortamlarının fiziksel yapısının, çocukların eğitsel değerlendirme sonuçları göz önünde bulunarak tasarlanması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Bu merkezlerde çalışan öğretmenlere, OSB'li çocukların eğitiminde kullanılan uygulamalar konusunda eğitim verilmesi gerektiği sonucu elde edilmiştir. OSB'li bireylerin ihtiyaç duyduğu işlevsel beceri programı hazırlanması gerektiği belirtilmiştir. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlanması ve uygulanması konusunda öğretmenlere eğitim verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. OSB'li çocuklar eğitim merkezlerinde eğitim gören otizmli çocuğa sahip ailelere çocuklarına beceri ve davranışlar kazandırmak ve yasal hakları hakkında bilgilendirmek için eğitimler verilmesi, ailelerin ihtiyaç duyduğu psikolojik destek alan uzmanları sağlanması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği sonucu elde edilmiştir (64).

Eliçin, Yıkılmış ve Cavkaytar (2015) çalışmasında OSB'li çocuklara işlevsel okuma becerilerinin kazandırılmasında tablet bilgisayar aracılığıyla sunulan programın etkililiğini değerlendirmişlerdir. Çalışmaya 5-7 yaş arası dört erkek öğrenci katılmıştır. Araştırma 5 hafta boyunca haftada 5 gün, 30 dk. süre ile yürütülmüştür. Tek denekli araştırma modellerinden davranışlar arası çoklu yoklama modeline göre desenlenmiştir. Bulgular denekler arası replike edilmiştir. Araştırmada işlevsel okuma becerilerinin öğretimi için özel tablet bilgisayar programı tasarlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, araştırmaya katılan tüm deneklerin işlevsel okuma becerileri kazanmaları üzerinde tablet bilgisayar programının etkili olduğunu, deneklerin beceriyi genelleştirebildiğini ve

izleme sürecinde başarıyla sürdürdüğü görülmüştür. OSB'li çocukların eğitim ortamlarında mutlaka bilgisayar, tablet ve internetin kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır (65).

Wise (2016) çalışmasında OSB'li çocukların okul hayatında nasıl ve ne yollarla desteklenebileceğini açıklamıştır. OSB'li çocukların en zorlandığı durumların sosyal olaylar olduğu belirtilmiştir. Bir doktora gitmek, okula gitmek, yemek yemeye gitmek gibi sosyal olaylarda zorluk çektiği sonucu elde edilmiştir. Bu anlamda onları desteklemek için sosyal öykülerden yararlanılabileceği sonucuna varılmıştır. Sosyal durumların görsellerinden faydalanılarak kartlar, slaytlar hazırlanabileceği önerilmiştir. Yazılan sosyal öyküleri çocuklarında aynı şekilde kendi fotoğrafların çekerek oluşturmaları istenebileceği belirtilmiştir. Böylece sosyal durumlar desteklenmiş olacağı sonucuna varılmıştır. Ayrıca OSB'li çocukların zor durumlar karşısında ne yapacaklarını bilmemeleri öfke nöbeti geçirmelerine sebep olabileceği belirtilmiştir. Böyle durumlarla karşılaştıkları zaman kendilerini ifade etmelerini kolaylaştıran masa oyunları kullanılması önerilmiştir. Bu masa oyunlarında çocukların karşılaşılabilecekleri durumların senaryoları verilerek bu olaylar sırasında ne söylemeleri gerektiği konusunda çocuklara yönlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Wise'nin başka bir önerisi ise, OSB'li çocuğun kendisinden daha iyi seviyede olan bir akranıyla eşleştirilmesi olduğu belirtilmiştir. Çocuğun akran öğretimi ile desteklenebileceğini önermektedir. OSB'li çocukların eğitim programlarına egzersizlerin eklenmesi, onların hem kaygılarının azaltılmasına yardımcı olacak hem de fazla enerjilerini atmasına destek olacağı belirtilmiştir. Çocukların günlük programlarının belli bir düzeni olması ve çocuğun ne zaman ne yapacağını bilmesi, davranış problemlerinin önüne geçeceğini belirtmiştir. Sınıfta yapılan tüm etkinliklerin, molaların belli bir zamanı olması gerektiğini belirtmiştir. Çocuk, neyi ne kadar sürede yapacağını bilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu yüzden sınıflarda mutlaka zamanlayıcıların kullanılması önerilmiştir. Eğitimcilerin verdiği tüm yönergeler açık ve net olması gerektiği belirtilmiştir. Çocuğun anlayabileceği basit bir dil kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır (66).

Şimşek (2017) araştırmasında 10-16 yaş aralığındaki OSB'li çocukların fiziksel aktivite programı dâhilinde statik denge, dinamik denge, esneklik, çeviklik olmak üzere, denge becerilerini geliştirmeye yönelik program uygulanarak gelişimlerinin izlenmesi amaçlamıştır. Çalışma grubu 10-16 yaş aralığında gönüllü olan öğrenciler oluşturmaktadır. Fiziksel aktivite programı 8 haftalık süre ile toplamda 30 erkek otizmli öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi uygulanmıştır. Deney

gurubu OSB'li çocuklara 8 haftalık süre boyunca esneme ağırlıklı hareket eğitimi ile birlikte dinamik denge, statik denge, esneklik, çeviklik testi ağırlıklı olarak fiziksel aktivite programı uygulanmıştır. Bu çalışmalar, ön test son test değerleri alınarak programa başlanmıştır. Kontrol gurubu ise haftalık rutin olan hareket eğitimi derslerine devam edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, deney grubu ve kontrol grubu arasında anlamlı bir fark görülmüştür. Deney grubu, kontrol grubuna göre fiziksel işlevlik bakımında daha ileri seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Fiziksel aktivitelerin OSB'li çocukların eğitiminde önemli yer tutması sebebiyle eğitim kurumlarında mutlaka fiziksel aktivitelere yönelik materyallerin olması ve sportif faaliyetler için ayrılmış bir alanın tasarlanmasının son derece önemli olduğu sonucu elde edilmiştir (67).

Wise (2017) çalışmasında OSB ve DEHB olan çocuklar için çalışma ortamının nasıl daha rahat ve düzenli olması olabileceği ile ilgili önerilerini sunmuştur. Çalışma ortamlarının dağınık ve düzensiz olması dikkat dağınıklığına sebep olabileceği gibi çocukların stres olmasına da sebep olabileceği belirtilmiştir. Bu yüzden çalışma ortamlarının düzenli olmasının çok önemli olduğu sonucu elde edilmiştir. Dolapların kapaklı olması daha düzenli görünmesini sağlayacağı için kapaklı olması önerilmiştir. Eğer kapak yoksa dolapların önüne perde yapılabileceği belirtilmiştir. Eğitim materyallerini çocukların bağımsız bir şekilde kullanabilmesi için üzerine çocukların anlayabileceği şekilde ipuçları hazırlanması önerilmiştir. Böylece iletişim fırsatı da arttırılacak ve bağımsız yaşam becerileri de desteklenebileceği sonucu elde edilmiştir. Bu ipuçları eğitim ortamında bulunan tüm nesnelere için kullanılabilmesi belirtilmiştir. Eğitim ortamının zemininin şeritler çizilerek alanlara ayrılması da öneriler arasında verilmiştir. Örneğin, okuma alanı, bilgisayar alanı, oyun alanı vs. şeklinde olabileceği belirtilmiştir. Aynı uygulama grup çalışmalarında da yapılabileceği belirtilmiştir. Örneğin, dört öğrencinin aynı masada çalışması gerekiyorsa masayı şeritlerle bölerek çocuklara özel alan yaratılabileceği belirtilmiştir. Çalışmaya göre çocukların bağımsız yaşam becerilerini desteklemek amacıyla onlara günlük yapması gereken işler etkinlik çizelgesi şeklinde planlanabileceği sonucu elde edilmiştir. Çocuk bu çizelgeye bakarak, çizelgede sıralanmış etkinlikleri yerine getirebileceği belirtilmiştir. Böylece planlı hareket etmeyi ve sorumluluk almayı da öğrenmesinin destekleneceği sonucu elde edilmiştir. Çocukların çalışma ortamlarında onların kendilerini rahat hissetmeleri için ayrı bir köşe yapılması önerilmiştir. Bu köşe, minderler, battaniyeler, kitaplar gibi sakinleştirici nesnelere dolu olabileceği sonucu elde edilmiştir (68).

Akkaş (2017) araştırmasında Özel Eğitim ve OÇEM’lerde çalışan öğretmenlerin iş doyumlarını incelemeyi amaçlamıştır. Betimsel tarama modelinde yapılan bu araştırmanın verileri. Kuzgun, Sevim ve Hamamcı (2005) tarafından geliştirilen “Mesleki Doyum Ölçeği” kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın verileri 2013-2014 eğitim-öğretim yılında İzmir ili merkez ilçelerinde özel eğitim ve OÇEM sınıflarında görev yapan 100 öğretmen ile toplanmıştır. Veriler SPSS 17 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuca göre, özel eğitim ve OÇEM öğretmenlerinin iş doyumları düzeylerinin yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sosyalleşmesi amacıyla düzenlenen sosyal aktivitelerin öğretmenlerinde motivasyonunu yükselttiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin başarı seviyesinin yükselmesi öğretmenlerin de iş doyumunu arttırdığı ve motivasyonlarını yükselttiği görülmüştür. Öğrencilerinin başarısının öğretmenlerin iş doyumunu yükseltmesi eğitimin verimliliği arttıracaktır. Bu sebeple de eğitim ortamının nitelikli özelliklere sahip olması büyük önem taşımaktadır. Eğitim ortamının nitelikli olması eğitimin kalitesini arttıracaktır (69).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma OSB olan çocuklar, çocukların ebeveynleri, eğitimcileri ve bu alanda eğitim veren akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda, OSB olan çocuklara uygun eğitim ortamı ile ilgili görüşlerin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaca göre nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden görüşme tekniği kullanılarak yapılandırılmıştır. *“Nitel araştırma, kişinin sosyal hayatı ve sosyal çevresiyle ilgili problemleri kendine göre yöntem ve tekniklerle sorgulayarak, anlamlandırma süreci olarak tanımlanmaktadır”* (70).

3.2. Çalışma Grubu

“Araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanıyan uygun örnekleme, belli ölçütleri karşılayan veya belirli özelliklere sahip olan bir veya daha fazla özel durumlarda çalışılmak istendiğinde tercih edilmektedir. Araştırmacı, seçilen durumlar bağlamında doğa ve toplum olaylarını ya da olgularını anlamaya ve bunlar arasındaki ilişkileri keşfetmeye ve açıklama çalışmaktadır (71). Uygun örneklemenin amacı, araştırmada çalışılan problemleri aydınlığa kavuşturacak zengin bilgi içeren durumları seçmektir. Bu anlamda, uygun örnekleme yöntemleri pek çok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olmaktadır” (72).

Araştırmanın evreni İstanbul ili kamu ve özel eğitim kurumlarında 2017-2018 eğitim öğretim yılında devam etmekte olan OSB’li çocukların ebeveynleri ve eğitimcileri ile çeşitli üniversitelerin Eğitim Fakülteleri Özel Eğitim Anabilim Dalı öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Nitel araştırmaların evreni temsil etme özelliği olmadığından dolayı evren sayısı hesaplanmayıp uygun örnekleme yöntemi kullanılarak 10 OSB’li çocuğun ebeveyni, 10 OSB’li çocuğun öğretmeni, 10 öğretim elemanı ve 6 OSB olan birey araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Tablo 1’de araştırmaya katılan akademisyenlerin demografik bilgilerine göre dağılımları verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Demografik Bilgi Dağılımları

Sıra	Cinsiyet	Yaş	ğrenim Durumu	Mesleki
				Kıdem
1	Kadın	25	Yüksek lisans	4 yıl
2	Erkek	27	Yüksek lisans	4 yıl
3	Kadın	32	Doktora	9 yıl
4	Kadın	39	Doktora	18 yıl
5	Kadın	30	Yüksek lisans	7 yıl
6	Erkek	48	Yüksek lisans	26 yıl
7	Kadın	32	Yüksek lisans	10 yıl
8	Kadın	54	Yüksek lisans	32 yıl
9	Erkek	29	Yüksek lisans	7 yıl
10	Kadın	29	Yüksek lisans	5 yıl

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan akademisyenlerin 7 (%70)’si kadın; 3 (%30)’ ise erkek olduğu tespit edilmiştir. Akademisyenlerin 1 (%10)’i 25 yaşında, 1 (%10)’i 27 yaşında, 2 (%20)’si 29 yaşında, 1 (%10)’i 30 yaşında, 2 (%20)’si 32 yaşında, 1 (%10)’i 39 yaşında, 1 (%10)’i 48 yaşında, 1 (%10)’i 54 yaşında olduğu tespit edilmiştir. Akademisyenlerin mesleki kıdemleri incelendiğinde; 2 (% 20)’si 4 yıldır, 1 (%10)’i 5 yıldır, 2 (%20)’si 7 yıldır, 1 (%10)’i 9 yıldır, 1 (%10)’i 10 yıldır, 1 (%10)’i 18 yıldır, 1 (%10)’i 26 yıldır, 1 (%10)’i 32 yıldır çalışmakta olduğu saptanmıştır. Akademisyenlerin 8 (%80)’i yüksek lisans mezunu iken, 2 (%20)’si doktora mezunu olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2’de araştırmaya katılan ebeveynlerin demografik bilgi dağılımları verilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Demografik Bilgi Dağılımı

Sıra	Cinsiyet	Yaş	Meslek	Eğitim Durumu	Yaşadığı Yer	Gelir Durumu	Çocuğun eğitim süresi	Aile eğitim seminerlerine katılma durumu
1	Kadın	38	Ev Hanımı	Önlisans	Büyükşehir	İyi	2 yıl	Hayır
2	Erkek	41	Polis	Lisans	Kasaba	Orta	6 yıl	Evet
3	Kadın	42	Ev Hanımı	İlkokul	Büyükşehir	Orta	9 yıl	Evet
4	Kadın	31	Muhasebe Şefi	Lisans	Büyükşehir	Orta	3 Ay	Hayır
5	Kadın	26	Ev Hanımı	Lise	Büyükşehir	Orta	4 yıl	Hayır
6	Erkek	47	Pazarlama	Lise	Büyükşehir	Orta	6 yıl	Evet
7	Erkek	36	Elektrik Müh.	Lisansüstü	Büyükşehir	Orta	4 ay	Hayır
8	Kadın	30	İnsan Kaynakları Uzm.	Lisansüstü	Büyükşehir	İyi	2 yıl	Hayır
9	Kadın	40	Ev Hanımı	Lise	Büyükşehir	İyi	8 yıl	Evet
10	Kadın	30	Ev Hanımı	Lise	Büyükşehir	Orta	3,5 yıl	Evet

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya katılan ebeveynlerin 7 (%70)’si kadın; 3 (%30)’ü erkek olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin 1 (%10)’i 26 yaşında, 2 (%20)’si 30 yaşında, 1 (%10)’i 31 yaşında, 1 (%10)’i 36 yaşında, 1 (%10)’i 38 yaşında, 1 (%10)’i 40 yaşında, 1 (%10)’i 41 yaşında, 1 (%10)’i 42 yaşında, 1 (%10)’i 47 yaşında olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin 5 (%50)’i ev hanımı, 1 (%10)’i polis, 1 (%10)’i insan kaynakları uzmanı, 1 (%10)’i muhasebe şefi, 1 (%10)’i pazarlamacı, 1 (%10)’i ise elektrik mühendisi olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin 1 (%10)’i ilkokul mezunu, 4 (%40)’ü lise mezunu, 1 (%10)’i ön lisans mezunu, 2 (%20)’si lisans mezunu, 2 (%20)’si lisansüstü mezunu olduğu saptanmıştır. Ebeveynlerin 1 (%10)’i kasabada; 9 (%90)’u büyükşehirde yaşadığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin 3 (%30)’ü gelir durumu iyi, 7 (%70)’si ise gelir durumu orta olarak tespit edilmiştir. Ebeveynlerin 1 (%10)’inin çocuğu 3 ay, 1 (%10)’inin çocuğu 4 ay, 2 (%20)’sinin çocuğu 2 yıl, 1 (%10)’inin çocuğu 3,5 yıl, 1 (%10)’inin çocuğu 4 yıl, 2 (%20)’sinin çocuğu 6 yıl, 1 (%10)’inin çocuğu 8 yıl ve 1 (%10)’inin çocuğu 9 yıl eğitim aldığı tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan ebeveynlerin 5 (%50)’i aile eğitim seminerlerine katılırken; 5 (%50)’i aile eğitim seminerlerine katılmadığı saptanmıştır.

Tablo 3'te araştırmaya katılan օğretmenlerin demografik bilgilerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan օğretmenlerin Demografik Bilgi Dağılımı

Sıra	Cinsiyet	Yaş	օğrenim Durumu	Mezuniyet Alanı	Mesleki Kıdem	Eğitim Alma Durumu
1	Kadın	31	Lisansüstü	Psikoloji	6 yıl	Hayır
2	Kadın	25	Lisans	Okul Öncesi օğr.	2 yıl	Evet
3	Kadın	28	Lisansüstü	Psikoloji	6 yıl	Hayır
4	Kadın	31	Önlisans	Çocuk Gelişimi	12 yıl	Hayır
5	Kadın	23	Önlisans	Çocuk Gelişimi	2 yıl	Evet
6	Kadın	27	Lisans	Psikoloji	3 yıl	Hayır
7	Kadın	27	Lisans	Okul Öncesi օğr.	1,5 yıl	Evet
8	Erkek	25	Lisans	Özel Eğitim օğr.	5 yıl	Hayır
9	Kadın	28	Lisans	Okul Öncesi օğr.	5 yıl	Hayır
10	Kadın	24	Lisans	PDR	2 yıl	Hayır

Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılan օğretmenlerin 9 (%90)'u kadın; 1 (%10)'i ise erkek olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan օğretmenlerin 1 (% 10)'i 23 yaşında, 1 (% 10)'i 24 yaşında, 2 (% 20)'si 25 yaşında, 2 (% 20)'si 27 yaşında, 2 (%20)'si 28 yaşında, 2 (%20)'si 31 yaşında olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan օğretmenlerin 2 (%20)'si ön lisans mezunu, 6 (%60)'sı lisans mezunu, 2 (%20)'si lisansüstü mezunu olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan օğretmenlerin 3 (%30)'ü psikoloji mezunu, 3 (%30)'ü okul öncesi օğretmenliđi mezunu, 2 (%20)'si çocuk gelişimi mezunu, 1 (%10)'i özel eğitim alan mezunu, 1 (%10)'i ise PDR mezunu olduğu saptanmıştır. օğretmenlerin 1 (%10)'i 1,5 yıldır, 3 (%30)'ü 2 yıl, 1 (% 10)'i 3 yıl, 2 (%20)'si 5 yıl, 2 (%20)'si 6 yıl ve 1 (%10)'i 12 yıldır çalışmakta olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan օğretmenlerin konu ile ilgili 3 (%30)'ü eğitim aldığı; 7 (%70)'si konu ile ilgili eğitim almadığı tespit edilmiştir.

Tablo 4'te araştırmaya katılan otizm spektrum bozukluğu olan çocukların demografik bilgilerine göre dağılımı verilmiştir.

Tablo 4: Araştırmaya Katılan Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Demografik Bilgi Durumuna Dağılımı

Sıra	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Süresi
1	Erkek	4	2 yıl
2	Erkek	4	2 yıl
3	Kız	11	6 yıl
4	Erkek	5	2 yıl
5	Erkek	9	5 yıl
6	Erkek	5	2 yıl

Tablo 4 incelendiğinde, araştırmaya katılan otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 1 (%16)'i kız; 5 (%84)'i erkek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 2 (%34)'si 4 yaşında, 2 (%34)'si 5 yaşında, 1 (%16)'i 9 yaşında, 1 (%16)'i 11 yaşında olduğu tespit edilmiştir. Otizm spektrum bozukluğu olan çocukların 4 (%68)'ü 2 yıl eğitim almış, 1 (%16)'i 5 yıl, 1 (%16)'i 6 yıl eğitim almış olduğu saptanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları araştırmacı tarafından hazırlanan 'Özel Eğitim' bölümü akademisyenlerine ait demografik bilgileri (*cinsiyeti, yaşı, mesleğindeki çalışma süresi ve eğitim durumu*) toplamak amacıyla "Akademisyen Demografik Bilgi Formu", OSB'li çocuklarla çalışan öğretmenlere (*cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, mezuniyet alanı, OSB'li çocuklarla çalışma süresi, eğitim ortamlarının düzenlenmesi ile ilgili eğitim alıp almadığı*) ait demografik bilgileri toplamak için "Öğretmen Demografik Bilgi Formu", OSB'li çocukların ebeveynlerine ait demografik bilgileri toplamak amacıyla (*cinsiyeti, yaşı, mesleği, eğitim durumu, yaşadığı yer, gelir durumu, OSB'li çocuğunun eğitim alma süresi, aile eğitim seminerlerine katılıp katılmama durumu*) "Aile Demografik Bilgi Formu", OSB'li çocuklara ait demografik özellikleri belirlemek amacıyla (*cinsiyeti, yaşı, eğitim alma süresi*) "Çocuk Demografik Bilgi Formu" kullanılmıştır.

Katılımcıların OSB'li çocuklara uygun eğitim ortamının tasarımı belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ve uzman görüşleri alınarak belirlenen

eğitim ortamının fiziksel yapısı ile ilgili on iki sorudan oluşan görüşme formu ile toplanmıştır. Veri toplama formunun ayrıntıları aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Akademisyen Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan “Akademisyen Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları araştırmacı tarafından hazırlanan zel Eğitim bölümü akademisyenlerine ait bilgileri (*cinsiyeti, yaşı, mesleğindeki çalışma süresi ve eğitim durumu*) toplamak amacıyla “Demografik Akademisyen Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.2. Öğretmen Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan “ğretmen Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. OSB’li çocuklarla çalışan öğretmenlere (*cinsiyeti, yaşı, öğrenim durumu, mezuniyet alanı, OSB’li çocuklarla çalışma süresi, eğitim ortamlarının düzenlenmesi ile ilgili eğitim alıp almadığı*)ait bilgileri toplamak için “Demografik ğretmen Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.3. Aile Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan “Aile Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. OSB’li çocukların ebeveynlerine ait bilgileri toplamak amacıyla (*cinsiyeti, yaşı, mesleği, eğitim durumu, yaşadığı yer, gelir durumu, OSB’li çocuğunun eğitim alma süresi, aile eğitim seminerlerine katılıp katılmama durumu*) “Demografik Aile Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.4. ocuk Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan “ocuk Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. OSB’li çocuklara ait özellikleri belirlemek amacıyla (*cinsiyeti, yaşı, eğitim alma süresi*) “Demografik ocuk Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.5. Görüşme Soru Formu

Araştırmanın amacı doğrultusunda katılımcılara sorulacak olan yarı yapılandırılmış sorular kullanılmıştır. İlgili bölüm akademisyenleri, OSB’li çocuklarla çalışan öğretmenler ve OSB’li çocukların ebeveynlerinin görüşlerini belirlemek

amacıyla OSB’li eğitim ortamlarının fiziksel özellikleri ve eğitim ortamlarının nasıl olması gerektiği ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

Tablo 5’te görüşme soruları verilmiştir.

Tablo 5: Görüşme Soruları

1.Otizm Spektrum Bozukluğu olan bir çocuğun eğitim alacağı eğitim ortamın iç mekan özellikleri sizce nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamının kapı özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamının pencere özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamının tavan özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamının zemin özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamının aydınlatma özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamının duvar özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamında bulunan dolapların özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamının havalandırma, ısınma vs özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamında bulunan panoların özelliği nasıl olmalıdır?
Sizce eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin özellikleri nasıl olmalıdır?
Sizce Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar için kullanılan eğitim materyalleri ne gibi özelliklere sahip olmalıdır?
Diğer eklemek istediğiniz özellikler nelerdir?

Tablo 5’de akademisyenler, öğretmenler ve ebeveynlere yönelik görüşme soruları verilmiştir. OSB’li çocuklara ise uygun eğitim ortamının belirlenmesi amacıyla boş bir A4 kâğıda “*Bana kendini daha mutlu hissedeceğin sınıfı çizer misin?*” yönergesi verilerek hayalindeki eğitim ortamını çizip anlatması istenmiştir. Çocukların vermiş olduğu yanıtlar çizmiş olduğu resmin yanına not alınmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından hazırlanan “Akademisyen Demografik Bilgi Formu”, OSB’li çocukların öğretmenleri için hazırlanan “Öğretmen Demografik Bilgi Formu”, OSB’li çocukların ebeveynleri için hazırlanan “Aile Demografik Bilgi Formu” ve OSB’li çocuklara ait bilgileri toplamak amacıyla “Çocuk Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır. OSB’li çocuklara uygun eğitim ortamlarının tasarımı ile ilgili görüşleri almak için ise uzman görüşü alınarak hazırlanmış görüşme sorularından oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formları ile veriler toplanmıştır.

OSB'li çocuklara ise “*Bana kendini daha mutlu hissedeceğin sınıfı çizer misin?*” yönergesi verilerek boş bir A4 kâğıda istediği eğitim ortamını çizip anlatması istenmiştir. Çocukların çizmiş olduğu resimler onlara sorulan sorulara verdikleri cevaplara göre resmin kenarına notlar alınmıştır.

İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Valilikten alınan izinler doğrultusunda İstanbul İli Özel Tohum Otizm Vakfı ile görüşülerek randevu alınmıştır. OSB'li 6 öğrenci, OSB'li çocuklarla çalışan 10 öğretmen ve OSB'li çocukların ebeveynlerinden 10 kişi ile gönüllülük esasına dayalı olarak veri toplanmıştır. Eskişehir Anadolu Üniversitesi ve İstanbul Okan Üniversitesi Özel Eğitim Bölümünden 10 akademisyen ile görüşerek randevu alınmış ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında katılımcıların iznine dayalı olarak ses kaydı alınmıştır. Her bir katılımcı ile görüşmeler ortalama 20-30 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Araştırmanın verilerinin analizi sırasında kişisel bilgi formlarından elde edilen bilgilerin frekansını hesaplayabilmek için SPSS 21 istatistik paket programı kullanılmıştır. Buradan katılımcıların demografik bilgilerinin frekansları alınarak dağılımları yorumlanmıştır. Görüşme formlarından elde edilen veriler ise uzman görüşü doğrultusunda içerik analizi yapılmıştır. Ayrıca güvenilirliğin arttırılması açısından katılımcıların ham verilerine de yer verilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın amacına göre yarı yapılandırılmış görüşme formları ile toplanılan verilerin sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Akademisyenlerin eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 6’da gösterilmiştir.

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Kapı Özelliği ile İlgili Görüşleri

Eğitim ortamının kapı özelliği	f	%
Güvenlik	7	70
Stereotipik Davranışlar	7	70
Eğitime devam etmesi	1	10
Bağımsız davranışlar geliştirme	3	30
Ergonomik nedenler	4	40

Akademisyenlerin eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde tabloda yer alan; güvenlik, stereotipik davranışlar, eğitime devam etmesi, bağımsız davranışlar geliştirme ve ergonomik nedenler temaları oluşturulmuştur. Akademisyenlerin vermiş olduğu yanıtlardan, kapı özelliğinin çocukların parmağını sıkıştırmayacak ve kazalara sebebiyet vermeyecek yapıda olması, kapı kolunun sert ve kolay açılır yapıda olması, menteşelerinin sağlam olması “Güvenlik” temasının altında yer almaktadır. Kapı özelliğinin sürgülü yapıda olması, açılır kapanır kapı olmaması, kapı renginin sade ve pastel olması, yumuşak bir doku ile kaplanabilir olması, kapı pencerelerinin küçük olması, ses yalıtımı yapılmış olması “Stereotipik davranışlar” teması altında verilen cevaplardan oluşmaktadır. Kapı kolunun çocuğun ulaşamayacağı bir yerde olması sınıftan kaçıp dışarıya çıkmasına, dersten kaçmasına sebep olabileceği için “Eğitime devam etmesi” teması altında yer almaktadır. Kapı kolunun ergonomik olması, kolay açılabilir olması “bağımsız davranışlar geliştirme” temasının altında yer almaktadır. Kapının geniş bir yapıda olması yanıtı ise “ergonomik” temasının altında yer almaktadır.

Tablo 6 incelendiğinde, akademisyenlerin eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili soruya verdikleri yanıtların 7 (%70)’sinin eğitim ortamının kapı özelliğinin güvenlik önlemlerinin alınması gerektiğini belirttiği sonucu elde edilmiştir.

A2: “Bizim çocuklarımız normal çocuklara göre kendini korumayla ilgili, tehlikelerle ilgili problem yaşayabiliyor. Dolayısıyla güvenliğin ön planda olması gerekir. Örneğin, kapının çocuğun parmaklarını sıkıştırabileceği bir yapıdan uzak olması, şimdi yeni bir sürgülü kapı sistemi var belki bu sistem kullanılabilir.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin 7 (%70)’si eğitim ortamının kapı özelliğinin çocukların stereotipik davranışlarını önlemeye yönelik olması gerektiğini belirttikleri görülmüştür.

A6: “Kapı bireyin bireysel özellikleri dikkate alınarak dizayn edilmeli, mesela Temple Grandin filmi izlediğimiz zaman açılıp kapanır kapıdan geçme korkusu, kaygısı olduğunu görüyoruz. Kapının bu yüzden çocuğun rahatlıkla girebileceği, onu davet eden, korku ve kaygı yaşamadan rahatlıkla açılıp kapanabilen, değişik sesler çıkarmayan uygun renk ve genişlikte olması gerekir.”

Akademisyenlerden 1 (%10)’i eğitim ortamının kapı özelliğinin çocuğun eğitime devam etmesi yönünden uygun olması gerektiğini şu şekilde belirtmiştir.

A2: “Bazı çocuklar ders esnasında sandalyesinden kalkıp kapıyı açıp çıkma davranışı sergileyebiliyor. Buna önlem olarak kapı kolunun çocuğun ulaşamayacağı bir yerden açılması alınabilir.”

Akademisyenlerin 3 (%30)’ü ise eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili bağımsız davranış geliştirmesine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

A1 “Benim 11 yaşında bir öğrencim var, boylu poslu olmasına rağmen kapıyı kolay açıp kapatamıyor. Kapı kollarının farklılaştırılması gerekir diye düşünüyorum. Daha kolay, daha ergonomik bir kapı kolu kullanılabilir diye düşünüyorum.”

Akademisyenlerin 4 (%40)’ü ise kapı özelliğinin ergonomik olması gerektiğini belirtmiştir.

A3: “Kapı özelliği hem otizm, hem de fiziksel yetersizliği olan çocuklar varsa, tekerlekli sandalyelerin geçebileceği ebatlarda, ende boyda olmalı, daha geniş olmalı.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Kapı Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Kapı Özelliği	f	%
Kaynaştırmaya hazırlık	2	20
Bağımsız davranışlar kazandırma	6	60
Güvenlik	7	70
Dersi gözlemlemek	7	70
İlgi Çekici olması	1	10

Ebeveynlerin eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili vermiş olduğu yanıtlar incelendiğinde; “Kaynaştırmaya hazırlık, bağımsız davranışlar kazandırma, güvenlik, dersi gözlemlemek ve ilgi çekici olması” temaları oluşturulmuştur. Bu temalardan “kaynaştırmaya hazırlık” temasının altında ebeveynlerin vermiş olduğu yanıtlar şunlardır; normal sınıf kapıları gibi olması, çocuğun kendini farklı hissetmemesi, diğerlerinden farklı olduğunu düşünmemesi yanıtları bu temanın altında yer almaktadır. Eğitim ortamının kapısının rahat açılabilir olması, çocuğun yardımsız bir şekilde açabilmesi “bağımsız davranışlar kazandırma” temasının altında yer almaktadır. Kapının kilitli olması, plastik yapıda olması, sürgülü olmaması, kapının dışarıya doğru açılması, sağlam olması, topuzları olmaması, kapı kolunun çevirmeli olması yanıtları “güvenlik” temasının altında yer almaktadır. Ebeveynler kapılarda camlı bir bölme olması gerektiği ve bu camın içeriği gösteren dışarıyı göstermeyen yapıda olması gerektiği ile ilgili yanıtları “dersi gözlemlemek” temasının altında yer almaktadır. Ebeveynlerin kapı renginin beyaz yerine renkli olması yanıtı ise “ ilgi çekici” temasının altında yer almaktadır.

Tablo 7 incelendiğinde, ebeveynlerin 2 (%20)’si eğitim ortamının kapı özelliğinin çocuğun kaynaştırmaya hazırlığını kolaylaştıracak özellikte olması gerektiğini belirtmişlerdir.

E2: “ Kapıların normal sınıf kapıları gibi olması gerektiğini düşünüyorum. Yani bir farklılık olmamalı. O kapı nasılsa bu kapıda öyle olmalı.”

Ebeveynlerin 6 (%60)'sı eğitim ortamının kapı özelliğinin bağımsız davranışlar geliştirmeye yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir.

E6: “ Kapılar çocukların kendilerinin açabileceği özellikte olmalı. Kolay açılabilir kapı kolları olması lazım bence.”

Ebeveynlerin 7 (%70)'si kapıların çocukların güvenliği dikkate alınarak tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

E7: “ Kapı kilidi mutlaka olması lazım ve bu kilidin çocukların ulaşamayacağı yükseklikte olması gerekir diye cevap verebilirim.”

Ebeveynlerin 7 (%70)'si kapı özelliğinin dersi dışarıdan gözlemlemeye uygun olması gerektiğini belirtmişlerdir.

E9: “ Kapılarda mutlaka cam olmalı. Dışarıdan bakınca içeriği biz görebilmeliyiz. Ama içeriden bakınca dışarıyı görülmemesi lazım. Yani çocuklar bizi görmesin biz bakınca.”

Ebeveynlerden 1 (%10)'i kapının ilgi çekici olması gerektiğini belirtmiştir.

E6: “Kapılar beyaz olmamalı. Renkli kapılar olabilir. Hem daha canlı ve sevimli olur sınıfın girişi.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Kapı Özelliği ile İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Kapı Özelliği	f	%
Bağımsız Davranışlar Kazandırma	3	30
Ergonomik	5	50
Stereotipik Davranışlar	6	60
Güvenlik	5	50
Genelleme	2	20

Eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili öğretmenlerin cevapları incelendiğinde, “bağımsız davranışlar kazandırma, ergonomik, stereotipik davranışlar, güvenlik ve genelleme” temaları oluşturulmuştur. Kapı özelliğinin çocuğun uzanabileceği mesafede

olması, çocuğun boyuna uygun olması yanıtları “bağımsız davranışlar geliştirme” temasının altında yer almaktadır. Kapı özelliğinin düz, şekilsiz olması, girinti çıkıntı olmaması, sürgülü olması, Amerikan kapılar gibi hafif olması, 1 metre kadar çift taraflı açılabilir bir kapı olması “ergonomik” teması altında yer almaktadır. Kapı renginin düz beyaz olması, dikkat dağıtıcı unsurlardan oluşmaması, çok fazla uyaran içermemesi, ses yalıtımı yapılmış olması, kapılar çocuğun dikkatini dağıtabileceği veya anksiyete olabilme ihtimali sebebiyle dışarıyı göstermeyen bir cam olması “stereotipik davranışlar” teması altında yer almaktadır. Kapı özelliğinin çocuğa zarar vermeyecek yapıda olması, dışarıdan geçene çarpma ihtimali sebebiyle içeriye doğru açılan bir kapı olması, yaylı kapılar olması, sağlam olması, sivri kenarları olmaması, “güvenlik” temasının altında yer almaktadır. Eğitim ortamı kapılarının genel sınıf kapılarından farklı olmaması, her yerde karşılaşılabileceği standart bir kapı olması “genelleme” teması altında yer almaktadır.

Tablo 8 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili bağımsız davranışlar kazandırmaya yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ö7: “ Kapı özelliği çocuğun boyuna uygun olmalı. Açılıp kapanabilmesine çocuğun gücü yetebilmeli diye düşünüyorum.”

Öğretmenlerin 5 (%50)’i eğitim ortamının kapı özelliğinin ergonomik olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Ö1: “Kapı düz olmalı, şekilsiz, girinti ve çıkıntı olmamalı.”

Öğretmenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının kapı özelliğinin stereotipik davranışları önleyici özellikte olması gerektiğini belirttiği görülmüştür.

Ö6: “Bence kapılarda çocuğun daha fazla anksiyete olmaması için cam olması gerektiğini düşünüyorum. Yani filmli cam gibi olabilir. Çocuk dışarıyı görebilsin ama dışarıdan bakan içeriye göremesin bence.”

Ö7: “Kapılarda cam olması eğitimci için dezavantaj bence. Öğrenci dışarıya bakıyor çünkü, hem hızlı çarparsa kapının kırılma ihtimali var. O yüzden cam olmamalı.”

Öğretmenlerin 5 (%50)’i eğitim ortamının kapı özelliğinin güvenlik açısından çocuğa uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö5: “Kapıların sivri uçlu ve zarar verici olmaması gerekir güvenlik açısından düşününce.”

Ö4: “ Bence sınıflarda yaylı kapılar olabilir. Normal kapı birden açılınca arkada başka bir çocuk varsa zarar gelebilir. O yüzden böyle tam açılmayan yaylı kapılar kullanılabilir. Mesela Amerikan kapılar olmalı, hafif olmalı.”

Öğretmenlerin 2 (%20)’si ise eğitim ortamının kapı özelliğinin genellenebilir olması gerektiğini belirttikleri sonucu elde edilmiştir.

Ö9: “Bence genel eğitim sınıflarına benzer olmalı. Çocukların daha rahat genelleyebilmesi için bir farkı olmaması gerektiğini düşünüyorum.”

Otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar için eğitim ortamlarının pencereleri ile ilgili akademisyen görüşleri Tablo 9’da belirtilmiştir.

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Pencere Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Pencere Özelliği	f	%
Güvenlik	9	90
Stereotipik Davranışlar	3	30
Ortam Atmosferi	4	40

Akademisyenlerin eğitim ortamının pencere özelliği ile ilgili verdiği yanıtlar şu temalardan oluşmaktadır; “Güvenlik”, “Stereotipik Davranışlar” ve “ Ortam Atmosferi”. Pencerenin yüksek bir yerde olması, çocuğun açamayacağı özellikte olması, yukarıdan açılabilir bir yapıda olması, içeriden hırsız kilidi bulunması, açılış şekli dışarıya doğru olması, pencerelerde parmaklıkların yer alması ve pencerelerde kilit düzeneği bulunması “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Çocuğun dışarıyı görmesinin dikkatini dağıtma ihtimali sebebiyle yüksek bir yapıda olması, çocuğun öfke nöbeti geçirme ihtimali sebebiyle darbelere karşı sağlam olması, ses, ışık ve ısı yalıtımının yapılmış olması “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Havalandırma ve aydınlatmaya uygun bir yapıda olması “Ortam Atmosferi” teması altında yer almaktadır.

Tablo 9 incelendiğinde, akademisyenlerin 9 (%90)'u eğitim ortamlarından bulunan pencerelerin çocuklar açısından güvenli olması gerektiğini belirttiği sonucu elde edilmiştir.

A3: “Bence pencereler çocuk boyundan yukarıda olmalı. Kilitli bir sistem olmalı ve öğretmen kontrolünde açılıp kapanmalı. Çocuk açıp kapatmamalı camı.”

A6: “Otuzmli çocukların yaşamsal anlamda tehlikeler altında bir bakış açısından bakarsak mesela yükseklik korkusu olabiliyor. Camın kenarına oturan çocuklarla da karşılaşabiliyoruz. Bunları düşününce eğitim ortamı son derece önem taşıyor. Pencerelerin yukarıdan açılan özellikte olması, çocuğun açamayacağı özellikte olması gerektiğini düşünüyorum.”

Akademisyenlerin 3 (%30)'ü eğitim ortamının pencere özelliği çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A8: “Pencereler yere kadar olmamalı. Dikkat dağınıklığı yaratır çünkü.”

Akademisyenlerin 4 (%40)'ü eğitim ortamlarında bulunan pencerelerin ortam atmosferi açısından önem taşıdığını belirtmişlerdir.

A8: “İçeriye çok fazla ışık gelebilecek şekilde olmalı. Aydınlik olmalı sınıf.”

A3: “Pencerelerin sınıfı aydınlatacak büyüklükte, ferah bir ortam olması gerek.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamının pencere özelliği ile ilgili Tablo 10' da verilmiştir.

Tablo 10: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Pencere Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Pencere Özelliği	f	%
Güvenlik	6	60
Ortam Atmosferi	5	50
Genelleme	1	10
Stereotipik Davranışlar	3	30
Ergonomiklik	2	20

Ebeveynlerin eğitim ortamının pencere özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde vermiş oldukları yanıtlar; “Güvenlik”, “Ortam Atmosferi”, “Genelleme”, “Stereotipik Davranışlar” ve “Ergonomik” temaları oluşturulmuştur. Pencere özelliğinin demirli yapıda olması, üstten açılabilir olması, yüksek olmaması ve koruma kilidi olması “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Pencerelerin sınıfın kolay havalandırılabilir özellikte olması, rahat ve ferah özellikte olması “Ortam Atmosferi” teması altında yer almaktadır. Pencerelerin normal sınıf pencereleri gibi olması “Genelleme” teması altında yer almaktadır. Pencerelerin önünde siyah şerit olması, ısı ve ses yalıtımı yapılmış olması “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Pencerelerin büyük ve geniş olması, ahşap olması, pimapen, plastik olmaması, yalıtımı yapılmış ve sağlam olması “Ergonomik” teması altında yer almaktadır.

Tablo 10’a göre ebeveynlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının pencere özelliğinin çocuklar açısından güvenli olması gerektiğini belirtmiştir.

E6: “Bence pencerelerde kilit artı ekstra kilit olması gerekir güvenlik açısından. Kilidin üzerinde bir kilit daha olmalı yani bence.”

E3: “Eğitim ortamının penceresi üstten açılmalı. Rahat açılıp kapanabilmeli ve mutlaka koruma kilidi olmalı.”

Ebeveynlerin 5 (%50)’i eğitim ortamında bulunan pencerelerin ortam atmosferi açısından önem taşıdığını belirtmiştir.

E1: “Eğitim ortamının pencereleri sınıfı havalandırabilecek özellikte olmalı.”

E5: “Pencereler büyük ve geniş olmalı. Daha rahat ve ferah bir ortam olmalı bence.”

Ebeveynlerin 1 (%10)’i eğitim ortamının penceresinin genellenebilir olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: “Eğitim ortamında bulunan pencerelerin normal sınıf pencereleri gibi olması isterim.”

Ebeveynlerin 3 (%30)’ü ise eğitim ortamında bulunan pencerelerin stereotipik davranışları engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

E4: “Sınıfın penceresi dikkat dağıttığı için pencerelerin önünde arabaların önünde olan siyah şerit olmalı. Dışarıdan ses geçirmemeli.”

E7: “Store olmalı önünde mutlaka pencerenin. Store dışarıdan olmalı da içeriden olursa çocuk kaldırıp içine girmeye çalışabilir.”

Ebeveynlerin 2 (%20)’si ise pencerelerin ergonomik özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

E5: “Pencerelerin büyük ve geniş olması gerekir.”

E6: “Ahşap olmalı bence, pimapen olmamalı. Plastik olmamalı. Cam ısı geçirmeyen, yalıtımı yapılmış ve sağlam olmalı bence.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının pencere özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 11’de belirtilmiştir.

Tablo 11: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Pencere Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Pencere Özelliği	f	%
Güvenlik	7	70
Ergonomik	3	30
Ortam Atmosferi	2	20
Stereotipik Davranışlar	4	40
Genelleneme	2	20

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının pencere özelliği ile ilgili görüşleri şu temalar altında incelenmiştir; “Güvenlik”, “Ergonomik” , “Ortam Atmosferi” , “Stereotipik Davranışlar” ve “Genelleme”. Öğretmenlerin vermiş olduğu yanıtlardan, pencerelerin çocuğun ulaşamayacağı yerde olması, korumalı olması, kilit sistemi olması, yukarıya doğru açılması, demir parmaklıklı olması, çift camlı olması ve kırıldığı zaman kolay dağılabilecek özellikte olmaması yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Pencere camlarının şeffaf olması, sağlam malzemedен oluşması, ses geçirmez özellikte olması yanıtları “Ergonomik” teması altında yer almaktadır. Pencerelerin sınıfları düzenli havalandırabilecek yapıda olması ve gün ışığını alabilecek özellikte olması “Ortam atmosferi” teması altında yer almaktadır. Pencerelerin çocukların dikkatini dağıtabilme ihtimaline karşı dışarıyı göstermeyen özellikte olması, kırılması zor, çift camlı olması, ısı ve ses yalıtımının yapılması olması yanıtları

“Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Pencerelelerin normal, standart boyutlarda olması ise “Genelleme” teması altında yer almaktadır.

Tablo 11’e göre öğretmenlerin 7 (%70)’si eğitim ortamının pencere özelliğinin güvenli olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Eğitim ortamının pencere özelliği çocukların ulaşamayacağı yükseklikte olması gerektiği, korumalı olmalı hani böyle dışarıdan yükselti gibi bir şey olabilir. Korumalı mutlaka olmalı.”

Ö8: “Eğitim ortamlarında çocuğa minimum zarar verecek şekilde malzemeler kullanılmalı. Mesela çift cam filmlerle kaplı olması, kırıldığı zaman dağılmaması, ses geçirmez özelliği olması lazım.”

Öğretmenlerin 3 (%30)’ü pencere özelliğinin ergonomik olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Pencerelerin camları şeffaf olmalı.”

Ö8: “Eğitim ortamlarının pencereleri çift cam filmlerle kaplı olması, kırıldığı zaman dağılmaması, ses geçirmez özellikte olması gerekir.”

Öğretmenlerin 2 (%20)’si pencere özelliğinin ortam atmosferine uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Sınıflarda pencereler düzenli olarak havalandırılabilir bir yerde olmalı.”

Ö9: “Gün ışığını alabilecek büyüklükte olmalı.”

Öğretmenlerin 4 (%40)’ü pencere özelliğiyle ilgili çocukların stereotipik davranışları engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö4: “Pencereler çift camlı olmalı. Çünkü bazen çocuklar öfke nöbeti geçirip sağa sola kafalarını vurabiliyor. Pencerelere de vurabilirler. Bu yüzden kendisine zarar verme ihtimalini önlemek için kırılmaz cam kullanılmalı.”

Ö5: “Pencerelerin içten dışarıya görünen, dışarıdan bakınca içerisi görülmeyen camlar tercih edilmeli diye yorum yapabilirim bu konuya.”

Öğretmenlerin 2 (%20)'si eğitim ortamının pencere özelliğinin genellenebilir olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö9: “Pencereler normal, standart boyutlarda olmalı.”

Ö10: “Normal sınıf gibi olmalı.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının tavanı ile ilgili görüşleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Tavan Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Tavan Özelliği	f	%
Güvenlik	3	30
Stereotipik Davranışlar	8	80
Ortam Atmosferi	3	30

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili vermiş oldukları yanıtlar üç tema altında incelenmiştir. Bu temalar; “Güvenlik”, “Stereotipik Davranışlar” ve “Ortam Atmosferi”. Eğitim ortamının tavan özelliğinin asma tavan olmaması, korumalı olması ve sağlam olması yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamı tavanının ses yalıtımlı olması, çok yüksek olmaması, düz renkte olması, göz yormaması, basık olmaması yanıtları “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının bol ışık alacak yapıda olması, beyaz ve spot bir ışıklandırma olması, basık olmaması, ışıklandırmanın sabit olması yanıtları “Ortam Atmosferi” teması altında yer almaktadır.

Tablo 12’e göre akademisyenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamının tavanının çocuklar açısından güvenli olması gerektiğini belirtmiştir.

A9: “Tavan sağlam olmalı, korunaklı olmalı top gibi bir materyal gelmesine karşı sağlam olmalı.”

Akademisyenlerin 8 (%80)’i ise eğitim ortamının tavanının çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A3: “Bazı çocukların sese, ışığa ve kokuya karşı hassasiyeti var. Eğer apartman gibi bir yerdeyse ses yalıtımı anlamında önlem alınabilir. Onun dışında çok yüksek olup yankı yapmaması gibi bir şey söyleyebilirim.

A6: “Otizmli bireylerin farklılıklarını düşünerek, bu çocukların özelliği dikkate alınarak yüksekliğinin, aydınlatmasının buna göre dizayn edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Ferah bir ortam olması önemli.”

Akademisyenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamının tavanının ortam atmosferinin olumlu olması açısından büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmişlerdir.

A5: “Yani aydınlık, ışıklı şeyler böyle dikkat çekici olmadan bol ışık ve aydınlık verecek şekilde olmalı.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamının tavan yapısı ile ilgili görüşleri Tablo 13’te verilmiştir.

Tablo 13: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Tavanı ile İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Tavan Özelliği	f	%
Eğitime Destek	2	20
Ergonomik	6	60
Genelleme	1	10
Stereotipik Davranışlar	3	30

Ebeveynlerin eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili vermiş olduğu yanıtlar 4 tema altında toplanmıştır. Bu temalar; “Eğitime destek”, “Ergonomiklik”, “Genelleme” ve “Stereotipik Davranışlar” dan oluşmaktadır. Ebeveynler eğitim ortamının tavanında gökyüzü motifi gibi, gezegenler desenleri gibi motiflerin yer alması gerektiğini belirtmiştir. Ebeveynlerin bu yanıtları “Eğitime destek” teması altında yer almaktadır. Yüksek bir tavan olması, ışıklandırmanın sabit olması, duvarla tavanın aynı renk olması, basık olmaması, ne çok yüksek ne de çok alçak olması “Ergonomik” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının tavanının normal sınıfların tavanı gibi olması “Genelleme” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının tavanı alçak olursa çocuk kendisini baskı altında hissedebileceği için çok yüksek olmaması, renginin düz beyaz olması, ortamın daha ferah görünmesi için tavanın basık olmaması ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır.

Tablo 13'e göre ebeveynlerin 2 (%20)'si eğitim ortamının tavan özelliğinin eğitime destek olması gerektiğini belirtmiştir.

E1: "Tavanda bence ışığı kapatınca gökyüzü görünümü olabilir. Güneş, bulut, yıldızlar gibi. Gece gündüz konusu anlatılabilir veya gezegenler anlatılabilir. Hani gerçeğe yakın olması çocukların öğrenmesi açısından iyi olur bence."

Ebeveynlerin 6 (%60)'sı eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili ergonomik olması gerektiğini belirtmiştir.

E4: "Bence tavan çok yüksek olursa ortam ferah olur hem, alçak olursa baskı yapılmış gibi olur."

Ebeveynlerin 1 (%10)'i eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili genellenebilir olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: "Normal sınıflar gibi olmalı."

Ebeveynlerin 3 (%30)'ü eğitim ortamının tavan özelliğinin çocukların stereotipik davranışları engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

E7: "Tavan için bence 4 m yükseklik yeterli. Basık hissetmemeli çocuk kendini, ferah hissetmeli. Çocuk kendini ferah hissederse rahat olur hem."

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Tavan Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Tavan Özelliği	f	%
Ergonomik	6	60
Güvenlik	3	30
Hijyen	1	10
Stereotipik Davranışlar	3	30
Eğitime Destek	1	10

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili vermiş oldukları yanıtlar beş tema altında toplanmıştır. Bu temalar; "Ergonomik",

“Güvenlik”, “Hijyen”, “Stereotipik Davranışlar” ve “Eğitime Destek”. Öğretmenler, eğitim ortamının tavanının yüksek ve duvarla aynı renk olması, beyaz ve sade bir renk olması ve standart ölçülerde olması ile ilgili yanıtları “Ergonomik” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının tavan özelliğinin asma tavan olmaması, alçak tavan olmaması, deprem vs ihtimaline karşı kartonpiyer olması yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının tavan özelliğinin rutubetli olmaması “Hijyen” teması altında, eğitim ortamının sade bir renk olması, motifli olmaması, düz ve açık renk tercih edilmesi “Stereotipik Davranışlar teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının tavanı gökyüzü motifi gibi somutlaştırabilir motiflerle tasarlanması ise “Eğitime Destek” teması altında yer almaktadır.

Tablo 14’e göre araştırmaya katılan öğretmenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili ergonomik olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Eğitim ortamında bulunan tavan bence yüksek olmalı. Duvarla aynı renk olmalı.”

Ö8: “Bence standart ölçülerde olsun yani normal bir binanın nasılsa öyle olmalı. Tavan sade bir renk olsun bence.”

Öğretmenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamında bulunan tavanın güvenlik açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö4: “Tavan çok alçak olmamalı. Çocuklar zıpladıkları zaman kafasını vurmamalı, yüksek olmalı bence yani.”

Öğretmenlerin 1 (%10)’i eğitim ortamında bulunan tavanın hijyenik olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Rutubetli bir tavan olmamalı.”

Öğretmenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamının tavan özelliğinin çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö4: “Tavan beyaz olmalı, renkli tavan rahatsız edebilir çocukları.”

Öğretmenlerin 1 (%10)’i eğitim ortamının tavanı çocukları eğitime desteklenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Ö7: “Tavan renkli hale getirilebilir, işte ne bileyim bir motif, gökyüzü motifi gibi olabilir. Hem çocuk için eğlenceli hale gelmiş olur, hem de somut olduğu için çocuk daha kolay öğrenir.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Zemin Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Zemin Özelliği	f	%
Hijyen	6	60
Güvenlik	10	100
Stereotipik Davranışlar	6	60

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili görüşleri üç tema altında toplanmıştır. Bu temalar; “Hijyen” , “Güvenlik” ve “Stereotipik Davranışlar”dır. Akademisyenlerin vermiş olduğu yanıtlardan eğitim ortamının zemininin halı döşeme yerine tahta parke olması gerektiği, antibakteriyel olması gerektiği, temizlemesi ve silmesi kolay olması gerektiği ile ilgili yanıtları “hijyen” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının zemininin yumuşak, kaydırmayan bir zemin olması gerektiği ile ilgili yanıtlar “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Akademisyenlerin vermiş olduğu yanıtlardan, zeminin ses yapmayan bir malzemeden tercih edilmesi, parlak olmaması, ısı ve ses yalıtımı yapılmış olması gerektiği, çocukların duyuşal hassasiyetleri sebebiyle tek renk olması, desensiz olması gerektiği ile ilgili yanıtları “Stereotipik davranışlar” teması altında yer almaktadır.

Tablo 15’e göre akademisyenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili hijyenik olması gerektiğini belirtmiştir.

A5: “Antibakteriyel olmalı.”

A8: “Antibakteriyel, temizlenmesi kolay, silmesi kolay olmalı.”

Akademisyenlerin 10 (%100)’u zemin özelliğinin çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A5: “Zemin yumuşak olmalı, en azından bir bölümü yumuşak, minder koyularak da yumuşatılabilir.”

A6: “Çocuğa zarar vermeyecek bir zemin olabilir. Yumuşak bir doku kullanılabilir.”

A2: “Kazalardan koruyucu olabilir yani yumuşak kaplama zeminler olabiliyor bazı sınıflarda da görüyorum. Çocuk düştüğü zaman zarar vermeyecek zeminler olmalı, yarı yumuşak zemin olabilir oyun parklarındaki gibi. Yani basarken süngere basıyor gibi ama aslında beton gibi, taş gibi sert değil böyle bir şey olabilir.”

Akademisyenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının zemin özelliği çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A3: “ Ses çıkarmayan, rahatsız etmeyen fayans görünümlü bir zemin olabilir.”

A5: “Düz renk olmalı, desenli olmamalı.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Zemin Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Zemin Özelliği	f	%
Hijyen	7	70
Genelleme	1	10
Eğitime Destek	4	40
Güvenlik	4	40

Ebeveynlerin eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Eğitim ortamının zemin özelliğinin temiz, rahat silinebilir bir parkeden oluşması, hijyenik olması, halı olmaması ve eğitim ortamına ayakkabı ile girilmemesi “Hijyen” teması altında ele alınmıştır. Eğitim ortamının zemin özelliğinin normal sınıflardan farklı olmaması gerektiği ile ilgili ebeveyn görüşü ise “genelleme” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının zemininin motifli halı şeklinde tercih edilmesi, sayılar, şekiller, tren rayı şeklinde olması, spontane bir oyun modeli düzenlenmesi, seksek oyunu gibi modellerden oluşması gerektiği ile ilgili ebeveyn görüşleri “eğitime destek” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamı zemininin yumuşak bir zemin,

mineflo veya çim halı olması, tek parça veya dökme pvc olması yanıtları ise “Güvenlik” teması altında yer almaktadır.

Tablo 16’a göre ebeveynlerin 7 (%70)’si eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili hijyenik olması gerektiğini belirtmiştir.

E7: “Eğitim alanına ayakkabı ile girilmemeli, hijyen açısından bu önemli.”

E6: “Zemin dökme demir pvc ve tek parça olmalı. Hastane tipi olabilir, hijyenik olanları tercih edilmeli. Hijyen önemli bence sınıflarda. Öğretmenler ve çocuklar sınıfa ayakkabı ile girmemeli bence.”

Ebeveynlerin 1 (%10)’i eğitim ortamının zemin özelliğinin genellenebilir olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: “Normal sınıfların zemini gibi olmalı.”

Ebeveynlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamının zemin özelliğinin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

E6: “Zemin aslında tren rayı görünümünde olabilir. Sayılar, kavramlar öğretilir.”

E4: “Zemin için halı kullanılabilir, hayvan figürleri, sayılar olabilir.”

Ebeveynlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamının zemin özelliğinin güvenlik açısından önemli olduğunu belirtmiştir.

E4: “Eğitim ortamının zemini düşme riskine karşı yumuşak zemin olmalı, çocuk düşse bile çocuğa zarar vermeyecek yapıda olmalı. Çünkü çocuklar bazen kendini yere atıyor.”

E9: “Yumuşak zemin, mineflo olabilir belki.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 17’de belirtilmiştir.

Tablo 17: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Zemin Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Zemin Özelliği	f	%
Stereotipik Davranışlar	6	60
Hijyen	6	60
Güvenlik	5	50
Eğitime Destek	1	10

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının zemini ile ilgili görüşler ise dört tema altında ele alınmıştır. Öğretmenlerin eğitim ortamının zemin özelliğinin desensiz, tek renk olması, düz ve açık renk tercih edilmesi, ses yalıtımının yapılmış olmasıyla ilgili görüşleri “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının zeminin pvc olması, halı olmaması, kolay silinebilir olması, parke olması, halıflex olmaması gerektiği ile ilgili görüşleri ise “Hijyen” teması altında ele alınmaktadır. Eğitim ortamı zemin özelliğinin kaygan olmaması, düz zemin olması, yumuşak bir malzemeden tercih edilmesi, düşme ihtimaline karşı parke veya ahşap olması, mermer veya taş olmaması gerektiği ile ilgili görüşleri ise “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamının zemininin çalışılan programlarla ilgili motiflerden oluşması ise “Eğitime destek” teması altında yer almaktadır.

Tablo 17’e göre öğretmenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının zemin özelliğinin çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö3: “Zeminin ses geçirmezlik özelliği olmalı. Ses yalıtımı olmalı. Çünkü bazen çocuklar sestten, gürültüden çok etkileniyor.”

Öğretmenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının zemin özelliğinin hijyenik olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Zemin bence halı olmamalı. Çünkü halılar hastalık riski taşıyor. Bence en uygun zemin pvc olabilir.”

Ö4: “Halı değil de silinebilir zeminler tercih edilmeli diye düşünüyorum.”

Öğretmenlerin 5 (%50)'i eğitim ortamının zemin özelliğinin çocuklar açısından güvenli olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Zemin kaygan olmamalı, düz bir zemin olmalı. Pvc, kenarlıkları olmalı.”

Ö6: “Düşmelere ve darbelere karşı sağlam olmalı.”

Öğretmenlerin 1 (%10)'i eğitim ortamının zemin özelliğinin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö8: “Çalışılan programlarla ilgili zemin kaplamalar yapılabilir. Bence çok da güzel olur. Etkileşim fırsatı için bölümden bölüme geçişlerde geçilen bölümle ilgili temaların olmasını isterim. Hem öğretilen konular da böylece pekişir, güzel olur.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği	f	%
Sağlık	3	30
Stereotipik Davranış	3	30
Güvenlik	1	10
Doğallık	8	80

Eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili akademisyen görüşleri dört tema altında ele alınmaktadır. Aydınlatmanın beyaz yerine sarı olması gerektiği, göz yormayan, voltları ayarlanabilir, doğala yakın olması gerektiği göz sağlığı açısından önemli olduğu için “Sağlık” teması altında ele alınmaktadır. Aydınlatmanın çocukların dikkatini dağıtıp problem davranışa sebep olabileceği için duvarda çıkıntı şeklinde olmaması gerektiği, ışık hassasiyeti sebebiyle aşırı beyaz olmaması gerektiği ile ilgili akademisyen görüşleri ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Aydınlatmanın çocukların çarpıp veya bir şey fırlatıp herhangi bir kazaya sebebiyet vermemesi açısından cam olmaması gerektiği, tavanda ulaşamayacağı bir yerde olması gerektiği ile ilgili akademisyen görüşü “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Aydınlatmanın doğal yollarla, gün ışığından yararlanılarak yapılması şeklinde olması gerektiği ile ilgili görüşler ise “Doğallık” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 18'e göre akademisyenlerin 3 (%30)'ü eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili sağlık yönünden çocuklara uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A7: "Aydınlatma aslında doğal ışık yetiyor ama kışın bazen kullanmamız gerekiyor. O da çok göz yormayan, doğala yakın olmalı diye düşünüyorum."

Akademisyenlerin 3 (%30)'ü eğitim ortamının aydınlatma özelliğinin çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A6: "Çocuklar aşırı aydınlatılmış, bazı beyaz ışık ve sarı ışığa karşı hassasiyet gösterebiliyor. Eğitim ortamı da en iyi aydınlatma sistemleriyle aydınlatılmalı. En doğru görmesini sağlayan, bakışını kolaylaştıran bir aydınlatma da olabilir."

Akademisyenlerin 1 (%10)'i eğitim ortamının aydınlatma özelliğinin güvenli olması gerektiğini belirtmiştir.

A1: "Cam olmamalı, plastik olmalı. Çocuğun ulaşamayacağı bir yerde olmalı, tavanda olsa daha iyi olur. En azından çocuk ulaşamaz."

Akademisyenlerin 8 (%80)'i eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili doğal olması gerektiğini belirtmiştir.

A10: "Doğal aydınlatma olmalı, yani geniş pencereci olursa mesela sorun olmaz yani ekstra bir yapay aydınlatmaya gerek kalmaz."

A9: "Aydınlatmalar sabit olmalı. Perde uygun seçilmeli."

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 19'da verilmiştir.

Tablo 19: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği	f	%
Doğallık	4	40
Genelleme	1	10
Sağlık	6	60
Eğitime Destek	1	10

Ebeveynlerin eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Aydınlatmanın doğal yollarla, geniş pencerelerden gün ışığından yararlanılarak sağlanması gerektiği ile ilgili ebeveyn görüşleri “Doğallık” teması altında ele alınmıştır. Normal eğitim sınıflarının aydınlatması gibi olması gerektiği ile ilgili ebeveyn görüşü “Genelleme” teması altında ele alınmaktadır. Aydınlatmanın göz almayan, ne çok parlak ne de çok loş olması, standart 500 lux olarak ayarlanması, LED özelliğinin olması ile ilgili ebeveyn görüşleri göz sağlığı açısından önemli olduğu için “Sağlık” teması altında yer almaktadır. Çocuğun renkleri tanınması ve kolay öğrenmesi için renkli spot ışıklarının eğitim ortamında yer alması ile ilgili ebeveyn görüşü ise “Eğitime Destek” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 19’a göre ebeveynlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile doğal olması gerektiğini belirtmiştir.

E3: “Eğitimler gündüz olduğu için ışık olmasa sadece doğal ışık yani pencereler yeterli gelir. Aydınlık gösteren, geniş pencereler olmalı.”

Ebeveynlerin 1 (%10)’i eğitim ortamının aydınlatma özelliğinin genellenebilir olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: “ Normal eğitim sınıflarındaki gibi.”

Ebeveynlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının aydınlatma özelliğinin sağlık açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E6: “Göz almayacak seviyede bir aydınlatma sistemi kurulmalı. Ne çok parlak ne de çok loş.”

Ebeveynlerden sadece bir kişi aydınlatmanın eğitime destek olması gerektiğini belirtmiştir.

E10: “Renkli ışıklar olabilir. Belki renkleri öğrenmesi açısından da faydalı olur.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 20’ de verilmiştir.

Tablo 20: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Aydınlatması İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Aydınlatma Özelliği	f	%
Sağlık	7	70
Doğallık	7	70
Güvenlik	2	20
Stereotipik Davranışlar	1	10

Eğitim ortamının aydınlatma özelliği ile ilgili öğretmen görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Aydınlatmanın göz almayacak parlaklıkta olması, loş olmaması, orta derecede ayarlanmış olması, gün ışığı özelliğinde ayarlanmış olması ile ilgili öğretmen görüşleri “Sağlık” teması altında ele alınmaktadır. Aydınlatmanın geniş pencerelerle doğal ışıktan yararlanılarak yapılması gerektiği görüşü ise “Doğallık” teması altında yer almaktadır. Aydınlatmanın çocukların güvenliği açısından herhangi bir kazaya sebebiyet vermemesi için avize olmaması gerektiği ile ilgili öğretmen görüşü “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Çocukların ışık hassasiyet olabileceği sebebiyle aydınlatmanın aşırı parlak ışıktan oluşmaması, göz yormayan bir ışıktan oluşması gerektiği görüşü ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır.

Tablo 20’e göre öğretmenlerin 7 (%70)’si eğitim ortamının aydınlatma özelliğinin sağlık açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö6: “Aydınlatma benim en büyük yaram. Bu konuda biraz sorunlarımız var maalesef. Gün ışığından yararlanamıyoruz biz sürekli ışıklar açık ve göz alıcı. Gözlerimiz yoruluyor gün sonunda. Hem eğitimcinin hem de öğrencinin gözünü yormamalı bence ışık. Ortamda pencere yoksa tabii. Orta derecede ayarlanmış ne çok loş ne de çok aydınlık bir ışık tercih edilmeli. Ama pencereler yeterliyse zaten ışığa gerek yok.”

Öğretmenlerin 7 (%70)’si eğitim ortamının aydınlatma özelliğinin doğal olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö9: “Gün ışığı olmalı aydınlatma olarak. Ampullerinde led özelliği olmamalı yani gün ışığı özelliğinde olması gerekir.”

Öğretmenlerin 2 (%20)'si eğitim ortamında bulunan aydınlatmanın güvenlik açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “ Avize olmamalı. Hani böyle sarkıyor ağır avizeler. Hem tehlikeli hem dikkat dağıtıcı. Gözü yormayan, yeterince aydınlatan bir ışık kaynağı tercih edilmeli.”

Öğretmenlerin 1 (%10)'i eğitim ortamının aydınlatma özelliğinin çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö5: “Çok fazla ışık olursa çok fazla uyarıcı olur. Çocukları rahatsız etmeyecek, her yerde karşılaşılabileceği bir ışık olmalı. Epilepsisi olan çocuklar değişik ışık görünce nöbet geçirebiliyor. Bu yüzden aydınlatma önemli ve kriterlere uygun olmalı diye düşünüyorum.”

Akademisyenlerin eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Duvar Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Duvar Özelliği	f	%
Stereotipik Davranışlar	10	100
Sağlık	1	10

Akademisyenlerin eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili görüşleri iki tema altında ele alınmıştır. Duvar özelliğinin ses yalıtımlı olması, yumuşak olması, çocuğa zarar vermeyecek bir sistem olması, pastel tonlarda olması, canlı renkler içermemesi ve belli bir yüksekliğe kadar yumuşak bir doku ile kaplanması yanıtları “Stereotipik Davranışlar” teması altında ele alınmıştır. Duvarın biyolojik, sağlığa zarar vermeyen boyalardan seçilmesi yanıtları ise “Sağlık” teması altında yer almaktadır.

Tablo 21’e göre araştırmaya katılan akademisyenlerin 10 (%100)’u da eğitim ortamının duvar özelliğinin çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A3: “Çocuğun kendisine zarar vermesini önleyecek hem de sesi yalıtacak özellikte olmalı. Etamin kaplamalar olabilir.”

A6: “Çocukların yaralanmalarına, birtakım travmalara sebep olmayacak şekilde, sivri köşeler, keskinlikler olmamalı. Renk seçimi de otizmlili çocukları rahatlatan, kaygılarını azaltan renklerden seçilmesi önemli.”

Akademisyenlerin 1 (%10)’i eğitim ortamında bulunan duvarın çocukların sağlığı açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A6: “Duvarların biyolojik, zarar vermeyen, sağlıklı malzemeler kullanımına, travmalara sebep olmayacak şekilde tasarlanması diyebiliriz.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Duvar Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Duvar Özelliği	f	%
Stereotipik Davranışlar	7	70
Genelleme	1	10
Sağlık	1	10
Eğitime destek	2	20

Ebeveynlerin eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili görüşleri dört tema altında toplanmıştır. Duvarın sade bir renk olması, yalıtımlı olması, yumuşak bir malzeme ile kaplı olması, soft renklerden tercih edilmesi, priz, askı vs olmaması gerektiği ile ilgili yanıtları “Stereotipik Davranışlar” teması altında ele alınmıştır. Duvar özelliğinin normal sınıf duvarları gibi olması gerektiği yanıtı ise “Genelleme” teması altında yer almaktadır. Duvar özelliğinin mikrop tutmayan bir özellikte olması “Sağlık” teması altında yer almaktadır. Duvarlarda tırmanma merdiveni, şekiller gibi konuların yer alması yanıtları ise “Eğitime Destek” teması altında yer almaktadır.

Tablo 22’e göre ebeveynlerin 7 (%70)’si eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

E3: “Duvar, problem davranışa karşı yumuşak malzeme ile kaplanmış olmalı. Yani çocuklar için tehlike oluşturmamalı.”

E9: “Bazı çocuklarda kafasını duvara vurma gibi problem davranışlar görülebiliyor. Buna önlem olarak mola odalarına gitmektense bence sınıfın bir köşesinde süngerli bir bölüm olabilir. Problem davranış sırasında hemen oraya girilse daha iyi olur. Duvarın bir kısmı süngerle kaplı olsun.”

Ebeveynlerin 1 (%10)’i ortamının duvar özelliğinin genellenebilir olması gerektiğini, bir kişi ise sağlık açısından çocuğa uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: “Normal sınıf duvarları gibi olmalı.”

E6: “Alçı, mikrop tutmayan bir boya ile boyanmalı. Betonpanın mikrop tutmayanı var onlar kullanılabilir bence.”

Ebeveynlerin 2 (%20)’si ise eğitim ortamının duvar özelliğinin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

E7: “Modüler bir tasarım yapılmalı bence duvarın üzerine. Rafların üzerinde kutular, oyuncaklar olmalı. Çocuk görmeli yani kendisi istemeli öğretmeninden. Hem iletişime de kendisi geçmiş olur. Tırmanma merdivenleri olabilir duvarda.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 23’te verilmiştir.

Tablo 23: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Duvar Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Duvar Özelliği	f	%
Stereotipik Davranışlar	10	100
Sağlık	4	40
Eğitime Destek	1	10

Öğretmenlerin eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili yanıtları üç tema altında ele alınmıştır. Duvarların süngerle kaplı olması, boş ve sade olması, açık renk olması, yalıtımlı olması, boş olması, kartonpiyer olması, ses geçirmez olması, sivri uçları yuvarlanmış ve uyarılardan temizlenmiş olması “Stereotipik Davranışlar” teması altında ele alınmıştır. Duvarlarda alçı olmaması, hava alan bir boya tercih edilmesi, plastik bir boya olmaması ve silinebilir olması “Sağlık” teması altında yer almaktadır.

Duvarlarda çocuklarla çalışılan programların yer alması gerektiği yanıtı ise “Eğitime destek” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 23’e göre öğretmenlerin 10 (%100)’ü eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili çocukların stereotipik davranışları engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Duvarlar bence boş olmalı. Sade olmalı, bir şey asılmamalı. Eğer problemlili bir çocuksa eğitim ortamının bir bölümü süngerle kaplanmalı. Mola odası yerine sınıf içi kullanılması daha uygun olur bence.”

Ö6: “Ses geçirmemeli, yalıtımı yapılmış olmalı. Uyararı az olmalı, duvarlara çok fazla bir şey asılı olmamalı.”

Öğretmenlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamının duvar özelliğinin sağlık açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö7: “Duvar beyaz olmalı, silinebilir olmalı. Ferah göstermeli sınıfı. Rutubete karşı özel boyalar oluyor, onlardan kullanılmalı.”

Öğretmenlerin 1 (%10)’i eğitim ortamının duvar özelliğinin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö8: “Çalışılan programla ilgili, konuyla ilgili kaplamalar yapılınsın. Meyveler, hayvanlar gibi olabilir. Yaş gruplarına göre seçilebilir bu temalar.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının dolap özelliği ile ilgili görüşleri Tablo 24’te verilmiştir.

Tablo 24: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Dolap Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Dolap Özelliği	f	%
Güvenlik	6	60
Stereotipik Davranışlar	4	40
Bağımsız Davranışlar Kazandırma	5	50
Hijyen	1	10

Akademisyenlerin eğitim ortamının dolap özelliği ile ilgili görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Eğitim ortamında yer alan dolapların duvara monte olması, cam olmaması, dayanıklı ve sağlam olması, kilitli olması, sivri köşeli olmaması, çocuğun elini sıkıştırarak yapıda olmaması, kırılabilir ve dökülebilir olmaması gerektiği ile ilgili yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Dolapların kapaklı olması, kilitli olması, pastel tonlarda renklerde olması “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Öğrencilerin kendine ait ve fiziksel olarak boylarına uygun dolaplarının olması gerektiği, çocukların dolapların kulplarını rahatça açabilecekleri özellikte olması, dolapların sorumluluğunun çocukların kendisine ait olması gerektiği ile ilgili yanıtlar “Bağımsız Davranışlar Kazandırma” teması altında yer almaktadır. Dolapların silinebilir ve temizlenebilir özellikte olması ise “Hijyen” teması altında yer almaktadır.

Tablo 24’e göre akademisyenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının dolap özelliğinin çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A6: “Ergonomik dolaplar olmalı. Sivri köşeli, elinin sıkışmamasına, canının yanmamasına sebep olmayacak şekilde olmalı. Kırılabilir, dökülebilir olmamalı. Duvara monte olmalı.”

A3: “Dolaplar her şeyden önce çocukların güvenliğini alarak tasarlanmalı. Duvara monteli olmalı. Özellikle cam dolaplardan kaçınılmalı. Vurmaya karşı dayanıklı olmalı.”

Akademisyenlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamında bulunan dolapların çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A1: “Dolaplar açık raflı olmamalı. Çünkü açık raflara koyulan materyaller dikkat dağıtıcı unsurlar olabiliyor. Bu yüzden kapalı kapaklı dolaplar olmalı ve kilitli olmalı.”

Akademisyenlerin 5 (%50)’i eğitim ortamlarında bulunan dolapların çocukların bağımsız davranışlar kazanmalarını destekleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A5: “Dolaplar bence çocukların da katılımını sağlamak için onların fiziksel özelliklerine uygun olmalı. Eşyalarını yerleştirebilecek şekilde düzenlenmeli, işlevsel olmalı.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin 1 (%10)'i eğitim ortamında bulunan dolapların hijyen açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A8: “Dolapların silinebilir, temizlenebilir olması gerek.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamında bulunan dolaplar ile ilgili görüşleri Tablo 25’te verilmiştir.

Tablo 25: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunan Dolap Özelliği İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Dolaplar	f	%
Stereotipik Davranışlar	2	20
Bağımsız Davranışlar Kazandırma	7	70
Genelleme	1	10
Güvenlik	4	40

Ebeveynlerin eğitim ortamında bulunan dolaplar ile ilgili görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Dolapların kapalı olması, kilitli olması, eğitimci kontrolünde olması, dolapların 1,5 m aşağısı çocuğa ait, yukarısı öğretmene ait olacak şekilde tasarlanması ile ilgili yanıtları “Stereotipik Davranışlar” teması altında ele alınmıştır. Dolapların çocuğa özel olması, rahat açılıp kapanabilen özellikte olması, çekmeceli olması, raflı, kapaklı olması, çocuğun boyuna uygun tasarlanması, renkli ve MDF olması, çizgi film karakterlerinden oluşan resimlerin yer alması, iletişim fırsatı yaratması sebebiyle açık raflı dolapların yer alması yanıtları “Bağımsız Davranışlar Kazandırma” teması altında yer almaktadır. Dolapların normal sınıfların dolapları gibi olması ise “Genelleme” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamında bulunan dolapların duvara monte olması yanıtı ise “Güvenlik” teması altında yer almaktadır.

Tablo 25’e göre araştırmaya katılan ebeveynlerin 2 (%20)’si eğitim ortamında bulunan dolapların çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

E1: “Dolaplar bence kapalı olmalı. Karmaşık görünüyor çünkü açık olunca. Kapalı olursa daha ferah bir ortam olur hem. Benim için sınıfın ferah olması önemli.”

Ebeveynlerin 7 (%70)’si eğitim ortamında bulunan dolapların çocuklara bağımsız davranışlar kazandırma amacıyla tasarlanması gerektiğini belirtmiştir.

E2: “Dolaplar kişiye özel yani eşyalarını koyabileceği bir dolap olsun, çocuk çantasını koysun, montunu koysun kışın, öyle bir dolap olabilir.”

E8: “Çocuğun boyuna uygun olmalı. Kendi materyallerini alıp çocuk yerine koyabilsin bence.”

Ebeveynlerin 1 (%10)’i eğitim ortamında bulunan dolapların çocukların genelleyebilme özelliğine uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: “Dolapların, normal eğitim sınıflarındaki gibi olması gerek.”

Ebeveynlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamında bulunan dolapların çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E4: “Duvara monte olmalı en önemlisi bu, çünkü risk oluşturuyor.”

E9: “Dolapların montajı iyi yapılmış olmalı.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamında bulunan dolaplar ile ilgili görüşleri Tablo 26’da verilmiştir.

Tablo 26: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Dolaplar ile İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Dolap Görüşleri	f	%
Bağımsız Davranışlar Kazandırma	8	80
Stereotipik Davranışlar	2	20
Güvenlik	8	80

Öğretmenlerin eğitim ortamında bulunan dolaplar ile ilgili görüşleri üç tema altında ele alınmıştır. Dolapların raflarının açık olması, kapak olmaması, çocuğun boyuna uygun olması, işlevsel olması, çok yüksek olmaması, geniş, çocuğun ulaşabileceği boyutta olması, çocuğa göre bireyselleştirilmiş olması ile ilgili yanıtları “Bağımsız davranışlar kazandırma” teması altında ele alınmıştır. Dolapların sade ve düzenli olması, açık renk örneğin akçaağaç rengi olması ile ilgili yanıtları “Stereotipik Davranışlar” teması altında ele alınmıştır. Dolapların duvara sabit olması, kapaklarının kilitli olması, öğretmen kontrolünde olması, çocuğa zarar vermeyen materyaller kullanılması yanıtları ise “Güvenlik” teması altında yer almaktadır.

Tablo 26’da öğretmenlerin 8 (%80)’i eğitim ortamında bulunan dolapların çocuklara bağımsız davranışlar kazandırmasını sağlayacak özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö3: “Dolaplar çok yüksek olmamalı. Raflar geniş olmalı, çocukların mutlaka ulaşabileceği boyutta olmalı. Yaş grubuna göre bireyselleştirilebilir bence dolaplar. Yani mesela, okul öncesi grubuna üç raflı dolap, ergen grubuna kitaplık tarzı olabilir.”

Öğretmenlerin 2 (%20)’si eğitim ortamında bulunan dolapların çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Eğitim ortamında bulunan dolaplarda dikkat dağıtıcı malzemeler olmamalı. Sade ve düzenli olmalı.”

Öğretmenlerin 8 (%80)’i eğitim ortamında bulunan dolapların çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö5: “Duvara monte olmalı. Dolapların içinde çocuklara zarar verebilecek materyaller kullanılmamalı.”

Ö10: “Dolaplar mutlaka sabitlenmeli. Bu önemli ayrıntı. Çünkü problem davranış esnasında çocuğun üstüne gelebilir. Bu da çocuk için tehlike yaratır. Bu yüzden duvara sabitlenmiş olması lazım.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının havalandırma ve ısınması ile ilgili görüşleri Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamının Havalandırma ve Isınması İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Havalandırma, Isınması	f	%
Sağlık	3	30
Stereotipik Davranışlar	6	60
Güvenlik	4	40

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamının havalandırma ve ısınması ile ilgili görüşleri üç tema altında ele alınmıştır. Eğitim ortamının havalandırmasının sürekli sirkülasyon olacak şekilde olması, ders aralarında devreye giren bir sistem şeklinde olması, enfeksiyona yol açmayacak şekilde olması, doğal

yollarla pencerelerden sağlanması, klima, petek vs temizliğinin düzenli olarak yapılması yanıtları “Sağlık” teması altında yer almaktadır. Havalandırma ve ısınmanın sessiz olması, makul ayarlarda oda sıcaklığında olması, çocukların koku hassasiyetine karşı havalandırmanın düzenli olarak yapılması, ısınmanın ne çok sıcak ne çok soğuk olması ile ilgili yanıtları “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamlarının ısınması eğer peteklerle sağlanıyorsa, peteklerin kabinli olması, radyatörün riskli olması sebebiyle yerden ısıtmanın uygun olması yanıtları ise “Güvenlik” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 27’de akademisyenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamının havalandırma ve ısınmasının sağlık açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A1: “Havalandırma bence sürekli sirkülasyon olabilir, çocuğu hasta etmeyecek şekilde olmalı. Teneffüslerde devreye girebilir yani 10 dk çalışabilir, derse geçildikten sonra havalandırma kapanabilir. “

Akademisyenlerin 6 (%60)’sı eğitim ortamının havalandırma ve ısınmasıyla ilgili çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A4: “Havalandırma önemli çünkü koku olan bir ortamda OSB olan çocukların hassasiyetlerini biliyoruz hepimiz. Yani buna özen gösterilmeli. Isınma da önemli bir sorun. Uygun bir ısıda ayarlanmalı.”

A7: “ Sınıfların havalandırması da, ısınması da çok önemli. Yani hepimiz kötü havadar olmayan bir yerde rahatsız oluruz. Bizim çocuklarımızda hassasiyetleri söz konusu olduğu için problem davranışlar çıkarabilir kötü kokulu bir ortamda. Sıcaklık da ne çok sıcak, ne çok soğuk olmalı.”

Akademisyenlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamının havalandırma ve ısınma özelliğinin güvenlik açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A9: “Yerden ısıtmalı bir sistem olmalı bence. Radyatör olmamalı neden dersiniz eğer birçok tehlike yaratabiliyor diye düşünüyorum. O yüzden yerden ısıtmalı sistem en uygunu.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamının havalandırma ve ısınmasıyla ilgili görüşleri Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamının Havalandırma ve Isınması İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Havalandırma, Isınması	f	%
Sağlık	10	100

Ebeveynlerin eğitim ortamının havalandırma ve ısınması ile ilgili görüşleri “Sağlık” teması altında toplanmıştır. Bu tema altında ebeveynlerin vermiş olduğu yanıtlar şu şekildedir; havalandırmanın doğal yollarla sağlanması gerektiği, çocukların hasta olmaması için kışın iyi ısınması, merkezi sistem olması, yazın ise klima kullanılması ve en ideal derecenin 23 derece olduğu ile ilgili yanıtları bu tema altında ele alınmıştır.

Tablo 28’e göre araştırmaya katılan ebeveynlerin 10 (%100)’u eğitim ortamının havalandırma ve ısınmasının çocukların sağlığına uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E1: “Kışın iyi ısınmalı, yazın klimalı olmalı bence. Pencereleer de havalandırmaya uygun rahat açılabilir olmalı.”

E4: “Aslında mevsim normallerine göre kışın sıcak olmalı, klimalı olmalı mutlaka. Ama yazın dikkatli kullanılmalı. Çünkü çocuklar hasta olabiliyor.”

E7: “Merkezi sistem olmalı. Merkezi bir havalandırma sistemi yani. Yıl içinde 23 derece mesela ideal, hiç değişmemeli. Ortalama bir ayar olmalı. Yeterli olur hem yazın, hem kışın.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamının havalandırma ve ısınmasıyla ilgili görüşleri Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamının Havalandırma ve Isınması İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamının Havalandırma, Isınması	f	%
Sağlık	10	100

Öğretmenlerin eğitim ortamının havalandırma ve ısınması ile ilgili görüşleri dağılımı tek bir tema altında ele alınmıştır. Havalandırmanın doğal yollarla yapılması, ısınmanın mevsime göre ayarlanabilir olması, merkezi ısıtma sistemi olması, düzenli olarak havalandırılması, klimaların bakımının iyi yapılmış olması, 21 derece ayarı yani ne çok sıcak ne çok soğuk olacak şekilde ayarlanmış olması, ortamın nemini koruyabilecek bir ısıtmanın olması ile ilgili yanıtları “Sağlık” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 29’a göre öğretmenlerin 10 (%100)’u eğitim ortamının havalandırma ve ısınmasının sağlık açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmen görüşleri şu şekildedir;

Ö1: “Aslında en önemli şey bu bence. Ortamın sıcaklığı yani. Ne çok sıcak, ne çok soğuk olmalı. Mevsime göre ayarlanmalı. Tek ayar olmalı o ayar kışta sıcakta, yazda soğukta olmalı. Havalandırma olarak da ben doğal yollardan yanayım. Yani düzenli aralıklarla sınıf havalandırılmalı.”

Ö3: “Merkezi ısıtma sistemi kullanılmalı bence. Hem ısıtma hem soğutma özelliği yapılabilirse öyle olmalı. Klima hasta edebilir, hani mikrop yayıyor ve çocuklar genelde hassas yapıdadır. O yüzden klimayı doğru bulmuyorum ben. Havalandırma içinse pencereler ders saatleri dışında belli zaman aralıklarında açılarak havalandırılmalı.”

Ö9: “Ortamın nemini koruyabilecek ısıtma şekli seçilmeli. Havalandırmalar, pencereden olacaksa ders boyunca açık kalacak şekilde üstten açılabilir pencereler kullanılabilir.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerle ilgili görüşleri Tablo 30’da verilmiştir.

Tablo 30: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler ile İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler	f	%
Ergonomik	10	100
Güvenlik	2	20
Stereotipik Davranışlar	5	50
Eğitime Destek	3	30
Sağlık	2	20

Akademisyenlerin eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyeler ile ilgili görüşleri beş tema altında ele alınmıştır. Masa ve sandalyelerin çocuğun yaşına, boyuna ve kilosuna uygun olması, sandalyelerin arkasında sırtlık olması, masaların yuvarlak hatlı olması, masa boyutunun ayarlanabilir olması, masaların altında göz olması, sandalyelerde çocukların kollarını dayayacakları kolluklar olması, ahşap, portatif, ayakları sabit olmayan özellikte olması, düz renk olması, modüler sandalye ve modüler masa veya böbrek şeklinde masa olması gerektiği ile ilgili yanıtları “Ergonomik” teması altında ele alınmıştır. Masa ve sandalyenin çocuğu kavrayacak ve düşmesini engelleyecek özellikte olması, sandalyelerde tutamaç veya koruyacak bir şey olması, kullanılan boyanın çocuğa zarar vermemesi, masa ve sandalyelerin yapısının çarpmalara karşı önlem alınmış olması, yaralanmalara sebebiyet vermeyecek yapıda olması “Güvenlik” teması altında ele alınmıştır. Masa ve sandalyelerin problem davranışı önlemek amaçlı U şeklinde tasarlanabilir olması, sabit olması, sandalyelerin tekerleklerinin olmaması, dikkat dağıtıcı olmaması, çok aşırı rahat ya da çok sert olmaması, fasulye masa olması, dayanıklı olması, sade ve pastel renklerde olması, masaların önü açık arkası kapalı olması ile ilgili yanıtları ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Masa ve sandalyelerin hem bireysel hem de grup eğitimine uygun olması, U düzeninde olması, bireysel seanslar için fasulye masa olması ile ilgili yanıtları “Eğitime Destek” teması altında yer almaktadır. Masa ve sandalyelerin antibakteriyel ve temizlenebilir özellikte olması ise “Sağlık” teması altında yer almaktadır.

Tablo 30'a göre akademisyenlerin 6 (%60)'sı eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin ergonomik olması gerektiğini belirtmiştir.

A2: *“Çocuğun boyuna uygun olması lazım. Bazen eğitim ortamlarında küçük çocuklarında, büyük çocuklarında oturabileceği masalarda eğitim vermek zorunda kalıyor öğretmenler. Masa çocuğun çenesine geliyor, çocuğun kollarını kaldırarak bir şey yapması gerekiyor. Belki kurumlarda birkaç farklı boyda çocuk için uygun masa ve sandalyeler bulunabilir.”*

Akademisyenlerin 2 (%20)'si eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocukların güvenliğini koruyacak düzeyde olması gerektiğini belirtmiştir.

A7: *“Sivri köşeleri olmamalı bir tehlike oluşturmaması, çocuğa zarar vermemesi için. Bir de kolay devrilmeyecek özellikte olmalı. Çocuklarımız sinirlenince, öfke nöbeti geçirince kendilerine zarar vermesin diye.”*

Akademisyenlerin 5 (%50)'i eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

A4: *“Çocuğun davranışlarını kolay kontrol edebileceğiniz biçimde düzenlenmiş olması gerekiyor. Önü açık, arkası kapalı yani çocuğu köşeye oturttuğumuzda siz onu kontrol edebilin.”*

Akademisyenlerin 3 (%30)'ü eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

A3: *“Bireysel ve grup eğitimine fırsat veren, yani birleşebilen bir U düzeni sağlayan bir biçimde kesilmiş olması gerekir.”*

A4: *“Beceri eğitimine göre farklı masalar kullanılabilir. Yemek yeme için farklı, problem davranış çalışırken farklı gibi.”*

Akademisyenlerin 2 (%20)'si eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin sağlık açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A8: *“Temizlenebilir olmalı. Ahşap veya plastik olabilir. Antibakteriyel olması önemli.”*

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerle ilgili görüşleri Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler	f	%
Ergonomik	10	100
Güvenlik	3	30

Ebeveynlerin eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyeler ile ilgili görüşleri iki tema altında ele alınmıştır. Masa ve sandalyelerin beyaz renkte olması, rahat ve minderli olması, hafif ve taşınabilir olması, ayarlanabilir olması, çocukların boyuna uygun olması, çok yüksek olmaması, ahşap olması, kolçaklı sandalyeler olması, öğretmen ve öğrencinin sandalyesinin farklı olması, masaların altında raf olması, okul düzenine uygun olması ile ilgili yanıtları “Ergonomik” teması altında yer almaktadır. Masa ve sandalyelerin sivri uçlu olmaması, çocuğun çarpma ihtimaline karşı koruma altına alınmış olması ile ilgili yanıtları “Güvenlik” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 31’e göre ebeveynlerin 10 (%100)’u eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin ergonomik özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

E3: “Çok yüksek olmamalı bence çocuğun boyuna uygun olmalı. Ahşap malzeme olursa iyi olur plastik olursa elektrik oluyor çünkü. Sandalyeler de kolçak olsun çocuklar daha rahat oturuyor öyle.”

E7: “Ergonomik olmalı. Çocuk 4-5 saat oturuyor çünkü rahat olmalı bu yüzden. Bir tahta sandalyeden ziyade ofis ortamında kullanılan destekleyici sandalyeler kullanılmalı.”

Ebeveynlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E6: “Masaların köşeleri yuvarlak olmalı, sivri olmamalı.”

E7: “Masa çocuğun çarptığında kendisine daha az zarar vereceği, koruma altına alınmış bir masa olmalı.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerle ilgili görüşleri Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler ile İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Masa ve Sandalyeler	f	%
Ergonomik	9	90
Güvenlik	4	40
Eğitime Destek	2	20
Sağlık	1	10

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyeler ile ilgili görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Masa ve sandalyelerin çocuğun boyuna uygun olması, portatif olması, taşınması kolay olması, ahşap ve kaydırmaz olması, masaların altında raf olması, çocukların yaş ve gelişim özelliklerine uygun olması, plastik olmaması, çocukların kollarını koyabileceği bebek masası özelliğinde olması ile ilgili yanıtları “Ergonomik” teması altında yer almaktadır. Masaların sivri uçlu olmaması, sağlam olması, dayanıklı olması ile ilgili yanıtları ise “Güvenlik” teması altında ele alınmıştır. Masaların çalışılan programa uygun olarak tasarlanmış olması ve okul düzenine uygun olması yanıtları “Eğitime destek” teması altında ele alınmıştır. Masa ve sandalyelerin temizlenebilir ve çocuğun oturuş şekline zarar vermeyecek özellikte olması yanıtları ise “Sağlık” teması altında yer almaktadır.

Tablo 32’e göre öğretmenlerin 9 (%90)’u eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin ergonomik olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Kesinlikle çocuğun boyuna uygun olmalı. Portatif olmalı. Kaydırmaz olmalı. Masa pürüzsüz olmalı. Hani böyle masaların altında raf bulunuyor ya ondan olmalı.”

Ö3: “Çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun olmalı. Çok hafif olmamalı. Masaların altında raf olmalı bir de.”

Öğretmenlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocuklar açısından güvenli olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö8: “Masalar ve sandalyeler sağlam olmalı. Masalar sivri uçlu olmamalı.”

Öğretmenlerin 2 (%20)'si eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Çocukların çalıştığı beceriye uygun olmalı. Yani çalışılan programa uygun olmalı.”

Öğretmenlerin 1 (%10)'i eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocuğun sağlığına uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö8: “Masa ve sandalyeler temizlenebilir olmalı. Sandalyeler çocuğun ve öğretmenin oturuş şekline zarar vermemeli. Bebek masası ve sandalyesi de olabilir. Çocuğun kollarını koyabileceği bir masa olabilir bence.”

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamında yer alan panolar ile ilgili görüşleri Tablo 33'te verilmiştir.

Tablo 33: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Panolar İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Panolar	f	%
Güvenlik	8	80
Stereotipik Davranışlar	3	30
Bağımsız Davranışlar Kazandırma	6	60

Akademisyenlerin eğitim ortamında bulunan panolar ile ilgili görüşleri üç tema altında ele alınmıştır. Panoların düşmeyecek şekilde, çocuğun ulaşamayacağı yerde olması, toplu iğne vs yerine patafix kullanılması, panoların duvara sabit olması, mantar pano olması, kenarları ahşap, ortası etamin olması, mıknatıslı olması ile ilgili yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Panoların dikkat dağıtıcı olmaması, çocuğu rahatsız etmeyen ve sadece çocuğun etkinliklerinin asılacağı bir pano olması ile ilgili yanıtları ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Panoların çocukların erişebileceği boyutta olması, çok yüksek olmaması, kendi etkinliklerini çocukların kendileri asmaları, hem öğretmene hem de çocuğa ayrı ayrı iki farklı pano olması yanıtları “Bağımsız davranışlar kazandırma” teması altında yer almaktadır.

Tablo 33'e göre akademisyenlerin 8 (%80)'i eğitim ortamında bulunan panoların çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A7: “Panolar bence duvara monte olmalı. Üzerine tutturulan şey iğne değil de büyük mıknatıslar kullanılabilir. Kesinlikle küçük olmamalı, çocukların yutma tehlikesi var çünkü.”

A9: “Panolar sabit ve asıldıkları mesafe çocuk ve öğretmene uygun olarak ayarlanmalı bence. İğneli pano yerine mıknatıslı olması daha uygun olur çocuklar için.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim ortamında yer alan panolar ile ilgili görüşleri Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunan Panolar İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Panolar	f	%
Güvenlik	5	50
Eğitime Destek	4	40
Bağımsız Davranışlar Kazandırma	5	50
Genelleme	1	10

Ebeveynlerin eğitim ortamında bulunan panolar ile ilgili görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Panoların plastik olması, iğne veya raptiye ile değil de bantla asılması, dışı cam ile kaplı panolar olması, kapaklı panolar olması, öğretmenin kendine ait bir panosu olması ve çocuğun bu panoya ulaşamaması ile ilgili yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Panolarda ilköğretime hazırlık konularının yer alması, eğitim ortamında Atatürk panosu yer alması, her ay farklı bir konunun yer aldığı bir pano olması, duyurular vs bu panolara asılması, çocukların parmak kaslarının gelişmesine destek olmak amacıyla panolara etkinliklerin asımının mandalla yapılması yanıtları “Eğitime Destek” teması altında yer almaktadır. Panoların çocuğun boyuna uygun olması, çocuğun kendi asabileceği boyutta olması, çocukların kendilerine ait panolarının olması ile ilgili yanıtları “Bağımsız Davranışlar Kazandırma” teması altında yer almaktadır. Normal eğitim sınıflarında yer alan panolar gibi panoların olması görüşü ise “Genelleme” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 34’e göre araştırmaya katılan ebeveynlerin 5 (%50)’i eğitim ortamında bulunan panoların çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E6: “Camlı ve dışı kaplamalı panolar tercih edilebilir. Mıknatısla asılmak istenen şeyler asılabilir. Hem dışında cam olursa asılanlar düşmemiş, yıpranmamış olur.”

Ebeveynlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamında bulunan panoların çocukların eğitimine de destek olması gerektiğini belirtmiştir.

E4: “Çocuğun kendine ait panosu olmalı. Kendisi asmalı, asarken hem parmak kasları da gelişir. Cımbız hareketi yapar gibi asmak olabilir. Böyle parmak kaslarına da faydası olur belki.”

Ebeveynlerin 5 (%50)’i eğitim ortamında bulunan panoların çocukların bağımsız davranışlar kazanmasına destek olması gerektiğini belirtmiştir.

E5: “Mantar pano olmalı bence. Çocuğun boyuna uygun olmalı. Çocuk yaptığı etkinlikleri kendisi asmalı. Bu yüzden çocuğun boyunun yeteceği bir yere asılmalı panolar bence.”

Ebeveynlerin 1 (%10)’i eğitim ortamında bulunan panoların genellenebilir olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: “Normal eğitim sınıflarında nasılsa öyle olmalı panolar.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim ortamında bulunan panolar ile ilgili görüşleri Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Panolar İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Ortamında Bulunan Panolar	f	%
Stereotipik Davranışlar	4	40
Bağımsız Davranışlar Kazandırma	3	30
Eğitime Destek	3	30
Güvenlik	3	30

Eğitim ortamında bulunan panolarla ilgili öğretmenlerin görüşleri dört tema altında ele alınmıştır. Panoların dikkat dağıtıcı unsurlardan oluşmaması, düzenli olması, çocuğun gözünü yormaması ile ilgili yanıtları “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Panoların çocuğun boyuna uygun olması, çocuğun panoyu aktif olarak kullanabilmesi, her çocuğa ait bireysel panoların olması ile ilgili yanıtları ise “Bağımsız

Davranışlar Kazandırma” teması altında yer almaktadır. Yazı tahtası gibi panoların kullanılması, etkinlik sayfalarının asılması, işleve uygun olması, motivasyon amaçlı ödül panosu yer alması yanıtları “Eğitime Destek” teması altında yer almaktadır. Panoların iğneli değil mıknatıslı olması, sağlam olması yanıtları ise “Güvenlik” teması altında yer almaktadır.

Tablo 35’e göre öğretmenlerin 4 (%40)’ü eğitim ortamında bulunan panoların çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö8: *“Panonun türü önemli değil, düzeni önemli diye düşünüyorum. Düzenli olmalı pano, bakınca göz yormayan bir pano olmalı.”*

Öğretmenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamında bulunan panoların çocuklara bağımsız davranışlar kazandırmalarını desteklemesi gerektiğini belirtmiştir.

Ö7: *“Çocukların kendi etkinliklerini kendileri asmaları açısından çocuğun boyuna uygun olmalı.”*

Öğretmenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamında bulunan panoların çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö6: *“Bir eğitimcinin, bir de öğrencinin panosu olmalı. Öğrencinin panolu motivasyon amaçlı ödül panosu olmalı.”*

Öğretmenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamında bulunan panoların çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö9: *“Çocukların etkinliklerini sergileyebileceği küçük panolar iğneli değil, mıknatıslı panolar kullanılabilir. Yazı tahtaları bile pano olarak kullanılabilir.”*

Araştırmaya katılan akademisyenlerin eğitim ortamında bulunan eğitim materyalleri ile ilgili görüşleri Tablo 36’da verilmiştir.

Tablo 36: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Eğitim Materyalleri İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Materyalleri	f	%
Ergonomik	4	40
Sağlık	6	60
Etkileşim	1	10
İşlevsellik	4	40
Güvenlik	2	20
Ulaşılabilirlik	1	10

Akademisyenlerin eğitim ortamında bulunan eğitim materyalleri ile ilgili görüşleri altı tema altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin ahşap olması, plastik olmaması, soft renklerden tercih edilmesi, çocuğun rahat tutabileceği özellikte olması ilgi çekici, uyarlanabilir ve dayanıklı olması “Ergonomik” teması altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin hijyenik olması, boyasının sağlık açısından uygun olması, temizlenebilir olması, çin malı gibi zehirli maddeler içermemesi, antibakteriyel olması ile ilgili yanıtları “Sağlık” teması altında ele alınmıştır. Bas konuş yer alan materyaller gibi iletişim fırsatı sunan materyaller olması yanıtları “Etkileşim” teması altında ele alınmıştır. Eğitim materyallerinin amaca uygun olması, basitten karmaşığa doğru bir sıra izlemesi, çocuğun yaşına, gelişim seviyesine uygun olması “İşlevsellik” teması altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin yutma ihtimaline karşı ufak mıknaatlardan oluşmaması, yaralayıcı olmaması ile ilgili yanıtları “Güvenlik” teması altında ele alınmıştır. Eğitim materyallerinin aileler tarafından kolaylıkla elde edilebilir olması yanıtı ise “Ulaşılabilirlik” teması altında yer almaktadır.

Tablo 36’a göre akademisyenlerin 4 (%40)’ü eğitim materyallerinin ergonomik özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

A7: “Sağlam olmalı, ileriki zamanlarda da kullanılabilmeli. Ayrıca üzerinde de uyarılama yapılabilecek şekilde olmalı. Yani gerektiği zaman değişiklik yapılabilmeli.”

Akademisyenlerin 6 (%60)’sı eğitim materyallerinin çocukların sağlığı açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A6: “Eğitim materyalleri çocuklara zarar vermeyen, sağlıklı olması, çin malı veya zehirli bir takım bir şeyler içermemesi gerekiyor. Bizim çocuklarımız ağzına alıp, tadına bakmak istiyor çünkü. Bu yüzden çocuğa zarar vermeyecek malzemelerden oluşmalı.”

Akademisyenlerden sadece bir kişi eğitim materyallerinin çocukların iletişim becerilerini destekleyici, etkileşim fırsatı yüksek özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

A1: “Çocuğun ve öğretmenin, materyali kullanarak etkileşimli bir şekilde ders yapılmalı. Belki bas konuşlu olabilir. Çok abartmamak kaydıyla şarkılı, melodili materyaller olabilir. Mesela bir durumu açıklayan materyaller, kapının ziline basıyorsun kapı açılıyor. Orada bir kapı zili olmalı gerçekten. Selamlaşma becerisi çalışıyoruz diyelim, “merhaba” efekti olmalı.”

Akademisyenlerin 4 (%40)’ü eğitim materyallerinin işlevsel özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

A4: “ Bir kere işlevsel olmalı. Bu öğrettiğiniz amaca göre de değişir tabi. Çocuğun günlük hayatında karşılaşılabileceği, genellemeyi kolaylaştıracak materyaller kullanılmalı.”

Akademisyenlerin 2 (%20)’si eğitim materyallerinin çocukların güvenliği açısından da uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

A2: “Benim güvenlikle ilgili takıntım var. Ufak mknatus içeren, yutulabilir materyaller var. Bu tür materyaller okulöncesi dönem çocukları için sıkıntı. Öğretmen kontrolünde, tam fiziksek ipucu ile kullanılmalı.”

Akademisyenlerin 1 (%10)’i materyallerinin ulaşılabilir olması gerektiğini belirtmiştir.

A10: “Kolay elde edilebilir olmalı. Yani aile isterse aynısından kolaylıkla bulup alabilmeli. Çünkü bazen aileler evde de aynısını çalışmak isteyebiliyor.”

Araştırmaya katılan ebeveynlerin eğitim materyalleri ile ilgili görüşleri Tablo 37’de verilmiştir.

Tablo 37: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunan Eğitim Materyalleri İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Materyalleri	f	%
Ulaşılabilirlik	1	10
Ergonomiklik	3	30
İşlevsellik	9	90
Sağlık	6	60
Genelleme	1	10

Ebeveynlerin eğitim ortamında bulunan eğitim materyalleri ile ilgili görüşleri beş tema altında yer almaktadır. Materyallerin kolaylıkla elde edilebilir olması yanıtı “Ulaşılabilirlik” teması altında yer almaktadır. Kırılmayan, sağlam, rahat taşınabilir, çabuk eskimeyen özellikte olması, dayanıklı olması yanıtları “Ergonomiklik” teması altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin Montessori yöntemine uygun olarak tasarlanması, dikkat geliştirici olması, materyallerin hem sağ el hem de sol el kullananlara göre tasarlanmış olması, eğitici yönünün fazla olması, çocuğun seviyesine uygun olması, duyu ve denge geliştirici özelliklerinin bulunması, çocuğun ihtiyacına uygun olması ve öğretim amacına uygun olması yanıtları “İşlevsellik” teması altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin sağlık açısından uygun, temizlenebilir, yıkanabilir, hijyenik olması, kanserojen madde içermemesi, sürekli dezenfekte edilmesi yanıtları “Sağlık” teması altında yer almaktadır. Kullanılan eğitim materyallerinin normal hayatta kullanılan materyaller olması ve gerçek materyaller tercih edilmesi ile ilgili yanıtları ise “Genelleme” teması altında yer almaktadır.

Tablo 37’e göre ebeveynlerin 1 (%10)’i eğitim materyallerinin ulaşılabilir olması gerektiğini belirtmiştir.

E1: “Öğretmenler kullandıkları materyalleri bize de önerirler, biz de alabilelim. Sorun değil.”

Ebeveynlerin 3 (%30)’ü eğitim materyallerinin ergonomik özelliklere sahip olması gerektiği belirtmiştir.

E9: “Materyaller sağlam olmalı, kullanılabilir olmalı. Dayanıklı olmalı, çabuk eskimeyen özelliklere sahip olmalı.”

Ebeveynlerin 9 (%90)’u eğitim materyallerinin işlevsel olması gerektiğini belirtmiştir.

E8: “Çocuğun ihtiyacına uygun olmalı eğitim açısından yani. Karşılıklı oyuna müsait olmalı, etkileşimi artırıcı olmalı.”

E6: “Eğitime katkısı olmalı, eğitici yönü olmalı. Dikkat dağıtmamalı bir de. “

Ebeveynlerin 6 (%60)’sı eğitim materyallerinin sağlık açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

E7: “Hijyenik olmalı. Hastalık riski çok yüksek çünkü. Sürekli dezenfekte edilmeli. Ya da çocuğa özel olabilir materyaller. Aileden isteyebilir eğitimciler. Bizim çocuk ağzına alıyor, 10 dakika sonra diğer çocuk ağzına alıyor. Bu yüzden kanserojen madde kullanılmamalı.”

Ebeveynlerin 1 (%10)’i eğitim materyallerinin yenilenebilir özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

E10: “Yenilenebilir olmalı. Normal hayatta kullanılan materyaller olsun. Özel bir materyal olmasına gerek yok bence. Gerçek materyaller kullanılmalı. Mesela gerçek materyallerin büyüğü, küçüğü farklı boyutları olmalı ama mutlaka gerçek olmalı.”

Araştırmaya katılan öğretmenlerin eğitim materyalleri ile ilgili görüşleri Tablo 38’de verilmiştir.

Tablo 38: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunan Eğitim Materyalleri İle İlgili Görüşleri Dağılımı

Eğitim Materyalleri	f	%
Ulaşılabilirlik	1	10
İşlevsellik	10	100
Ergonomiklik	2	20
Sağlık	3	30
Genelleme	3	30
Güvenlik	2	20
Stereotipik Davranışlar	1	10

Öğretmenlerin eğitim materyalleri ile ilgili görüşleri yedi tema altında ele alınmıştır. Materyallerin ailelerin kolay ulaşabileceği özellikte olması yanıtı “Ulaşılabilirlik” teması altında yer almaktadır. Çocuğun yaşına ve ihtiyacına uygun olması, sağlam olması, uyarlanabilir, kolay yıpranmayan özellikte olması, birkaç alanda kullanılabilir, çok amaçlı olması, bireysel materyaller olması, basit ve yalın olması, çalışılan programın amacına uygun ve gömülü öğretime uygun olması, beş duyuya hitap etmesi, tüm gelişim alanlarını desteklemesi, yeniden kullanılabilir olması ile ilgili yanıtları “İşlevsellik” teması altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin kırılmaz, dayanıklı, canlı renklerde olması, çok çeşitli ve dikkat çekici olması yanıtları “Ergonomiklik” teması altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin temizlenebilir olması, hijyenik olması ve bireysel olması ile ilgili yanıtları “Sağlık” teması altında ele alınmıştır. Materyallerin doğal ve gerçeğe çok yakın olması, normal gelişim gösteren çocukların materyallerinden farklı olmaması yanıtları “Genelleme” teması altında yer almaktadır. Materyallerin çocuğa zarar vermeyen bir yapıda olması, sivri uçlu olmaması yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Eğitim materyallerinin dikkat dağıtıcı unsurlardan oluşmaması yanıtı ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 38’e göre öğretmenlerin 1 (%10)’i eğitim materyallerinin ulaşılabilir olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Materyaller bence ulaşılabilir olmalı. Yani ailede kolaylıkla elde edip evde de kullanabilmeli.”

Öğretmenlerin 10 (%100)’u eğitim materyallerinin işlevsel olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Çok amaçlı olmalı, birkaç alanda da kullanılabilmeli.”

Ö5: “Programın amacını karşılamalı diye düşünüyorum. En önemlisi bireyselleştirilmiş olmalı.”

Ö6: “Gömülü öğretim kullanılabilir. Mesela sayılar konusu, çocuk arabaları seviyorsa ipucu olarak arabalar kullanılabilir sayıları anlatırken.”

Öğretmenlerin 2 (%20)'si eğitim materyallerinin ergonomik özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Kırılmaz, dayanıklı, ekonomik ve temizlenebilir olmalı.”

Öğretmenlerin 3 (%30)'ü eğitim materyallerinin çocuğun sağlığı açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö6: “Hijyen önemli yani kolay temizlenebilir olmalı.”

Öğretmenlerin 3 (%30)'ü eğitim materyallerinin genellenebilir özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö8: “Gerçeğe çok yakın materyaller kullanılmalı.”

Öğretmenlerin 2 (%20)'si eğitim materyallerinin çocukların güvenliği açısından uygun olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö3: “Çocuğa zarar vermeyecek yapıda olmalı. Batmamalı mesela ya da çocuğun bir yerini çizmemeli.”

Öğretmenlerin 1 (%10)'i çocukların stereotipik davranışlarını engelleyici özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö7: “Bireyselleştirilmiş olmalı. Dikkat dağıtıcı olmamalı, soft renklerde olmalı. Duyusal olarak beş duyuya hitap etmeli.”

Akademisyenlerin eğitim ortamıyla ilgili görüşlerine eklemek istedikleri Tablo 39'da verilmiştir.

Tablo 39: Araştırmaya Katılan Akademisyenlerin Eğitim Ortamında Bulunması Gereken Özelliklere Eklemek İstedikleri ile İlgili Dağılımı

Ek Olarak;	f	%
Motivasyon	2	20
Teknoloji	2	20
Stereotipik Davranışlar	3	30

Akademisyenlerin eğitim ortamında bulunması gerekenlerle ilgili eklemek istediği görüşler üç tema altında ele alınmıştır. Eğitim kurumlarında bir toplantı odası, veli bekleme odası yer alması, iyi dizayn edilmiş bir öğretmenler odasına sahip olması, materyal odası, çalışma odası, bilgisayar odası yer alması ile ilgili yanıtları “Motivasyon” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamlarında akıllı tahta, projeksiyon, ipad, laptop vs yer alması yanıtları “Teknoloji” teması altında ele alınmıştır. Eğitim ortamlarının uyarlardan temizlenmiş olması, dikkat dağıtmayacak özellikte olması, çocukların bireysel özelliklerine göre tasarım yapılması yanıtları ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır.

Tablo 39 incelendiğinde, akademisyenlerin 2 (%20)’si eğitim ortamlarının çalışanların motivasyonlarını yüksek tutacak özelliklerde olması gerektiğini belirtirken; 2 (%20)’si de eğitim ortamlarında teknolojinin bulunması gerektiğini belirtmiştir.

A1: “Kurumlarda öğretmenler için bir toplantı odası, veliler için bir bekleme odası mutlaka olmalı.”

A2: “Biraz konfor öğretmene iyi gelecektir, motivasyon açısından. İyi döşenmiş bir öğretmenler odası, bir materyal odası, ufak bir çalışma odası, bep, böp yapmak için bir bilgisayar odası olmalı bence. Ben bunların önemli olduğunu düşünüyorum, çünkü öğretmenin kendisini iyi hissetmesi, performansını da etkiler.”

A3: “Bunlara ek olarak bence teknoloji eklenebilir. Artık teknoloji çağındayız. Hiç akıllı tahtalardan bahsedilmedi, bunlar çok işlevsel. Akıllı tahtaların internet ortamına bağlanabilme özelliği olmalı, karşılıklı etkileşimi sağlıyor olmalı. Projeksiyonlar sınıflara yerleştirilmeli, bilgisayar, laptop, ipad bunlardan biri mutlaka olmalı. Hem çocukların ilgileri de var teknolojiye, hem de görsel hafızaları çok iyi. Bu yüzden eğitim ortamında kullanılması gerek diye düşünüyorum.”

Akademisyenlerin 3 (%30)’ü ise eğitim ortamlarının, çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

A5: “Uyarlardan temizlenmiş, dikkat dağıtmayacak ve öğretmenin kontrolünde bir ortam olmalı.”

Ebeveynlerin eğitim ortamıyla ilgili görüşlere eklemek istedikleri Tablo 40'ta verilmiştir.

Tablo 40: Araştırmaya Katılan Ebeveynlerin Eğitim Ortamında Bulunması Gereken Özelliklere Eklemek İstedikleri ile İlgili Dağılımı

Ek olarak;	f	%
Teknoloji	1	10
Stereotipik Davranışlar	1	10
Eğitime Destek	9	90
Genellenebilirlik	1	10
Sağlık	1	10

Ebeveynlerin eğitim ortamında bulunması gereken özelliklere eklemek istedikleri beş tema altında ele alınmıştır. Eğitim ortamlarında bilgisayar, ipad gibi teknolojik aletlerin yer alması ile ilgili yanıtları “Teknoloji” teması altında ele alınmıştır. Eğitim ortamının karmaşık olmaması yanıtı “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Eğitim kurumlarında yüzme havuzu, duyu bütünleme, konuşma terapisti vs olması gerektiği, otizm haricinde farklı bir engeli olan öğrenci varsa ona göre uyarılma yapılması, çocuğun her ihtiyacının aynı ortamda olması, psikolog, rehberlik, sportif etkinlikler, parklar, yüzme havuzu, ata binme gibi etkinliklerin aynı kurum içinde bulunması, oyun etkinliklerinin yer alması, veli bekleme odalarında aile eğitim seminerlerinin ilanlarının yer alması, eğitim ortamlarının masa aktivitesi ve fiziksel eğitim olarak ikiye ayrılması ve bu iki alan arasında geçiş sağlanması, eğitim ortamlarında ayna olması, hareketi destekleyici ve duylara hitap eden oyun odası olması yanıtları “Eğitime destek” teması altında yer almaktadır. Normal eğitim sınıflarında eğitim görülmesi yanıtı ise “Genelleme” teması altında ele alınmıştır. Eğitim ortamlarında küçük bir buzdolabı yer alması yanıtı ise “Sağlık” teması altında yer almaktadır.

Tablo 40'a göre ebeveynlerin 1 (%10)'i eğitim ortamlarında teknolojik özelliklerin olması gerektiğini belirtmiştir.

E3: “Teknoloji kullanılmalı bence sınıflarda. Bilgisayar, ipad gibi teknolojik aletler kullanılmalı.”

Ebeveynlerin 1 (%10)'i eğitim ortamında bulunan özelliklerin çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

E1: "Karmaşıklık olmamalı. Sınıf sade ve ferah olmalı."

Ebeveynlerin 9 (%90)'u eğitim ortamlarında bulunan özelliklerin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

E2: "Otizmli çocukların farklı bir engeli varsa, eksikliği varsa ekstra uyarlanmış bir materyal kullanılmalı. Otizmli çocuk, normal akranlarının eğitim gördüğü ortamlarda eğitim almalı bence. Kendisi eksik veya fazla hissetmesin."

E7: "Bence ideal bir sınıf ikiye ayrılabilir. Masa aktivitesi ve fiziksel eğitim olarak bir bölüm tasarlanabilir. Birinden diğerine geçiş alanı yapılabilir. Mesela fiziksel eğitim alanında çocuk ısınma hareketleri yapıp sonra o geçiş alanından masa başına geçilebilir. Sonra tekrar fiziksel eğitim alanında esneme hareketleri, dinlendirici hareketler yapıp çocuğun eve mutlu dönmesi sağlanabilir. Tek masa başı etkinlikler sıkıcı oluyor."

Ebeveynlerin 1 (%10)'i eğitim ortamlarının çocukların sağlığını olumlu yönde etkileyecek özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

E6: "Sınıflarda küçük bir buzdolabı olabilir. Çocukların ilaçları oluyor bozulabilen. Bunları koymak için veya süt, yoğurt gibi bozulma ihtimali olan yiyecekler için bence her sınıfta buzdolabı olmalı."

Öğretmenlerin eğitim ortamı tasarımı ile ilgili görüşlerine eklemek istedikleri görüşler Tablo 41'de verilmiştir.

Tablo 41: Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Eğitim Ortamında Bulunması Gereken Özelliklere Eklemek İstedikleri İle İlgili Dağılımı

Ek Olarak;	f	%
Güvenlik	3	30
Teknoloji	1	10
Stereotipik Davranışlar	5	50
Eğitime Destek	5	50
Genelleme	1	10

Öğretmenlerin eğitim ortamında bulunması gereken özelliklere eklemek istedikleri görüşler beş tema altında ele alınmıştır. Eğitim ortamlarının çıkışlarında yangın merdiveni olması, acil çıkış logolarının yer alması, tavanda yangın uyarıcı olması, priz güvenliği alınmış olması, depreme karşı eşyaların sabit olması, eğitim kurumlarında revirin mutlaka olması gerektiği, eğitim ortamlarının çocuğa zarar vermeyecek şekilde tasarlanması ile ilgili yanıtları “Güvenlik” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamlarında iPad, bilgisayar kullanılması yanıtı “Teknoloji” teması altında yer almaktadır. Eğitim kurumlarında yapılan anons sistemi çocukların dikkatini dağıttığı için tercih edilmemesi gerektiği, eğitim ortamlarının boş, sade, düzenli, temiz, ferah ve gereksiz eşyalardan arınmış olması gerektiği, eğer bir sınıfa iki öğrenci paylaşıyorsa araya paravan çekilmesi, eğitim ortamlarında süngerle kaplı mola alanlarının olması, uyanarlardan temizlenmiş olması ve ses yalıtımının yapılmış olması gerektiği ile ilgili görüşleri ise “Stereotipik Davranışlar” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamlarında masa harici köşelerin olması gerektiği, oyun alanları, uptout odalarının olması gerektiği, eğitim ortamlarının zeminlerinde halı, minder vs olması ve kullanılabilmesi, boy aynası yer alması, kitap okuma köşesi, oyun köşesi olması, bahçeli bir alan olması yanıtları “Eğitime Destek” teması altında yer almaktadır. Eğitim ortamlarının normal sınıf ortamlarından farklı olmaması gerektiği yanıtı ise “Genelleme” teması altında ele alınmıştır.

Tablo 41’e göre öğretmenlerin 3 (%30)’ü eğitim ortamlarında güvenlik önlemleri alınması gerektiğini belirtmiştir.

Ö2: “Hiç afet durumlarından bahsetmedik mesela. Güvenlik önlemleri çok önemli bence. Afet durumlarına karşı önlem alınmalı. Yangın merdiveni olmalı mesela sınıf çıkışlarında. Her sınıfta acil çıkış logosu olmalı. Yangın uyarıcı olmalı tavanda. Priz güvenliği de önemli bence. Çünkü çocuklar merak edip parmaklarını sıkabiliyor. Bu yüzden priz güvenliği alınmalı. Ve son olarak söylemek istediğim depreme karşı önlem olarak tüm eşyalar sabitlenmeli.”

Ö5: “En önemli şeylerden biri de revir olmalı. Doktor ve hemşire mutlaka olmalı okullarda.”

Öğretmenlerden bir kişi eğitim ortamlarında teknoloji bulunması gerektiğini belirtmiştir.

Ö1: “Sınıflarda mutlaka bilgisayar, ipad tarzı bir teknolojik alet olmalı. Çünkü çağımız bu. Çocuklarında teknolojiye karşı ilgileri var. Bence bunu kullanmalıyız. Ayrıca çocuk için motivasyon da olur.”

Öğretmenlerin 5 (%50)’i eğitim ortamlarının çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö4: “Sınıflar düzenli, temiz olmalı. Ferah, gereksiz eşyalardan arınmış olmalı.”

Öğretmenlerin 5 (%50)’i eğitim ortamlarında bulunan özelliklerin çocukların eğitimine destek olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö4: “Sınıflarda masa harici köşeler olmalı, müzik, oyun, lego, okuma köşesi gibi.”

Ö5: “Oyun alanları olmalı hep masa başı çalışılmamalı.”

Ö9: “Boy aynası olmalı sınıflarda. Çocuğun kendini görerek çalışılan bazı programlar var. Taklit gibi aynaya bakarak çalışılan ya da özbakım becerileri gibi. Oyun odaları, minderli kitap okuma köşesi olmalı.”

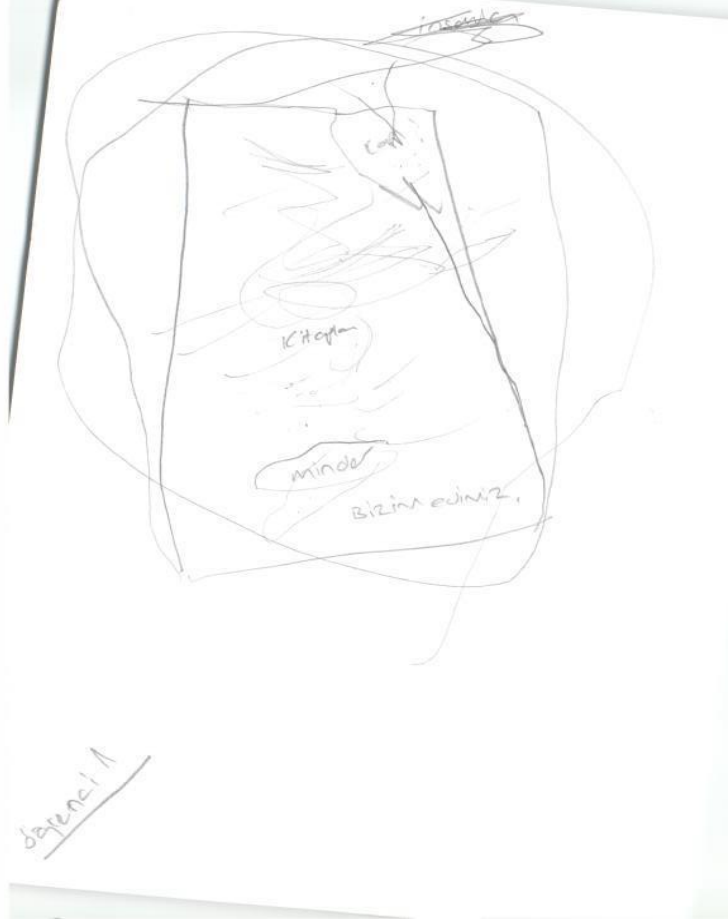
Öğretmenlerden sadece bir kişi eğitim ortamlarının genellenebilir özelliklere sahip olması gerektiğini belirtmiştir.

Ö10: “Normal sınıflardan farklı olmaması gerekir.”

OSB olan 6 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Öğrencilere “Bana kendini daha mutlu hissedeceğin sınıfı çizer misin?” yönergesi verilerek boş bir A4 kağıda istediği sınıf ortamını çizip anlatması istenmiştir.

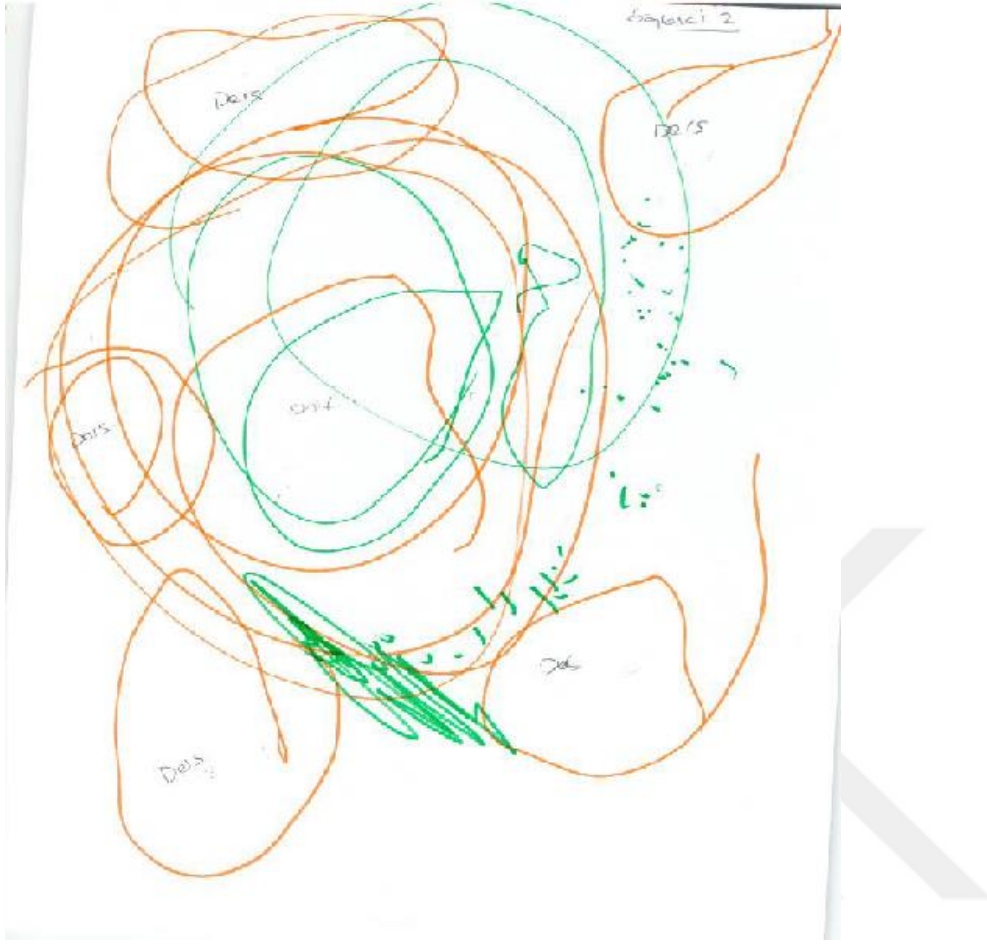
Araştırmaya katılan OSB olan çocukların çizmiş olduğu resimler şu şekildedir:

Ç1:

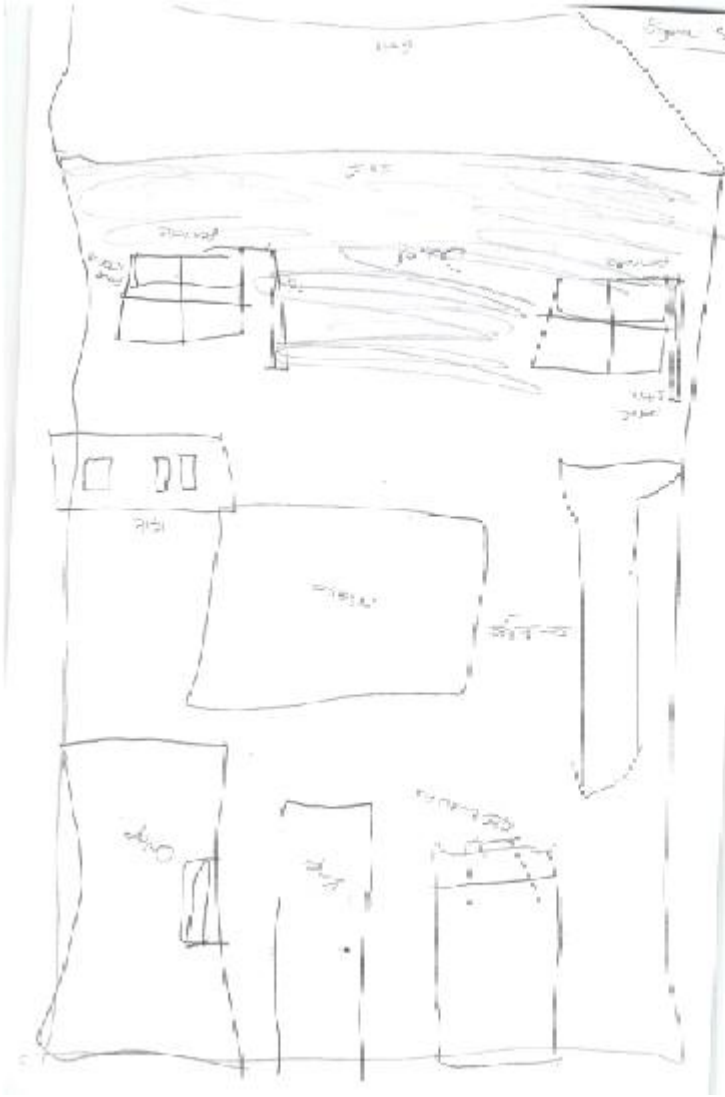
Ç1'in çizmiş olduğu resim incelendiğinde, sınıfı ev ortamına benzettiği görülmüştür. Çizdiği resmi “Bizim evimiz” olarak tanımlamıştır. Kapı, kitaplar ve minderler çizdiği görülmüştür.

Ç2:

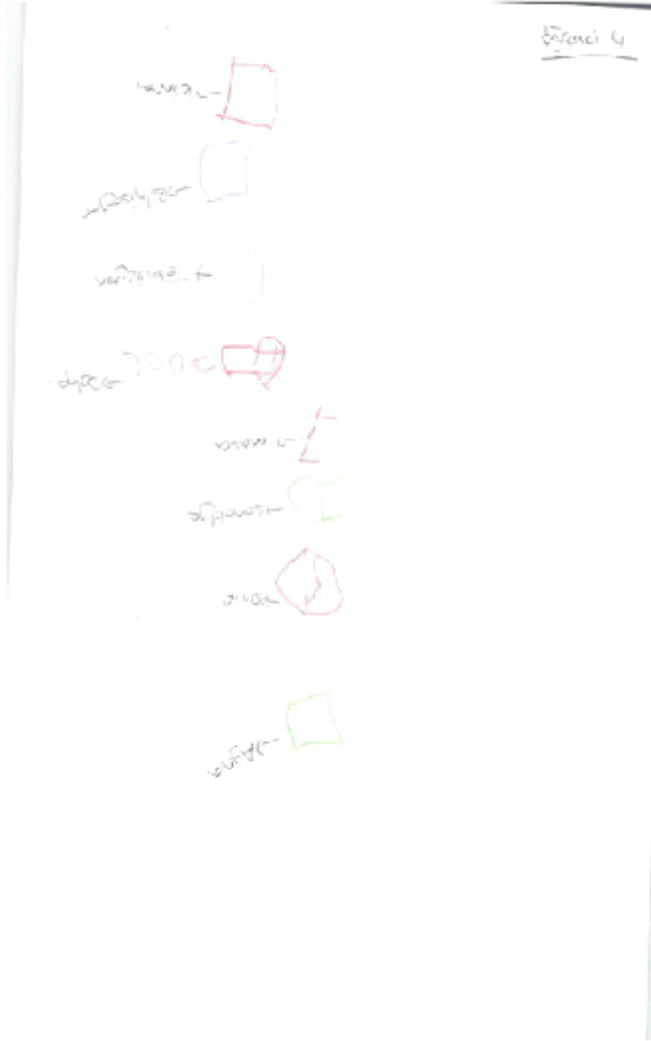
Ç2'in çizmiş olduğu resim incelendiğinde, sınıf ortamını daire şeklinde çizdiği ve etrafında beş adet ders köşeleri yaptığı görülmüştür. Kendisine bu köşeler sorulduğu zaman “ders yapıyoruz” yanıtını vermiştir.

Ç3:

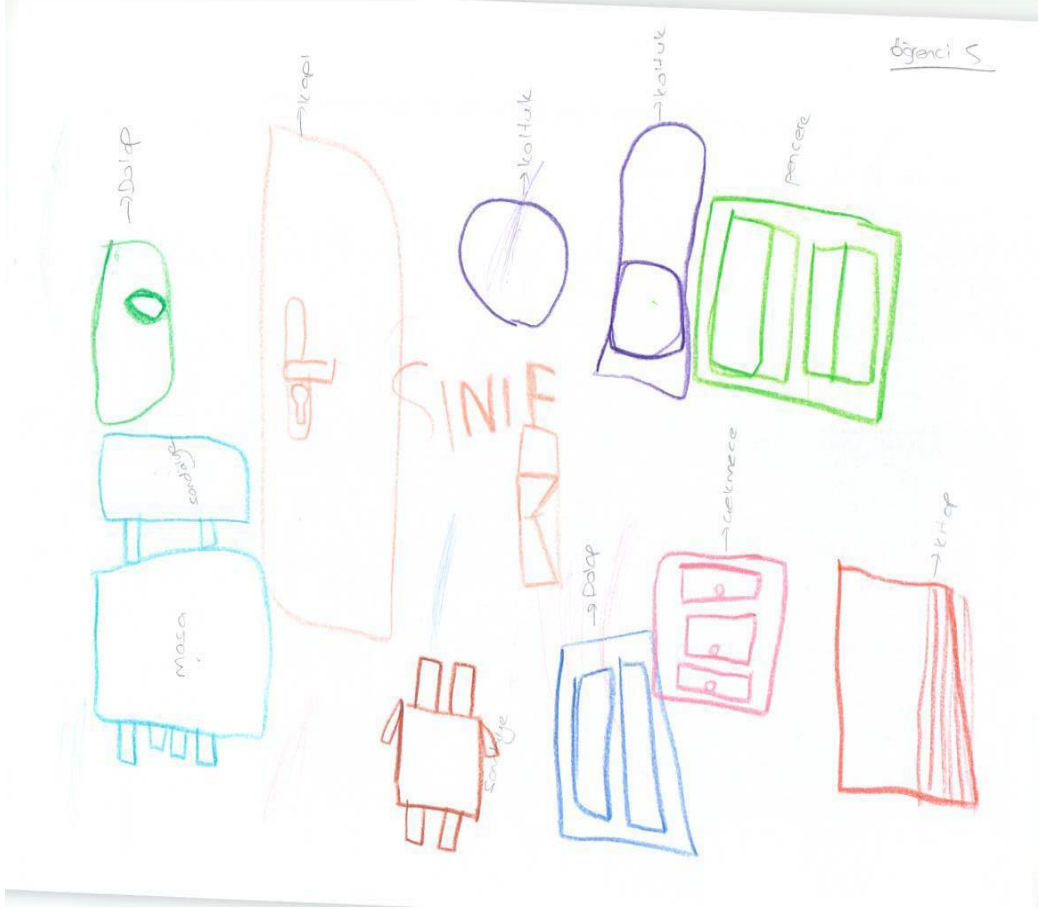
Ç3'ün çizmiş olduğu resim incelendiğinde, sınıfı eve benzetti görülmüştür. Sınıfın bir çatısı, duvarları, pencereleri, store perdeleri, masa, sandalye, ışık, dolap, kapı ve çöp kutusu çizdiği görülmüştür.

Ç4:

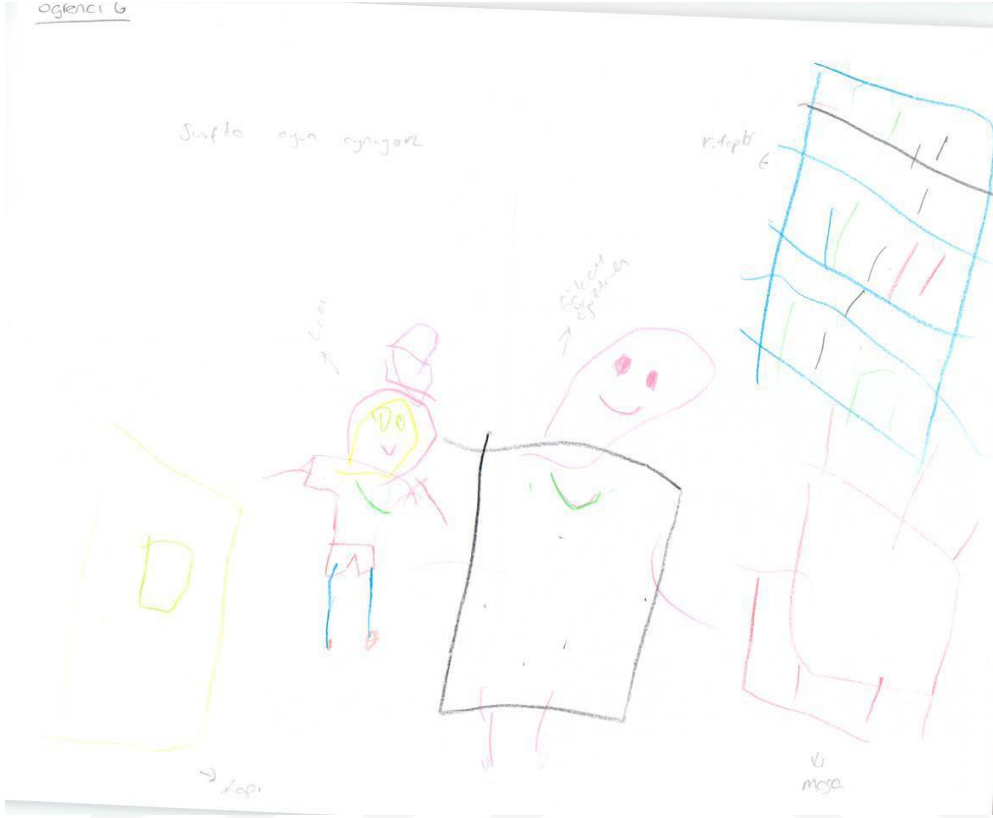
Ç4'ün çizmiş olduğu resim incelendiğinde, sınıfta düz sıra şeklinde eşyaları sıraladığı görülmüştür. Çocuğa çizmiş olduğu eşyalar sorulduğu zaman sırasıyla; klima, bilgisayar, televizyon, dolap, masa, sandalye, sınıf ve ayna şeklinde tanımlamıştır.

Ç5:

Ç5'in çizmiş olduğu resim incelendiğinde, birbirinden bağımsız eşyalar olduğu görülmüştür. Bu eşyalar şu şekildedir; masa, iki tane sandalye, dolap, kapı, iki tane koltuk, çekmece, pencere ve kitap çizmiştir. Sandalye ve koltukları iki tane çizmesinin sebebi sorulduğunda "birisi öğretmenim, birisi benim" cevabını vermiştir.

Ç6:

Ç6'ın çizmiş olduğu resim incelendiğinde, içinde birçok kitap bulunan kitaplık, masa, kapı çizdiği görülmüş. Resmin ortasına ise kendisini ve öğretmenini çizdiği, sınıfta ne yaptıkları sorulduğu zaman ise, "Oyun oynuyoruz" yanıtını vermiştir.

5. TARTIŞMA

Bu araştırmada, OSB olan çocuklara yönelik uygun eğitim ortamı ile ilgili görüşlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma örneklemini, özel eğitim bölümü akademisyenleri, otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla çalışan öğretmenler, otizm spektrum bozukluğu olan çocukların ebeveynleri ve otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar oluşturmaktadır. Katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak veri toplama süreci tamamlanmıştır. Verilerin çözümünde içerik analizi yapılmış ve çözümünde uzman görüş birliği alınmıştır. Katılımcıların vermiş olduğu yanıtlar tek tek incelenmiştir.

Bu araştırmaya katılan ebeveynler, çocuklarının eğitimde başarılı olması için, aile desteğinin öneminin farkında oldukları ve bununla ilgili çaba gösterdiklerini belirtmiştir. Çelenk (2003) araştırmasında okul ile işbirliği halinde çalışan ebeveynlerin çocuklarının okul başarısının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ailelerin çocukların eğitimiyle ilgili sürekli araştırmalar yapmaları, çocuk gelişimi ve eğitimiyle ilgili makaleler okumaları, aile eğitim seminerlerine düzenli olarak katılmaları onların bu konudaki bilinç düzeyini yükseltmektedir. Aile eğitimlerine düzenli katılan aileler, çocuk eğitimi konusunda daha ilgili, daha gerçekçi beklentiler içinde olduğu görülmüştür.

Arabacı ve Aksoy (2005) araştırmasında aile eğitim programlarına düzenli katılan annelerin, katılmayan annelere göre çocuklarının eğitimde olumlu etkileri olduğu sonucu elde edilmiştir. Ayrıca Keçeli (2008) yapmış olduğu araştırmada ailelerin engelli çocukların eğitimine katılımının önemini vurgulamıştır. Ailelere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi ve bu programların tüm ailelerin özelliklerini kapsayacak içerikten oluşması gerektiğini belirtmiştir. Ailelere probleme müdahale etmekten çok problem oluşmadan önce nasıl bir düzenleme yapması gerektiği ile ilgili yol gösterilmesi gerektiği sonucu elde edilmiştir.

Araştırmaya katılan ebeveynler eğitim ortamlarını gözlemlemek istediklerini belirtmiştir. Eğitim ortamının kapısında içeriden görünmeyen bir cam olması gerektiğini ve eğitim ortamını gözlemlemek istediklerini belirtmişlerdir. Bunun sebebi, engelli çocuğa sahip ailelerin kaygı düzeylerinin yüksek olması olabilir. Coşkun ve Akkaş (2009) yapılan araştırmasında engelli çocuğa sahip ailelerin sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir. Engelli çocuğa sahip ailelerin kaygı düzeylerini

en az seviyeye indirmenin yolu sosyal destektir. Baltaş (2007) yapmış olduğu çalışmasında engelli çocuğa sahip ailelere verilen sosyal desteğin, onların endişe ve kaygı düzeylerini en aza indirdiği sonucunu elde etmiştir.

Siklos ve Kimberly (2006) çalışmasında OSB olan çocukların ebeveynleri ile down sendromlu çocukların ebeveynlerinin sosyal destek ihtiyacını değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre gelişimsel yetersizliği olan çocukların eğitim aldığı kurumlarda tedavi ve terapi odalarının mutlaka olması gerektiği belirtilmiştir. Eğitim programlarında terapi ve tedavi uygulamalarına yer verilmesinin önemi vurgulanmıştır. Bu araştırmada, ebeveynlerin kurumlardan beklentilerinden biri de; personelin özel eğitim alanında uzman olması, kendilerini sık sık çocuğunun eğitimi ile ilgili bilgilendirmesi, öz bakım becerilerine ağırlık vermesi ve kurumlarda çok sık öğretmen değişikliği yapılmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir.

Ayrıca Yıkılmış ve Özbey (2009) çalışmasında otistik çocuğa sahip annelerin rehabilitasyon merkezlerinden beklentilerini incelemiştir. Bu araştırmaya göre, annelerin kurumlarda kamera sisteminin olması gerektiğini vurguladıkları görülmüştür. Anneler, seansların kontrollerinin yönetici tarafından sağlanmasını ve ders saatlerinin uzatılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlerin, çocukların eğitiminde öz bakım becerilerine ağırlık vermesi gerektiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, çocukların gelişimleri konusunda düzenli olarak ailelere geri bildirim vermesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Eğitim ortamlarında öğretmen haricinde yardımcı öğretmenin de mutlaka yer alması gerektiğini vurgulamışlardır. Eğitim ortamları, bireysel terapi odası şeklinde planlamalı, sınıflarda tek öğrenci olmalı şeklinde görüş bildirmişlerdir. Sınıf ortamındaki materyallerin sürekli değişmesi ve güncellenmesi gerektiğini belirtmişler ve bu yeniliklerden haberdar olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca bu merkezlerde yer alan materyallerin çok çeşitli olması gerektiği görüşünü de bildirmişlerdir. Materyallerin sürekli yenilenmesi ve çeşitlendirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak, OSB çocuğa sahip ailelerin görüşleri eğitim ortamlarının bireysel olarak dizayn edilmesi, çocukların bireysel eğitim almasının daha verimli olacağı yönündedir. Grup eğitiminin çocukların bireysel farklılıkları nedeniyle aynı eğitim programına dâhil olamayacakları, problem davranışların birbirlerinden etkilenerek artacağı yönündedir.

OSB çocukların ebeveynlerinin aile eğitim seminerlerine ilgili olduğu, eğitim ile ilgili sürekli araştırmalar yapmaları, öğrenmeye ve araştırmaya açık oldukları sonucu elde edilmiştir. Erdoğan ve Demirkasımoğlu (2010) araştırmasında, ailelerin eğitim

sürecine katılımına ilişkin öğretmen ve yönetici görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucuna göre, ailelerin çocukların eğitime dâhil olması çocukların eğitimi için büyük önem taşımaktadır. Aile eğitimleri ve seminerleri düzenlenmeli ve sürekli katılım sağlanmalıdır.

Sağiroğlu (2006) çalışmasında, gelişimsel yetersizliği olan çocukların ebeveynlerinin özel eğitim kurumlarından beklentilerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu araştırma sonucuna göre, özel eğitim kurumlarına devam eden çocuğa sahip ebeveynlerin bu merkezlerde mutlaka olması gereken gözlem odaları, kapalı tv sistemi gibi sistemlerin yer alması gerektiği görüşünü belirtmişlerdir. Bu araştırmanın bir başka sonucu ise, gelişimsel yetersizliğe sahip çocukların ebeveynleri, bireysel eğitim ile birlikte grup eğitimine ağırlık verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca bu eğitimlerin tam gün sürmesinin önemini vurgulamışlardır.

Araştırma sonucuna göre katılımcıların ortak görüşlerinden biri, OSB olan çocuklara bağımsız davranışlar kazandırmaktır. Katılımcılar eğitim ortamlarının kapı kolunun çocukların bağımsız olarak açıp kapatabilmelerine yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca otizme ek engel olarak fiziksel yetersizlik söz konusu ise kapının o genişlikte olması gerektiğini belirtmişlerdir. İrtenk (2011) araştırmasında özel eğitim okullarında bulunan kapıların tekerlekli sandalyenin geçebileceği genişlikte olması gerektiği sonucunu elde etmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların ortak görüşlerinden biri de, OSB'li çocuğun güvenliğinin ön planda olmasıdır. OSB'li çocuklar kendini koruma konusunda desteklenmelidir. Tehlikelerin farkında olmadıkları için sakatlanma veya kendini yaralama riskleri vardır. Bu yüzden eğitim ortamlarının güvenlik açısından önlemlerinin alınmış olması ve güvenlik ön planda olacak şekilde tasarlanması görüşler arasındadır. OSB'li çocukların ailelerinin kaygı düzeylerinin de yüksek olması sebebiyle güvenlik anlamında hassas oldukları görülmüştür. Katılımcıların eğitim ortamının pencere özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde, çocukların güvenliğinin ön planda olması gerektiği ve pencerelerin çocukların güvenliğini göz önüne alarak tasarlanması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, kilitli bir sistem olması gerektiği ve bu kilidin öğretmen kontrolünde kullanılması gerektiği belirtilmiştir. İrtenk (2011) çalışmasında pencerelerin çocukların ulaşamayacağı yerde olması gerektiği ve pencerelerin açılması ile ilgili güvenlik önlemlerinin alınması gerektiği sonucuna varmıştır. Katılımcılar, pencerelerin sağlam olması, top vs geldiği zaman kırılmaması gerektiği görüşünü

belirtmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan katılımcılara göre pencereler çocukların stereotipik davranışlarını tetikleyici özellikte olmaması gerekmektedir. Geniş pencereler kullanılması, daha ferah bir ortam yaratmak için ışığı yeteri kadar alması gibi özelliklerle stereotipik davranışların önüne geçilebileceği sonucu elde edilmiştir. Otizmlili çocukların ses hassasiyeti sebebiyle pencerelerde ses geçirmezlik özelliğinin de olması gerektiği belirtilmiştir. İrtenk (2011) çalışmasında otizmlili çocukların eğitim aldığı sınıf pencerelerinin çift camlı olması, her iki camın sertleştirilmiş ve lamine edilmiş olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca yere kadar olan camların önünün güneş kırıcı ile kapanması ve camı bölen ayırıcıların olması gerektiği sonucu elde edilmiştir.

Araştırma sonucuna göre, katılımcıların ortak görüşlerinden biri ise, OSB'li çocukların eğitim ortamlarının onları sakinleştirici ve rahatlatıcı bir şekilde düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. OSB'li çocukları düzensiz ve dağınık bir görüntü rahatsız eder ve bu dağınıklık davranış problemlerine sebep olabilir. Bu yüzden düzenli bir görünüm önemlidir. Vogel (2008) araştırmasında OSB'li çocukların sınıf ortamlarının fazla uyaranlardan arındırılmış olması gerektiği sonucunu elde etmiştir. Duvarların temiz olması, bir şey asılı olmaması gerekmektedir. Wise (2017) çalışmasında ise, OSB'li çocukların çalışma ortamlarında bulunan dolapların kapalı olması, içinde bulunan nesnelere görünmemesi gerektiğini belirtmiştir. Eğer dolaplar kapaklı değilse, önüne bir perde çekilebilir önerisinde bulunmuştur.

Araştırma sonucuna göre, akademisyenlerin ve öğretmenlerin en çok üzerinde durdukları nokta OSB'li çocukların stereotipik davranışlarıdır. Eğitim ortamının çocukların stereotipik davranışlarını azaltıcı ve önleyici olacak şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Stereotipik davranışların çocukların kendine ve çevresine zarar verme ihtimali olduğu için bu davranışlarını engelleyecek şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Sarı ve Girli (2012) yapmış olduğu çalışmada gelişimsel yetersizliği olan çocuklarda kaza ve yaralanmaları incelemiştir. Bu araştırmaya göre, otizmlili çocukların stereotipik davranışları sebebiyle öfke nöbeti geçirip kendine ve çevresine zarar verdikleri sonucunu elde etmişlerdir. Ayrıca eğitim ortamları ve çocuğun yaşadığı evde güvenlik önlemlerinin alınması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Çocuğun öğretmeni ve ailesinin ilk yardım konusunda bilgi sahibi olması için bu konuda eğitimlere katılması önerilmiştir. OSB'li çocuklara ise zor durumlarda yardım isteme becerileri öğretilmesi önerilmiştir.

Katılımcıların eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde, çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Otizmlı çocuklarda problem davranışlara bağlı olarak duvara başını vurma, çarpma, bir şeyler fırlatma gibi davranışlar görülebilmektedir. Herhangi bir tehlikeye ve kazaya sebep olmamak için duvarın yumuşak bir yapıda olması gerektiği, çocuk boyuna kadar olan kısmın ve duvarın sadece bir bölümünün süngerle kaplanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Çocukların ses duyarlılığı göz önüne alınarak duvarların yalıtımının iyi yapılmış olması gerekmektedir. Ayrıca duvarların renginin sade bir renkten yana tercih edilmesi, göz alıcı özellikte olmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir. İrtenk (2011) araştırmasında eğitim ortamının duvar renginin yumuşaklaştırılmış pastel tonlarda olması gerektiği sonucunu elde etmiştir.

Katılımcıların eğitim ortamının havalandırma, ısınması ile ilgili görüşleri incelendiğinde, çocukların stereotipik davranışlarını önleyici olması ve insan sağlığına uygun olması gerektiği sonucuna varıldığı görülmüştür. Katılımcılara göre, klima çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilediği için merkezi ısınma sistemi olması gerekmektedir. Akademisyenler ısınma sisteminin yerden olması gerektiğini belirtmiştir. İrtenk (2011) araştırmasında, eğitim ortamlarının ısınma sisteminin yerden ısınma olarak tasarlanması gerektiği sonucunu elde etmiştir. Katılımcıların görüşleri sonucunda, eğitim ortamının havalandırmasının sürekli bir sirkülasyon halinde olması gerekmektedir. Otizmlı çocukların koku hassasiyeti göz önüne alınırsa havalandırmanın düzenli olması gerektiği büyük önem taşımaktadır.

Araştırma sonucuna göre, OSB çocuklarla çalışan öğretmenler motivasyonlarını yüksek tutmak için eğitim ortamlarının önemli olduğunu belirtmiştir. Akçin, Çapa-Tayyare ve Mandan (2014) araştırmasında, bağımsız otistik çocuklar eğitim merkezinde yaşanan sorunları öğretmen görüşlerine dayalı olarak incelenmiştir. Araştırma sonucuna göre, OSB'li çocukların eğitim aldıkları ortamlar çocukların gereksinimleri ve ihtiyaçları göz önünde bulunarak düzenlenmelidir. Eğitim ortamlarının fiziksel yapısı, çocukların eğitsel değerlendirme sonuçları göz önünde bulunarak tasarlanmalıdır. Bu merkezlerde çalışan öğretmenlere OSB'li çocukların eğitiminde kullanılan uygulamalar konusunda eğitim verilmelidir. OSB'li bireylerin ihtiyaç duyduğu işlevsel beceri programı hazırlanmalıdır. Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı (BEP) hazırlanması ve uygulanması konusunda öğretmenlere eğitim verilmelidir. OSB'li çocuklar eğitim merkezlerinde eğitim gören otizmlı çocuğa sahip ailelere, çocuklarına beceri ve

davranışlar kazandırmak ve yasal hakları hakkında bilgilendirmek için eğitimler verilmeli, ailelerin ihtiyaç duyduğu psikolojik destek alan uzmanları sağlanması için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Akkaş (2017) yapmış olduğu araştırmasında özel eğitim ve OÇEM sınıflarında çalışan öğretmenlerin iş doyumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sosyalleşmesi amaçlı düzenlenen etkinliklerin öğretmenlerinde motivasyonunu yükselttiği ve dolayısıyla iş doyumlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bu tür etkinliklerin çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğunu gözlemek öğretmenlerin de motivasyonunun yükselmesinde etkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucuna göre, katılımcıların kendilerine sorulan sorulara eklemek istedikleri sorulmuş ve teknolojik aletlerin eğitim ortamlarında kullanılması gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Bunun sebebi, teknoloji ile iç içe yaşamamız ve otizmlili çocukların teknolojiye olan ilgisi olabilir. Eliçi, Yıkmış ve Cavkaytar (2015) çalışmasında OSB'li çocuklara işlevsel okuma becerilerinin kazandırılmasında tablet bilgisayar aracılığıyla sunulan programın etkililiğini değerlendirmiş ve araştırmaya katılan tüm deneklerin işlevsel okuma becerileri kazanmaları üzerinde tablet bilgisayar programının etkili olduğunu, deneklerin beceriyi genelledebildiğini ve izleme sürecinde başarıyla sürdürdüğü görülmüştür. OSB'li çocukların eğitim ortamlarında mutlaka bilgisayar, tablet ve internetin kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

Kurnaz ve Akmanoğlu (2014) araştırmasında otizmlili çocuklara video ile kendine model olma becerilerinin etkileri incelemiştir. Video ile kendine model becerilerinin OSB'li çocuklar üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna varılmıştır. Literatür incelendiğinde, OSB'li çocukların eğitiminde video yoluyla öğretimin olumlu etkileri ile ilgili birçok araştırma görülmüştür. Eğitim ortamlarında teknolojik olanakların daha kullanışlı ve erişilebilir olması video ile öğretim yöntemini kullanma şansını arttıracığı sonucuna varılmıştır.

William, Wrigth, Callaghan ve Coughlan, (2002) araştırmasında 3-5 yaş arası OSB'li çocukların eğitiminde kullanılan okuma yöntemlerinin etkililiğini incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. 10 hafta boyunca bilgisayar destekli eğitim verilmiştir. Çocukların hepsinin, bilgisayar koşullarında, kitap koşuluna göre daha fazla zaman harcadıkları görülmüştür. Bilgisayar destekli öğrenme sonrası çalışmanın sonunda, sekiz çocuğun beşinin en az üç kelimeyi güvenilir bir şekilde tanımlayabildiği sonucuna varılmıştır. OSB olan çocukların eğitiminde geleneksel okuma yöntemlerinin yerine bilgisayar destekli eğitim programlarının daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

Yapılan araştırmaların sonucuna göre eğitim ortamlarında teknolojinin kullanılmasının OSB'li çocuklar için olumlu etkileri olduğu grlmştir.

Araştırmada, OSB'li çocukların görüşlerinden biri eğitim ortamında yer alan köşelerde minder ve kitaplar olmasıydı. Bunun sebebi OSB'li çocukların geleneksel eğitim ortamlarından sıkılmış olması ve kendilerini daha rahat hissedecekleri bir ortam tercih etmek istemeleri olabilir. Wise (2017) alışmasında OSB'li çocukların çalışma ortamlarının onları sakinleştirici ve rahatlatıcı olması gerektiğini belirtmiştir. Eğitim ortamlarında minderler, battaniyeler ve kitaplarla kaplı köşeler olması gerektiğini belirtmiştir. Bu köşeler, hem çocukların stresini azaltır hem de onların daha mutlu ve sakin olmasını sağlar.

Bu araştırma, OSB olan çocuklara yönelik uygun eğitim ortamı ile ilgili akademisyenlerin, eğitimcilerin, ebeveynlerin ve OSB olan çocukların görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Literatür incelendiği zaman, bu konuyla ilgili araştırmaların az sayıda olması dikkati çekmektedir. OSB'nin tek tedavi yöntemi eğitimidir. Bu yüzden OSB olan çocukların eğitim ortamlarının tasarımı ve uyarlanması çok büyük önem taşımaktadır. Bu araştırma OSB olan çocuklara yönelik kurum açmak isteyenlere, kurum sahiplerine, eğitim koordinatörlerine ve eğitimcilerine fikir vererek örnek olacaktır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

OSB olan çocuklara uygun eğitim ortamı görüşlerinin incelenmesi amacıyla yapılan araştırmanın sonuçlarına göre;

- Ebeveynlerin, çocukların eğitimine önem verdiğini, çocuk eğitiminde öğretmenlerin desteğine ihtiyaç duydukları ve işbirliği halinde çalışmak istedikleri görülmüştür. Aile eğitimlerine düzenli katılan aileler, çocuk eğitimi konusunda daha ilgili ve daha gerçekçi beklentiler içinde olduğu görülmüştür.
- Eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili sonuçlar incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının güvenliğinin göz önünde tutulması gerektiği ve bu sebeple eğitim ortamında bulunan kapıların ergonomik ve çocuğa zarar vermeyecek yapıda olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca OSB olan çocukların bazı stereotipik davranışları olması sebebiyle kapı özelliğinin bu davranışları tetikleyici özelliklere sahip olmaması gerekmektedir. Örneğin, iki yana açılan kapıların çocukların stereotipik davranışlarını tetiklediği bu tür kapıların problem davranışa sebep olabileceğini düşünülmektedir.
- OSB olan çocuklara öğretilmesi gereken hedeflerden biri de; bağımsız davranışlar kazandırmaktır. Katılımcılar eğitim ortamlarının kapı kollarının çocukların bağımsız olarak açıp kapatabilmelerine yönelik olması gerektiğini belirtmişlerdir. Ayrıca otizme ek engel olarak fiziksel yetersizlik söz konusu ise kapının o genişlikte olması gerektiğini belirtmişlerdir.
- Ebeveynler eğitim ortamında bulunan kapılarda içeriği gösteren ama içeriden bakınca dışarıyı göstermeyen minik bir cam olması gerektiğini belirtmiştir. Eğitim ortamının kapısında böyle bir özelliğin olmasını istemelerinin sebebi, dersi dışarıdan gözlemleyebilmektir. Öğretmenlerin görüşleri ise bu sonucun aksine, eğitim ortamında bulunan kapılarda cam olması ve bu camın içeriden bakınca dışarıyı göstermesi, dışarıdan bakınca içeriği göstermemesi yönündedir.
- Öğretmenler, ebeveynlerin dışarıdan dersi gözlemlemesinin, hem öğrencinin hem de kendilerinin dikkatini dağıttığını belirtmiştir. Öğrencilerin camdan bakan annesini veya babasını görünce onun yanına gitmek istediğini ve bu durum karşısında dersin bölündüğünü ifade etmiştir.

- Ebeveynlerin ve öğretmenlerin eğitim ortamının kapı özelliği ile ilgili ortak görüşlerinden biri, eğitim ortamında bulunan kapıların farklı ortamlarda gördüğü kapılarla aynı özelliklerde olması yönündedir. Kapı özelliğinin tüm sınıflarla aynı olması, çocuğun daha kolay bir şekilde genelleyebileceği görüşündedir.
- Katılımcıların eğitim ortamının pencere özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde, çocukların güvenliğinin ön planda olması gerektiği ve pencerelerin çocukların güvenliğini göz önüne alarak tasarlanması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Ayrıca, kilitli bir sistem olması gerektiği ve bu kilidin öğretmen kontrolünde kullanılması gerektiği belirtilmiştir.
- Katılımcılar, pencerelerin sağlam olması, top vs geldiği zaman kırılmaması gerektiği görüşünü belirtmiştir. Ayrıca araştırmaya katılan katılımcılara göre pencereler çocukların stereotipik davranışlarını tetikleyici özellikte olmaması gerekmektedir. Geniş pencereler kullanılması, daha ferah bir ortam yaratmak için ışığı yeteri kadar alması gibi önlemlerle stereotipik davranışların önüne geçilebileceği sonucu elde edilmiştir. OSB çocukların ses hassasiyeti sebebiyle pencerelerde ses geçirmezlik özelliğinin de olması gerektiği belirtilmiştir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim ortamının tavan özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde, OSB çocukların güvenliğini göz önüne alarak tasarlanması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Alçak ve asma tavan olmaması gerektiğini belirtmişlerdir. Çocukların tavana bir nesne fırlatabilme ihtimallerine karşı sağlam olması gerektiği görüşündedirler. Ayrıca çocukların stereotipik davranışlarını arttırıcı özellikte olmaması gerektiğini, ortam atmosferini ferah gösterecek şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmişlerdir.
- Katılımcılara göre, çocukların ses ve ısı hassasiyeti göz önüne alınarak eğitim ortamı tavanlarının yalıtımı iyi yapılmış olması gerekmektedir. Ayrıca tavanın duvarla aynı renk olması ve sade bir rengin tercih edilmesi gerekmektedir.
- Ebeveynler eğitim ortamında bulunan tavanın çocukların eğitimine destek olacak şekilde tasarlanabileceği görüşündedir. Eğitim ortamının tavanı gökyüzü, gezegenler motifi vs konuları içeren sembollerle tasarlanması ve böylece çalışılan programları destekleyici ve pekiştirici olabileceği görüşünü belirtmişlerdir.

- Katılımcıların eğitim ortamının zemin özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde, önem verilen özellikler çocuğun güvenliği, hijyen açısından uygun olması ve stereotipik davranışları önleyici özellikte olması gerektiği yönündedir. Eğitim ortamının zemini kolay temizlenebilir ve antibakteriyel olmalıdır. Herhangi bir kazaya sebebiyet vermemek için kaydırmaz özellikte olması gerekmektedir. Ayrıca zeminin çocukların düşme ihtimaline karşı, çocuklara zarar vermeyecek yumuşak mineflo ile kaplanabileceği belirtilmiştir.
- Öğretmen ve ebeveynlerin ortak görüşlerinden biri; eğitim ortamının zemin özelliğinin de eğitime destek olarak tasarlanabileceği yönündedir. Öğretmen ve ebeveynler, eğitim ortamının zemininde çocukla çalışılan programlar yer alabilir. Örneğin, tren rayı, sayılar, hayvan figürleri vs zemin üzerinde tasarlanabileceği görüşünü belirtmiştir.
- Eğitim ortamının aydınlatmasının hem çocuk hem öğretmenin göz sağlığı açısından uygun olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca çocukların stereotipik davranışlarını arttırabilme ihtimaline karşı parlak ışık olmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir.
- Katılımcılar eğitim ortamının aydınlatmasının doğal yollarla olması gerektiğini ve bunun için gün ışığından yararlanmak gerektiğini belirtmiştir. Eğer gün ışığından yararlanılamıyorsa led özelliği olmayan, gün ışığı özelliği olan aydınlatma sistemlerinin kullanılması gerektiği sonucuna varılmıştır.
- Öğretmenlere göre, avize veya sarkıt özellikte aydınlatma sistemi tehlike yarattığı için kullanılmaması gerekmektedir. Ayrıca öğretmenler, bazı otizmlili çocuklarda epilepsi görülebildiğini, epilepsi nöbetlerini parlak ışık tetiklediği için aydınlatmanın kesinlikle göz alıcı parlaklıkta olmaması gerektiği görüşündedir.
- Katılımcıların eğitim ortamının duvar özelliği ile ilgili görüşleri incelendiğinde, çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiği sonucuna varılmıştır. OSB olan çocuklarda problem davranışlara bağlı olarak duvara başını vurma, çarpma, bir şeyler fırlatma gibi davranışlar görülebilmektedir. Herhangi bir tehlikeye ve kazaya sebep olmamak için duvarın yumuşak bir yapıda olması gerektiği, çocuk boyuna kadar olan kısmın ve duvarın sadece bir bölümünün süngerle kaplanması gerektiği sonucuna varılmıştır.

- Çocukların ses duyarlılığı göz önüne alınarak duvarların yalıtımının iyi yapılmış olması gerekmektedir. Ayrıca duvarların renk seçiminin de sade bir renk tercih edilmesi, göz alıcı özellikte olmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir.
- Eğitim ortamının dolap özelliği ile ilgili sonuçlar incelendiğinde, katılımcıların görüşü eğitim ortamında bulunan dolapların çocukların stereotipik davranışlarını tetikleyici özellikte olmaması gerektiği yönündedir. Ayrıca çocukların güvenliği göz önüne alınarak tasarlanması gerektiği sonucuna varılmıştır. Eğitim ortamında bulunan dolapların herhangi bir kazaya sebep olmamak için duvara monte olarak tasarlanması gerektiği sonucu elde edilmiştir. Çocuklara zarar vermeyecek, sivri köşeli yerleri olmamalı, çocuğun elini, parmağını sıkıştıracağı özelliklerinin olmaması gerektiği sonucu elde edilmiştir.
- Akademisyenler ve ebeveynler, eğitim ortamında bulunan dolapların kapalı olması gerektiğini belirtirken, öğretmenler dolapların açık raflı olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun sebebini ise, etkileşim fırsatı ihtimalinin yüksek olması şeklinde belirtmişlerdir. Çocuğun açık raflarda bulunan nesnelere görüp eğitimcilerinden talep etmesi, fırsat öğretimi şansı doğurmasıdır. Ayrıca katılımcılara göre, eğitim ortamında bulunan dolapların kişiye özel olarak tasarlanması gerekmektedir. Çocuğun kendine ait eşyalarını kendi dolabına koymas ve böylece bağımsız davranışlar kazandırmayı destekleyeceği görüşündedir.
- Katılımcıların eğitim ortamının havalandırma, ısınma ile ilgili görüşleri incelendiğinde, çocukların stereotipik davranışlarını önleyici ve insan sağlığı açısından uygun olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Katılımcılara göre, klima çocukların sağlığını olumsuz yönde etkilediği için merkezi ısınma sistemi olması gerekmektedir.
- Katılımcıların eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyeler ile ilgili görüşleri incelendiğinde, ebeveyn ve öğretmenler çocukların güvenliğini ön planda tuttuğu ve bu sebeple ergonomik özelliklere sahip olması gerektiğini belirtirken, akademisyenler bu görüşlere ek olarak çocukların stereotipik davranışlarını önleyici özellikte olması gerektiğini belirtmiştir.
- Eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocukların boyuna ve kilosuna uygun olması, sağlam olması, çocuğa zarar verecek sivri köşeli vs olmaması, işlevsel olması katılımcıların ortak görüşüdür.

- Akademisyenlere göre eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin çocukları problem davranış sırasında kolaylıkla kontrol altına alabileceği özellikte olması gerekmektedir. Masa ve sandalyelerin u şeklinde yuvarlak hatlı, fasülye masa olarak adlandırılan masaların kullanılması önerilmiştir.
- Öğretmenlerin diğer katılımcılardan farklı bir görüşü ise, masaların altında raf olması yönündedir. Bu raflara öğrenciler kendi materyallerini yerleştirebilirler. Böylece bağımsız davranışlar kazandırmaya katkısı olacağını belirtmişlerdir.
- Katılımcılara göre eğitim ortamında bulunan panoların çocukların güvenliğini koruyacak özellikte olması gerekmektedir. Ayrıca eğitim ortamında bulunan panoların çocuklara bağımsız davranışlar kazandırmayı sağlayacak yönde olması gerektiği sonucu elde edilmiştir.
- Akademisyenler ve öğretmenlerin ortak görüşlerinden biri, panoların çocukların stereotipik davranışlarını tetikleyici olmaması yönünde özelliklere sahip olmasıdır. Katılımcıların görüşlerine göre, sınıf ortamında bulunan panoların göz yorucu olmaması, uyarılardan temizlenmiş olması gerekmektedir. Uyarının çok olduğu sınıf ortamında çocuğun dikkati kolaylıkla dağılmakta ve problem davranışa sebep olmaktadır. Bu sebeple panoların mümkün olduğunca uyarılardan temizlenmiş olması gerekmektedir.
- Katılımcıların görüşlerine göre sınıf ortamında bulunan panolara çocukların yapmış olduğu etkinliklerin gün içinde asılması, gün sonunda çıkarılması gerektiği yönündedir. Çocukların kendi etkinliklerini kendileri panoya asması bağımsız davranışlar kazanmalarını destekleyecek, kendi etkinliklerinin panoda sergilendiğini görmesi ise çocuk için motivasyon olacaktır. Katılımcılar panolara asmak için kullanılan materyalin çocuğa zarar vermeyecek bir materyal olması görüşündedir. Küçük parçalı, iğneli vs değil de mıknatıslı materyaller önerilmektedir.
- Katılımcılara göre, kullanılan eğitim materyallerinin işlevsel özelliklere sahip olmasına ek olarak çocukların güvenliği ve sağlığına özen gösterecek özelliklere de sahip olması gerekmektedir. Kullanılan eğitim materyallerinin çocukların yaşına ve gelişim seviyesine uygun olması gerekmektedir. Katılımcılar, materyallerin sağlam olması, kolay kırılmayan, dökülmeyen, bozulmayan özellikte materyallerden tercih edilmesi görüşündedir. Ayrıca tercih edilen

materyaller çok amaçlı olmalı, birden fazla hedef alanına hizmet etmesi gerekmektedir.

- Ebeveynlere göre eğitim materyallerinin sahip olması gereken özelliklerden biri de, materyallere kolaylıkla ulaşılabilir olmasıdır. Ebeveynler, öğretmenle işbirliği yaparak çalışmanın çocuklarının eğitimi için önemini farkındadır. Kullanılan materyallerin anti bakteriyel olması çocukların sağlığı açısından da büyük önem taşımaktadır.
- Araştırmaya katılan katılımcılar bir materyali birden fazla çocuk kullandığı için bu materyallerin sık sık temizlenmesi, hijyenik olması sağlık açısından önemli olduğu görüşündedir.
- Araştırmaya katılan katılımcıların kendilerine yöneltilen soruların dışında eğitim ortamında bulunması gereken özelliklere teknolojinin de eklemesi gerektiği görüşündedir. Katılımcılar, teknolojinin günlük yaşamımızı çok fazla etkilemesi sebebiyle eğitime de genellenebileceği görüşündedir. Otizmliler çocuklar ipad, laptop, tablet gibi teknolojik aletlere çok fazla ilgi duymaktadır. Dolayısıyla bu tür teknolojik aletler pekiştirici olarak da eğitim ortamında kullanılabilir.
- Öğretmenler eğitim ortamları haricinde okul ortamında kendilerine ait bir odasının olması, ders aralarında dinlenmek için, BEP (Bireyselleştirilmiş Eğitim Planı), BÖP (Bireyselleştirilmiş Öğretim Planı) vs yapmak için ayrı bir bilgisayar odası olması, materyallerin bulunduğu bir materyal odası olması kendi motivasyonları açısından önemli olduğu görüşündedir.
- Öğretmenler bazı sınıflarda iki öğrencinin aynı anda bireysel ders yaptığını, bu duruma bağlı olarak eğitim ortamında çok fazla ses olması sebebiyle problem davranış oluşmaması için sınıfın ortasında paravan gibi bir set çekilmesi gerektiğini belirtmiştir.
- Öğretmenlerin bir kısmı, eğitim ortamının geleneksel sınıf şeklinden biraz daha farklı olması gerektiği, etkinlik köşeleri şeklinde (okuma köşesi, lego köşesi, kitap köşesi vs) tasarlanması gerektiği görüşünü belirtmiştir.
- Ebeveynlerden bir kişi, eğitim ortamlarında buzdolabı bulunması gerektiğini belirtmiştir. Bunun sebebi ise, öğrencilerden ilaç kullananların olması, bu ilaçların sınıfta bulunan buzdolaplarında saklanması görüşündedir. Ayrıca çocukların sıcak ortamda kolaylıkla bozulabilecek süt, yoğurt gibi pekiştiricilerinin de buzdolabına koyulabileceğini belirtmiştir.

- Araştırma kapsamında otizm spektrum bozukluğu olan altı öğrenci ile görüşülmüştür. Bu öğrencilere “Nasıl bir sınıf ortamında kendinizi mutlu hissedersiniz?” diye sorulmuştur. Bu sınıf ortamının resmini çizmeleri istenmiştir.
- Öğrencilerden ikisi, sınıf ortamını kendi ev ortamına benzetmiştir. Bu öğrencilerin ev ortamında kendisini mutlu hissettiğini dolayısıyla sınıf ortamını da eve benzeterek kendisini mutlu hissettiği görülmüştür.
- Öğrencilerden biri çizmiş olduğu sınıf ortamına sadece birkaç tane minder ve birkaç tane kitap çizmiştir. Bu öğrencinin kitap, hikâye vs Türkçe etkinliklerini sevdiği düşünülebilir. Bu öğrenci için masal kitapları, hikâye okuma gibi etkinlikler pekiştireç olarak seçilebileceği önerilebilir.
- Öğrencilerden biri sınıf ortamına birbirinden bağımsız köşeler çizdiği görülmüştür. Bu köşelerde ne yaptığı kendisine sorulduğu zaman “Ders yapıyoruz” yanıtını vermiştir. Bu öğrenci için ise, geleneksel masa başı ders çalışma sisteminden sıkıldığı, yerde yapılan etkinlikleri daha eğlenceli bulduğu sonucuna varılabilir.
- Öğrencilerden biri sınıf ortamında bulunan tüm eşyaları düz bir sıra şeklinde çizmiştir. Bu öğrencinin gördüğünü görsel hafızasına kaydettiği, yaratıcı düşünceden uzak olduğu düşünülebilir. Öğrencilerden biri kendi sınıf ortamına bakarak gördüğü nesnelere çizmiş ve her eşyayı iki tane çizdiği görülmüştür. Bunun sebebi kendisine sorulduğu zaman “Biri öğretmenimin, biri benim” yanıtını vermiştir.
- Araştırmaya katılan öğrencilerden sonuncusu ise, eğitim ortamında öğretmeni ve kendisini çizmiş olduğu sınıf resminin ortasına çizmiş ve resmi anlatması istendiğinde “Oyun oynuyoruz” yanıtını vermiştir. Bu öğrencinin oyun yoluyla öğrendiği, oyun etkinliklerinin onun için önemli olduğu sonucuna varılabilir.

Öneriler;

- Araştırma sonuçları doğrultusunda, OSB'li çocuklara yönelik bir pilot okul tasarlanabilir. Bu pilot okulda yapılan uygulamalara yönelik projeler veya akademik yayınlar yapılabilir.
- Araştırma sonuçları doğrultusunda OSB çocuğa sahip ebeveynlerin çocukların eğitimiyle ilgili bilgi sahibi olmak istediklerini belirttikleri görülmüştür. Evde çalışma ortamı hazırlama, eğitimi planlama, problem davranışla baş etme gibi konulardan oluşan, düzenli ve devamlılığı olan aile eğitimleri planlanabilir.
- İlgili bölüm uzmanları veya akademisyenleri tarafından otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla çalışan öğretmenlere ve kurum sahiplerine eğitim ortamının çocuğa göre yapılacak ile ilgili bilgilendirici hizmet içi eğitimler verilebilir.
- Bu araştırma çalışma grubunun sayısı arttırılarak sadece otizm spektrum bozukluğu olan öğrencilerle yapılabilir. Elde edilen sonuca göre otizmlili çocuğun gözünden eğitim ortamı tasarımı mimari çizimlerle tasarlanabilir.
- Araştırma sonucuna göre ilgili alanlarda eğitim ortamı tasarımı veya uyarlaması ile ilgili ders içeriği görülmemektedir. Lisans eğitiminde eğitim ortamının tasarlanması veya çocuğa göre uyarlanması konularını içeren dersler eklenebilir.
- Otizmlili çocuklar ev programı dâhilinde odasında çalışma ortamının tasarlanması ile ilgili bir araştırma yapılabilir.
- Bu araştırma çalışma grupları ile ayrı ayrı görüşmeler halinde tekrar yapılabilir ve ortaya çıkan sonuçlar dâhilinde bir tasarım örneği çizimi grafikerler tarafından oluşturabilir.
- Araştırma sonuçlarına göre, otizmlili çocukların eğitiminde kullanılan eğitim materyallerinin genellikle hazır kullanıldığı sonucu elde edilmiştir. Hem ebeveynler hem de öğretmenler zaman zaman ulaşmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Oysa materyaller eğitimciler veya ebeveynler tarafından çocuğun ihtiyacı ve gelişim özelliklerine göre tasarlanıp yapılabilir. Eğitim materyallerinin ve tasarımı ile ilgili eğitimcilere ve ailelere eğitimler ve seminer düzenlenebilir.

7. KAYNAKÇA

1. Kaptan S. *Bilimsel Araştırma ve Teknikleri*, İstanbul, 1973.
2. Fazlıoğlu Y, Yurdakul M. *Otizm (Otizmde Görsel İletişim Tekniklerinin Kullanımı)*, Morpa Yayıncılık, İstanbul, 2009.
3. Quill KA. *Instructional consideration for young children with autism: Therationale for visually cued instruction. Journal of Autism and Developmental Disorders*, 1997: 697-714.
4. Amerikan Psikiyatri Birliği, *Ruhsal Bozuklukların Tanımsal ve Sayımsal El kitabı*, Beşinci Baskı (DSM-5) Tanı Ölçütleri Başvuru Elkitabı, (Çev. Köroğlu, E.): Hekimler Yayın Birliği, Ankara, 2013.
5. MEB, 2004-2005. Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesi http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2567_0.html (Erişim Tarihi: 03.04.2018)
6. Akçamete G. *Genel Eğitim Okullarında Özel Gereksinimi Olan Öğrenciler Ve Özel Eğitim*, KÖK Yayıncılık, Ankara, 2009: 42-520.
7. Cavkaytar A, Diken Hİ. *Özel Eğitime Giriş*, Ankara: Kök Yayıncılık, 2005.
8. Diken İH. *Özel Eğitime Gereksinimi Olan Öğrenciler Ve Özel Eğitim* Pegem Yayınları, Ankara, 2010: 16-23.
9. Çitil M. *Yasalar Ve Özel Eğitim*, Vize Yayıncılık, Ankara, 2012: 20.
10. Cavkaytar A. *Özel Eğitim*, Ankara, Vize Yayıncılık, 2017.
11. Engelli Kişilerin Hakların Dair Uluslararası Sözleşme, <http://humanrights.maltepe.edu.tr/> (Erişim Tarihi: 3.4.2018)
12. Özel Eğitim Hakkında 573 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname (1997). http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111011_ozel_egitim_kanun_hukmunda_kararname.pdf
13. American Psychiatric Association. *Diagnostic and statistic almanual mental disorders* (5th ed.). Washington, DC: Author. 2013.
14. Kırcaali-İftar G. *Otizm Spektrum Bozukluğu*. İstanbul: Daktylos Yayınları, 2007.
15. Mukaddes Motavalli N. *Otizm Spektrum Bozuklukları*, Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 2013: 4-24.
16. Özbaran B. *Otizm Spektrum Bozukluklarında Çevresel Faktörler Etkili midir?* The Journal of Pediatric Research, 2014: 170-173.

17. Ulay HT, Ertuğrul A. Otizmde Beyin Görüntüleme Bulguları: Bir gözden geçirme, *Türk Psikiyatri Dergisi* 2009: 164-174.
18. Özeren GS. Otizm spektrum bozukluğu (OSB) ve hastalığa kanıt penceresinden bakış. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2013: 57-63.
19. Miles JH. Autism spectrum disorders a genetic review. *Genetics in Medicine*, 2011: 278-294.
20. Pehlivan Türk B, Bakkaloğlu B, Ünal F. Otistik bozukluk etyolojisi: Genetik etkenler. *Çocuk ve Ruh Sağlığı Dergisi*, 2003: 88-96.
21. Şener EF, Korkmaz K, Öztop DB, Zararsız G, Özkul Y. Otistik spektrum bozukluklarında SLC6A4 geni ekspresyonunun araştırılması. *Journal of Clinical and Experimental Investigations*, 2015: 165-169.
22. Yosunkaya E. Otizm Etyolojisinde genetik ve güncel perspektif, *İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi* 2013: 76-4.
23. Philippi A, Tores F, Carayol J, Rousseau F, Letexier M, Roschmann E, Gesnoux P, Association of autism with polymorphisms in the paired-like homeodomain transcription factor 1 (PITX1) on chromosome 5q31: a candidate gene analysis. *BMC Medical Genetics*, 2007: 1-8.
24. Bamshad MJ, Bigham AW, Tabor HK, Emond MJ, Nickerson DA, Shendure J. Exome sequencing as a tool for Mendelian disease genediscovery. *Nature Reviews Genetics*, 2011: 745-755.
25. Baykoç N. *Özel Eğitim*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2010: 248.
26. Darıca N, Abidoğlu Ü, Gümüşçü Ş. *Otizm ve Otistik Çocuklar*, Özgür Yayınları, İstanbul, 2005: 74-147.
27. Bryson SE, Rogers SJ, Fombonne E. Autism Spectrum Disorders Early detection, intervention, education and psychopharmacological management *The Canadian Journal of Psychiatry*, 2003: 506-516.
28. Dawson G. Early Behavioral intervention, brain plasticity, and prevention of autism spectrum disorder. *Development and Psychopathology*, 2008.
29. Friend MP. *Special education: Contemporary perspectives for school professionals* (3rd ed.) Boston, MA: Pearson, 2011.
30. Heward WL. *Exceptional Children: An introduction to special education* (10th end). Upper Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall, 2012.
31. Lovaas OI. *Teaching individuals with developmental delays: Basic intervention techniques*. Austin, Texas: Pro-Ed, 2003.

32. Association for Science in Autism Treatment- ASAT (2012) *About autism and treatment*. <http://www.asatonline.org/> 10.07.2012.
33. Sturme P, Adrienne F. *Autism spectrum disorders*. Austin, Texas Pro-ed, 2007.
34. Tekin E, Kırcaali-İftar G. *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
35. Ferraioli S, Hughes C, Smith T. A model for problem solving in discrete trial training for children with autism. *Journal of Early and Intensive Behavior Intervention*, 2005: 224-246.
36. Diken İH. *Okulöncesi Çocuklar için doğal ortamlarda öğretim teknikleri: Örnek olaylarla ve resimlerle zenginleştirilmiş anne baba ve eğitimci el kitabı*. Ankara: Maya Akademi Yayınları, 2007.
37. Heflin LJ, Alaimo DF. *Students with autism spectrum disorders Effective instructional practices*. New Jersey: Pearson, 2007.
38. Birkan B. *Otizmi olan Çocuklar ve Eğitimi*, Ankara, Kök Yayıncılık, 2009.
39. McDuff GS, Krantz PJ, McClannahan LE. Teaching children with autism to use photographic activity schedules: *Maintenance and generalization*, 1993.
40. Kırcaali-İftar G. *Otizm Spektrum Bozukluğuna genel bakış*. E. Tekin(ed.) *Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar ve eğitimleri içinde*. Ankara: Vize 2012: 17-44.
41. Gray C. *The New Social Story Book*, Future Horizons: UK, 2002.
42. Turhan C, Vuran S. *Otistik özellikler gösteren çocuklara sosyal becerilerin öğretiminde sosyal öyküler*. 19. Ulusal Özel Eğitim Kongresinde sunulan bildiri, Ekim. Marmaris, Muğla 2009.
43. MEB, 2000-2001, Otistik Çocuklar Eğitim Merkezleri Yönergesi <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/66.html> (Erişim Tarihi: 03.04.2018)
44. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2012_10/10111226_ozel_egitim_hizmetleri_yonetmeli_1.pdf (Erişim Tarihi: 03.04.2018)
45. Batu S, Kırcaali-İftar G. *Kaynaştırma*, Ankara: Kök Yayıncılık. 2005.
46. Batu S. *Özel gereksinimli öğrencilerin kaynaştırıldığı bir kız meslek lisesindeki öğretmenlerin kaynaşturmaya ilişkin görüş ve önerileri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Eskişehir. 1998.
47. Humphreys S. *Autism and Architecture*, 2005.

48. Beaver C. *Designing Environments for Children and Adults with ASD*, 2nd World Autism Congress and Exhibition, 2006.
49. Whitehurst T. *Evaluation of Features Spesific to an ASD Designed Living Accommodation*, Research and Development Officer Sunfield Research Institute, 2007.
50. Cafiero MJ. Young Adults with Autism Make Music, *Teaching Exceptional Children*, Summer, 1989.
51. Sucuoğlu B. *Anne Babaların Özel Eğitim Okullarını Algılama Biçimleri*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1991.
52. Williams C, Wright B, Callaghan G, Coughlan B. *Do children with autism learn to read more readily by computer assisted instruction or traditional book methods* *Autism*. 2002;71-91.
53. Wintereman KG, Sapona NH. Everyone's Included Supporting Young Children with Autism Spectrum Disorders in a Responsive Classroom Learning Environment, *Teaching Exceptional Children*, Vol 35, No 1, 2002: 30-35.
54. Wintereman KG. *Facilitating te social inclusion of children with autism spectrum disorders in responsive elemantary classrooms*, Electronic Thesis or Dissertation. University of Cincinnati, 2003.
55. Iovannone R, Dunlap G, Huber H, Kincaid D. *Effective Educational Practices for Students with Autism Spectrum Disorders, focus on autism and other developmental disabilites*, 2003, 18(3); 150–165.
56. Çetin Ç. Özel Eğitim Alanında Çalışmakta Olan Farklı Meslek Grubundaki Eğitimcilerin Yaşadığı Güçlüklerin Belirlenmesi *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 2004: 35-461.
57. Siklos S, Kimberly A. Assessing need for social support in parents of children with autism and Down syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2006: 921-933.
58. Sağıroğlu N. *Özel Gereksinimli Bireylere Sahip Ailelerin Çocuklarının Devam Ettiği Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, 2006.
59. Vogel CL. *Classroom Design for Living and Learning with Autism*, May / June 2008.

60. Yıkılmış A, Özbey F. Otistik Çocuğa Sahip Annelerin Çocuklarının Devam Ettiği Rehabilitasyon Merkezlerinden Beklentilerinin ve Önerilerinin Belirlenmesi *International Online Journal of Educational Sciences*, 2009: 124-153.
61. Erdoğan Ç, Demirkasım N. *Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımına İlişkin Öğretmen ve Yönetici Görüşleri Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi* 2010, 16(3); 399-431.
62. İrtenk T. *Otistik Çocuk Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinin Mimari Tasarım Açısından İncelenmesi* Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi; 2011.
63. Faustino P. *People and Places, Creating an Environment for success, It's Time To Listen & Design are trademarks own by Autism Speaks Inc.* Autism Speaks and Autism Speaks, All rights recered, 2013.
64. Akçin N, Çayan T, Mandan S. Bağımsız Otistik Çocuklar Eğitim Merkezinde Yaşanan Sorunların Öğretmen Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2014: 61-84.
65. Eliçin Ö, Yıkılmış A, Cavkaytar A. Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklara İşlevsel Okuma Becerilerinin Kazandırılmasında Tablet Bilgisayar Aracılığı ile Sunulan Programın Etkililiği *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırması Dergisi* 2015, 13(5); 255-279.
66. Wise R. 12 Ways Schools Can Support Your Child on the Autism Spectrum, 2016. educationandbehavior.com (Erişim Tarihi: 01.05.2018)
67. Şimşek F. *10-16 Yaş Grubu Otizmlilerde Çoçuklarda Stretching Çalışmalarının Denge Performansı Üzerine Etkisi*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 2017.
68. Wise R. How to Set Up the Classroom for Students with Autism and ADHD, 2017. educationandbehavior.com (Erişim Tarihi: 01.05.2018)
69. Akkaş S. Özel Eğitim ve OÇEM Sınıflarında Çalışan Öğretmenlerin İş Doyumu *Medeniyet Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2017, 1(1); 53-65.
70. Creswell JW. *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. London: Sage Publications, 1998.
71. Büyüköztürk Ş. *Bilimsel araştırma yöntemleri* (11. Baskı). Ankara: Pegem Akademi, 2012.
72. Tarhan Ö. Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2015: 649-669.

73. Cömert D, Güleç H. “Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Aile Katılımının Önemi: Öğretmen-Aile-Çocuk ve Kurum”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2004, 6(1); 131-145.
74. Çelenk S. “Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması”. *İlköğretim-Online Dergisi*, 2003, 2 (2); 28-34.
75. Çelenk S. “Okul Aile İşbirliği ile Okuduğunu Anlama Başarısı Arasındaki İlişki”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2003, (24); 33-39.
76. Arabacı N, Aksoy BA. “Okul Öncesi Eğitime Katılım Programının Annelerin Bilgi Düzeylerine Etkisi”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2005, (29) 18-26.

8. EKLER

8.1. EK-1. Akademisyen Görüşme Formu

8.2. EK-2. Öğretmen Görüşme Formu

8.3. EK-3. Ebeveyn Görüşme Formu

8.4. EK-4. Çocuk Görüşme Formu

8.5. EK-5. Etik Kurul Onayı

8.6. EK-6. Milli Eğitim Bakanlığı İzin ve Valilik Onay Belgesi

8.7. EK-7. Gönüllü Aile Katılım Formu

8.1. EK-1

Bu araştırmanın amacı; Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocukların eğitim aldığı ortamların düzenlenmesi ile ilgili akademisyen görüşlerinin belirlenerek OSB eğitim ortamı tasarımı yapmaktır. Araştırmaya katılanların bilgileri gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Fulden TUNÇ
fulden.tunc@okan.edu.t
r

Demografik Bilgiler

Cinsiyet: () K () E

Yaş:

Mesleğinizde kaçınıcı yılınız?

Eğitim Durumu: () Lisans Mezunu () Yüksek Lisans Mezunu () Doktora Mezunu

Görüşme Soruları

1.Otizm Spektrum Bozukluğu olan bir çocuğun eğitim alacağı eğitim ortamın iç mekan özellikleri sizce nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının kapı özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının pencere özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının tavan özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının zemin özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının aydınlatma özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının duvar özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamında bulunan dolapların özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının havalandırma, ısınma vs özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamında bulunan panoların özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin özellikleri nasıl olmalıdır?
Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar için kullanılan eğitim materyalleri ne gibi özelliklere sahip olmalıdır?
Diğer eklemek istediğiniz özellikler nelerdir?

8.2. EK-2

Bu araştırmanın amacı; Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocukların eğitim aldığı ortamların düzenlenmesi ile ilgili öğretmen görüşlerinin belirlenerek OSB eğitim ortamı tasarımı yapmaktır. Araştırmaya katılanların bilgileri gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Fulden TUNÇ
fulden.tunc@okan.edu.t
r

Demografik Bilgiler

Cinsiyet: () K () E

Yaş:

Öğrenim Durumu: () Lise Mezunu () Önlisans Mezunu () Lisans Mezunu () Lisans üstü

Mezuniyet Alanı:

Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklarla kaç yıldır çalışıyorsunuz?

Eğitim ortamlarının düzenlenmesiyle ilgili bir eğitim aldınız mı? () Evet () Hayır

Görüşme Soruları

1.Otizm Spektrum Bozukluğu olan bir çocuğun eğitim alacağı eğitim ortamının iç mekan özellikleri sizce nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının kapı özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının pencere özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının tavan özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının zemin özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının aydınlatma özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının duvar özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamında bulunan dolapların özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının havalandırma, ısınma vs özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamında bulunan panoların özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin özellikleri nasıl olmalıdır?
Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar için kullanılan eğitim materyalleri ne gibi özelliklere sahip olmalıdır?
Diğer eklemek istediğiniz özellikler nelerdir?

8.3. EK-3

Bu araştırmanın amacı; Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocukların eğitim aldığı ortamların düzenlenmesi ile ilgili ebeveyn görüşlerinin belirlenerek OSB eğitim ortamı tasarımı yapmaktır. Araştırmaya katılanların bilgileri gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Fulden TUNÇ
fulden.tunc@okan.edu.t
r

Demografik Bilgiler

Cinsiyet: () K () E

Yaş:

Meslek:

Eğitim Durumu: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön lisans () Lisans () Lisansüstü

Yaşadığınız Yer: () Büyükşehir () İlçe () Kasaba () Köy

Gelir Durumu: () Kötü () Orta () İyi

Çocuğunuz kaç yıldır özel eğitim alıyor?

Aile eğitim seminerlerine katılıyor musunuz? () E () H

Görüşme Soruları

1.Otizm Spektrum Bozukluğu olan bir çocuğun eğitim alacağı eğitim ortamının iç mekân özellikleri sizce nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının kapı özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının pencere özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının tavan özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının zemin özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının aydınlatma özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamının duvar özelliği nasıl olmalıdır?

Eğitim ortamında bulunan dolapların özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamının havalandırma, ısınma vs özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamında bulunan panoların özelliği nasıl olmalıdır?
Eğitim ortamında bulunan masa ve sandalyelerin özellikleri nasıl olmalıdır?
Otizm Spektrum Bozukluğu olan çocuklar için kullanılan eğitim materyalleri ne gibi özelliklere sahip olmalıdır?
Diğer eklemek istediğiniz özellikler nelerdir?

8.4. EK-4

Bu araştırmanın amacı; Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocukların eğitim aldığı ortamların düzenlenmesi ile ilgili otizm spektrum bozukluğu olan çocukların görüşlerinin belirlenerek OSB eğitim ortamı tasarımı yapmaktır. Araştırmaya katılanların bilgileri gizli tutulacaktır. Katılımınız için teşekkür ederim.

Fulden TUNÇ
fulden.tunc@okan.edu.t
r

Demografik Bilgiler

Cinsiyet: () K () E

Yaş:

Kaç yıldır özel eğitim alıyorsunuz?

Görüşme soruları

“Bana kendini daha mutlu hissedeceğin sınıfı çizer misin?” yönergesi verilerek boş bir A4 kağıda istediği eğitim ortamını çizip anlatması istenir.

8.5. Etik Kurul Onayı

OKAN ÜNİVERSİTESİ Etik Kurul Kararı

Toplantı Tarihi: 21.06.2017

Toplantı Sayısı: 85

Toplantıya Katılanlar:

Prof. Dr. Mithat Kıyak	(Başkan)
Prof. Dr. Mazhar Semih Başkan	(Üye) (Katılmadı)
Prof. Dr. Dilek Öztürk	(Üye) (Katılmadı)
Prof. Dr. Ali Tayfun Atay	(Üye)
Yrd. Doç. Dr. Nermin Bölükbaşı	(Üye)
Yrd. Doç. Dr. Nihat Özyayın	(Üye)
Yrd. Doç. Dr. Didem Torun Özkan	(Üye)
Yrd. Doç. Dr. Erdinç Ünal	(Üye)
Yrd. Doç. Dr. Kerime Derya Beydağ	(Üye)

Okan Üniversitesi Etik Kurulu 21.06.2017 tarihinde Prof. Dr. Mithat Kıyak Başkanlığında toplandı.

Yapılan görüşmeler sonucunda;

Karar 6. Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü-Çocuk Gelişimi Bölümünden **Fulden TUNÇ'un** "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamının Tasarım Örneği" başlıklı çalışması için başvuru talebi uygun görülüp oy birliği ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mithat Kıyak
(Başkan)

Prof. Dr. Mazhar Semih Başkan
(Üye) (Katılmadı)

Prof. Dr. Dilek Öztürk
(Üye) (Katılmadı)

Prof. Dr. Ali Tayfun Atay
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Nermin Bölükbaşı
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Nihat Özyayın
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Erdinç Ünal
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Didem Torun Özkan
(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Kerime Derya Beydağ
(Üye)

8.6. Milli Eğitim Bakanlığı İzin ve Valilik Onay Belgesi

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-44-E.10898377

18.07.2017

Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

Sayın: Fulden TUNÇ

İlgi: a) 10.07.2017 tarihli dilekçeniz.
b) Valilik Makamının 17.07.2017 tarih ve 10871206 sayılı oluru.

"Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamının Tasarım Örneği" konulu teziniz hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri ilgi (b) valilik onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve söz konusu talebiniz; bilimsel amaç dışında kullanmaması, **uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması**, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, gerekli duyurunun araştırmacı tarafından yapılması, okul idarecilerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Valilik Onayı doğrultusunda uygulanması ve işlem bittikten sonra 2 (iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini rica ederim.

Harun TÜYSÜZ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EK:1- Valilik Onayı
2- Ölçekler

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 9d3c-1851-3e0e-8a12-004b kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.10871206
Konu: Anket ve Araştırma İzin Talebi

17/07/2017

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) 10.07.2017 tarihli dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tek. Gn Md. 07.03.2012 tarih ve 3616 sayılı 2012/13 nolu gen.
c) Millî Eğitim Araştırma ve Anket Komisyonunun 14.07.2017 tarihli tutanağı.

Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Fulden TUNÇ'un "Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamının Tasarım Örneği" konulu tezi kapsamında, ilimiz Şişli ilçesinde bulunan Özel Tohum Otizm Vakfı Özel Eğitim Okulunda eğitim gören öğrencilere, öğrencilerin velilerine ve öğrencilerin öğretmenlerine; kişisel bilgi formu ve görüşme soru formunu uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Ömer Faruk YELKENCİ
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
17/07/2017

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:1- Genelge
2- Komisyon Tutanağı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İmran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239
Faks: (0 212)455 06 52

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 67d5-8585-3b3e-9cb5-ed0f kodu ile teyit edilebilir.

8.7. Aile Gönüllü Katılım Formu

AİLE GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Veli;

Bu çalışma, "Otizm Spektrum Bozukluğu olan Çocuklara Uygun Eğitim Ortamının Tasarım Örneği" başlıklı bir araştırma çalışması olup otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara uygun eğitim ortamı tasarlamak amacı taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda otizm spektrum bozukluğu olan çocuklar, ebeveynleri, öğretmenleri ile görüşmeler yapılarak veri toplanacaktır. Çalışma Fulden TUNÇ tarafından yürütülmekte ve sonuçları ile otizm spektrum bozukluğu olan çocuklara uygun eğitim ortamı tasarım örneği oluşturulacaktır. Ülkemizde otizm spektrum bozukluğu olan çocuklarla ilgili bilimsel araştırmalar az sayıda yer almaktadır. Bu çalışmaya katkıda bulunmanız sayesinde bu alana desteğiniz ile literatüre ışık tutacaktır.

- Bu çalışmaya çocuklarınızın katılımı gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, ölçekler uygulanarak çocuğunuzdan veriler toplanacaktır.
- Çocuğunuz isminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değildir /araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler, sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde çocuğunuzdan toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Çocuğunuzdan toplanan veriler korunacak, araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde çocuklarınıza rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de çocuğunuz katılım sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederse çalışmadan istediği zamanda ayrılabilir. Çalışmadan ayrılması durumunda çocuğunuzdan toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi bölümünden Yrd.Doç.Dr.Erhan ALABAY'a (mail/tel) yöneltebilirsiniz.

Danışman : Yrd.Doç.Dr.Erhan ALABAY

Araştırmacı Adı : Fulden TUNÇ

Tel : 0 216 677 16 30 # 384

Cep Tel : 0534 961 91 41

E-mail : erhan.alabay@okan.edu.tr

E-mail : fulden.tunc@okan.edu.tr

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabileceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

Öğrenci Kod No:

İmza:

Tarih:

